פרשת **חיי שרה** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקכ"ב שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ואברהם זקן בא בימים

באחת הערים היה בית הקברות שגיל הנפטרים שהיה חקוק על המצבות היה נמוך, על מצבה אחת נחרת שהנפטר היה כבן עשרים שנה, על אחרת נחקק נפטר בן שלושים שנה, וכן הלאה.

פעם הגיע שם איש אחד מארץ נכריה ונכנס לבית הקברות והשתומם למראה עיניו, ועצר את העוברים ושבים ושאלם לפשר הדבר: מדוע נפטרים בעיר זו בני אדם כה צעירים

השיבו לו: במקום זה נוהגים לציין את מידת אריכות הימים של הנפטרים, כלומר, את החיים שהאנשים פעלו בהם פעולות טובות ומילאו את תפקידם בעולם.

אמנם גם בעיר זו חיים האנשים שנים ארוכות, אולם שנים אלו אינן נחשבות אלא אם כן עשו בהן מעשים טובים, לימוד תורה וקיום מצוות, ושאר הימים אינם נחשבים כלל.

והנמשל מובן, דהנה בספרי קודש כתבו לפרש מאמה"כ "ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל", דאברהם בא עם כל ימיו, כיון שניצל כל יום, ואף יום אחד מחייו לא הלך לאיבוד, אלא בכל יום ויום עשה ופעל משהו, עד שבאו כולם בחשבון, ולעת זקנה ב"א עם הימי"ם, היינו שלא היה חסר אף יום אחד ממצות ומעש"ט.

קיימת אריכות ימים ושנים וקיימת אריכות שנים בלבד, אריכות שנים שיש בה גם אריכות ימים, כוונתה היא לשנים ארוכות אשר כל הימים שבהן היו מנוצלים, ולכן גם הם נחשבים לארוכים, ועל כגון זה נאמר בפסוק (משלי ט יא) כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים.

לעומת זאת, אדם שימיו מבוזבזים וריקים מתוכן אין לו אריכות ימים, אם הוא הגיע לזקנה, אפשר לומר עליו שזכה לאריכות שנים בלבד.

אצל אברהם אבינו שימיו היו מלאים, נאמרה עליו הכפילות הנזכרת: "ימי שני חיי אברהם אשר חי" שנותיו של אברהם אבינו וימיו היו זהים, הוא ניצל את כל ימיו ושנותיו למען מטרות נעלות.

אשרי האיש אשר הולך בדרכו של אברהם, ובהתקרבו לקץ ימיו ניתן לומר עליו שהוא זקן ושבע ימים, ואינו נחשב כאדם צעיר או כילד שרק מעט מחייו היו מנוצלים למען עבודת ה'.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפלה ..... ג
דבש תפרים - לקיטת תפרים ..... ד
קדוש י"א כ"ר ..... ו
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ח
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ט
שבח"י רפלן ..... י
פינת יקרת ..... יב
לפעין הפרשה ..... טו
הזקים להודותם ..... יח
פשיב כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
הילולא רבא ..... כג
נועם שבת ..... ל
פשולחן מלכים ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ וכדו':
אצל הר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

מרכז המוסדות חרדיים יואל

מסאטמאר

קרית יואל
בני ברק

בישיבתא ד"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

נתייסד ע"י כ"ק מרן רבינו הקדוש"ט זיעוניב"ע"א

תשואות לראשו עטרת פ"ז

ברגשי ידידות והערכה, נשגר כוס של ברכה, אל מע"כ ידידינו וידיד מוסדותינו,
הרבני היקר החשוב והנעלה, מופלג בכל מידה טובה ומעלה, אהוב לשמים ולאנשים,
נודע בצדקת פזרונו לשם ולתפארה, תומך נלהב לטובת מוסדותינו המעטירה,
מריחוק מקום מצודתו פריסה ברוח נדיבה ומסורה, ויזרע **יצח"ק** מאה שערים,
במעשיו הכבירים, ז'רח ב'חשך א'ור לישרים, **כה"ן** שיפה דעתו, כשמו כן תהילתו

הרבני הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד

מוה"ר

יצחק זאב
הכהן פילאפף

הי"ו

מנכבדי ונדיבי קהילתינו הק' בוויליאמסבורג יע"א
מגדולי תומכי מוסדותינו הק'

בן ידידינו הרבני החשוב והנכבד רודצו"ח
מוה"ר יעקב יוחנן הכהן פילאפף הי"ו

חתן ידידינו הרבני החשוב והנכבד רודצו"ח
מוה"ר חיים יושע געלבשטיין הי"ו

לרגל נישואי בנו החתן החשוב כמר שלמה זלמן ני"ו למזל טוב ובשעטו"מ
עב"ג הכלה החשובה תחי' בת ידידינו היקר והנעלה מוה"ר **שמחה פנחס פריעדמאן הי"ו**
בן ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח
מוה"ר יעקב יושע פריעדמאן הי"ו

וצרופה בזה ברכתינו המרובה, ברגשי הודאה וחיבה, שיזכה לרב תענוג ונחת,
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה,
ובשכר זאת יתברך בברכאן דנפישא.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

מאיר נפתלי פערל
בשם הנהלת מוסדות
יטב לב בארה"ק

יחזקאל ראטטער
בשם הנהלת המוסדות
פה בני ברק יצ"ו

על אף גודל צדקתו היה מתחדש בכל יום וההתחדשות ממשכת חסדים

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. יאמר, כי הכתוב אומר לנו צדקתו של אברהם אבינו ע"ה, שאף שאז היה זקן והלך כבר בכל המדריגות ובכל הבחינות, **עם כל זה בא בימים, שהיתה עבודתו ית"ש דומה עליו בכל יום כחדש,** וזהו: **'בא בימים'**, ע"ד שדרשו חז"ל על פסוק (דברים ח, א) **'אשר אנכי מצוך היום'** שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים, ועי"ז היה ממשיך חסדים חדשים בכל פעם, כמ"ש (איכה ג, כג): **'חדשים לבקרים'** בחי' בוקר הוא חסד (זוה"ק ח"ג כב:) מתחדש בכל יום 'ברן יחד כוכבי בוקר' (איכה לה, ז).

זרע קודש

וה' ברך 'את' הטפלים להצדיק, 'בכל' שמתברכים ממילא בכל טוב, כי השכינה הק' עם הצדיק

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. הנה, הצדיק יש שיוכל להרכין עצמו ומטה שכמו לסבול עם בני ישראל הבאים אליו להגביהם ולהאירם, וכמו שמצינו באברהם אע"ה מגייר האנשים ושרה את הנשים. אבל יש ימים אשר תקשה עליו טרדת בני אדם להרכין עצמו אליהם, **רק מחמת שהשכינה עמו תדיר, ממילא נפעל כל עניני בני אדם הנטפלים אל הצדיק.** וזה הפי': **"ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם"** פירוש **הטפל לאברהם** ('את' טפל הוא. סוכה ו.), **כלומר זה שהיה מדבק ומחבר עצמו לאברהם היה מתברך: "בכל" מחמת שהשכינה היה עם אברהם.**

אור לשמים

מעלת ימי הבחרות הוא החמימות, ומעלת ימי הזקנה הוא הדעת, וצריך להיות שניהם משמשים בכל עת

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. הנה כתוב (פר' ברכה) "זכימיך דבאך", ופירש"י ז"ל: 'ימיך' הם ימי הבחרות, ו'דבאך' הם ימי הזקנה. כי ימי האדם נחלקים לימי זקנה וימי בחרות, וכל אחד יש לו מעלה וחסרון. בימי הבחרות האדם הוא בכוחו, בזריזות והתלהבות, ואין הוזק בחסידות בתחלתו, אך עם כך גוברות בו מאוד התגברות התאוה ורתיחות הדמים. ובימי הזקנה הוא להיפך, כי רתיחות והתאוות אינן בחוזק, ויש לו דעת שלמה לעבודתו, אך הוא קרוב לתשות ועצלות רח"ל. ולכן צריך אדם לאחוז בשתי הדרכים, שתי בחינות הימים ביחד, דהיינו **שבימי הבחרות ישתמש גם בימי הזקנה, לענין קרירות התאוה והדמים, שתהיה לו דעת שלמה,** ויחדיו יהיו תמים הבחרות והזקנה, וכמו כן **בימי הזקנה יחזק עצמו בכל עוז בהתלהבות בהשתדלות העבודה, ויהיו יחד הזקנה והבחרות ויתחדשו כנשר נעוריו.** וזהו: **"וכימיך דבאך"** שיהא ביחד ילדות ושיבה. וזהו: **"ואברהם זקן בא בימים",** ימים רומז על ימי הבחרות (כפירש"י על "וכימיך" כנ"ל) ור"ל **שגם בימי הזקנה היתה לו המעלה של הבחרות.** וזהו גם **"ויהיו חיי שרה מאה שנה"** רומז שגם לעת זקנתה היתה **בת ק' כבת כ'**, שהיו לה שתי בחינות "חיים" ביחד. וזהו: **"שני חיי שרה" שתי בחינות של חיים, הזקנה והילדות ביחד.** ועל כך פירש"י ז"ל: **"כולן שוין לטובה",** שכל ימיה היו שוין, **כי מתחלה היו לה ילדות וזקנה ביחד, ולעת זקנתה היו לה זקנה וילדות ביחד.**

אמרי נועם

אליעזר שינה הסדר כדי שלא יראו את רוח קדשו

ואשאל אותה ואומר בת מי את וגו' **ואשים הנזם על אפה** וגו' פירש"י: "שינה הסדר, שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל, אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו ואיך נתת לה ועדיין אינך יודע מי הוא". לכאורה יפלא על אליעזר, שהיה דולה ומשקה מתורת רבו, מי התיר לו לשנות דיבורו מחשש שלא יתפשוהו בדבריו, והלא מצינו בגמרא (סנהדרין צז.) **"ההוא מרבנן דאי הוו יהבי ליה כל חללי דעלמא לא הוי משני בדיבוריה"** כו'. ותו, הלא באמת חפץ ה' הצליח בידו ונתנם לאשר אלה לה, ואם כן למה חשש שיתפשוהו בדבריו, אדרבא יראו וילמדו כי רוח הקודש שרתה עליו. **ונראה, שבאמת מהאי טעמא גופיה שינה הסדר כדי שלא יתפשוהו בדבריו ויחזיקוהו לבעל מופת ובעל רוח"ק, כי דרך הצדיק הוא להיות נחבא אל הכלים.** ולפיכך שינה הסדר ואמר בלבו מוטב אהיה משנה בדיבור ולא אתפרסם לבעל מופת ובעל רוח"ק, ובאמת על שינוי דיבור כזה אמרז"ל (ב"מ כג:) "בהני תלת מילי עבידי רבנן דמשנו במוליהו במסכת" ופירש"י: "מדת ענוה היא" עיי"ש. וזהו ששבחו חז"ל ואמרו **"יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים" 'יפה שיחתן של עבדי אבות'**, היינו השינוי סדר שהיה משנה דיבורו כדי שלא יתגדל ויתפרסם, הוא יפה **'מתורתן של בנים'** היינו מאותן הלומדים להתגדל ולהתפרסם, כגון בשביל שאקרא רבי וכדומה.

דברי ישראל

עיכוב הגאולה מחמת שאין עובדין לחש"י בהתלהבות

בהפטרה, **והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו** (מלכים–א, א). **"והמלך דוד"** רומז על מלך המשיח (עי' סנהדרין צח:) **"בא בימים"**, היינו, כבר הגיע זמנו לבוא, ומה הטעם שביאתו מתעכבת, על זה אמר: **"ויכסוהו בבגדים"**, היינו, **המצוות שנקראות 'לבושים'** (זהר חדש ח"א רכ"ו), **שאכן מקיימים מצוות, אך "ולא יחם לו", כלומר, שעושים אותן בלא חמימות.**

באר חמים

[להרה"ק הרבי ר' צבי הירש מרימינוב זי"ע יו"ד כ"ט חשון]

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים בכוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

ע"י עסק התורה זוכה להכניע החומר והגשמיות, ונעשה לו התורה ערב ומתוק, ונשפע על ידו שפע לישראל

ויברך את הגמלים אל באר המים לעת ערב לעת צאת השואבות, 'ויברך' הוא לשון 'הברכת אילן' שכופף ומשבר עצמו שהוא משבר עצמו על כל גמוליו ומדותיו, והמדרגה הזאת בא לו הכל בשביל **'באר המים'** היא התורה הקדושה שעוסק בתורה לשמה ונעשה כמעין המתגבר הנובע. **'לעת ערב'** פירוש **שהוא מקדש ומטהר עצמו על ידי התורה הקדושה לשמה עד שנעשית אצלו ערוב ומתוק מדבש וכל טעם. 'לעת צאת השואבות' עד שמשפיע השפעות גדולות וטובות רבות לישראל בלי הפסק והשם יזכנו לעבדו באמת ביראה ובאהבה רבה אמן.**

נועם אלימלך

תפילה

צריך להתחזקות ולהתחדשות תמיד לעבודת ה', וצריך שיהיה בשמחה רבה, וגודל הפעולה הנעשית ע"ז, ועוד

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. איתא במדרש ע"ז הפסוק **ילמדנו רבינו כו', ומה ראו לתקן שלשה תפלות כדי שיוסיף אדם בתפלתו** כו' **ולא בתפילה בלבד אלא אף בתורה ואף בבנים.** ונוכל לומר כי פי' הפסוק כך הוא **'ויוסף אברהם ויקח אש"ה ושמה קטורה'** היינו שאברהם לקח לעצמו לעבדות הש"י, כי 'אשה' רומזת על 'אשה יראת ה" כידוע. **'ושמה קטורה'** היינו שהתקשר עצמו להשי"ת כדאיתא (בזה"ק) **'בחד קטירא אתקטרנא בקוב"ה'** (פי' 'בקשר אחד התקשרתי בהקב"ה'). וע"ז קאמר המדרש ע"ז הפסוק 'ויוסף אברהם' כי **בעבודת השי"ת אין לעמוד על מקום אחד רק יוסף ויחזור ויוסיף ובכל תפלה צריכים להוסיף חיות חדש.** ממ"נ אם מתפללין כראוי וכנכון אז בוודאי מוסיף ומוסיף בלי שיעור וערך. **ומי שאינו יכול להתפלל ע"ז האופן צריך בוודאי לראות להתחזק עצמו בקשר אמיץ וחזק ולהתפלל בכל מאמצי כחו ומוחו בכדי להוסיף מה שצריך להוסיף החיות של הקב"ה בזה התפלה כנ"ל.**

ורש"י ז"ל פי' בהומש ב' פירושים על פסוק ושמה קטורה פי' אחד שנאים מעשיה כקטורת, ופי' השני שקשרה פתחה, כי כשאדם מתחיל להתדבק בעבודתו הקדושה מתחילה צריך לראות לפרוש א"ע מכל החיצונים והמקטריגים שהם מעכבין אותו מלהתפלל ומלהלל להקב"ה, **ובמה, בתשובה ובשברון לב מאוד לפני השי"ת ולהתחרט מכל רע שעשה מנעוריו עד היום הזה חרטה גמורה וחלוטה שלא יחזור עוד לאוולתו ואח"כ יראה לקשר עצמו לעלות למעלה למעלה** כמ"ש ובו תדבק הדבק במדותיו, וזה שאנו אומרים בתפלה ב' פעמים קטורת כו', **היינו ההתקשרות למעלה ולא יפרידו ח"ו שום דבר מן הבורא ב"ה, ועיקר התקשרות העולמות הוא ע"י התפלה.**

ומצינו אצל ר' עקיבא **כשהיה מתפלל בצבור היו מתפלל כדרכו כי בתפלה בציבור ממילא נתקנו כל הבחי' וכל העולמות כי תפלה בצבור דבר גדול מאוד שכן כתיב הן אל כביר ולא ימאס וכיון שאינו ממאס אזי הוא נמצא שם, כי כל בי עשרה שכינתא שריא וממילא מתקן הוא בעצמו כל התיקונים שצריך להתתקן.**

"גם בכל תפלה שמתפללין נעשה הולדה, וצריכים להאמין בזה מאד, ואימתי נעשה הולדה כשמתפללים בשמחה", אבל ח"ו כשמתפללים בעצבות רח"ל אינו עושה פירות **אך כשהעיר ה' את רוחו ונפשו להתפלל בשמחה, אזי הוא מעלה כל התפלות הקודמים, וז"ש 'לא בתפלה בלבד אלא אף בבנים' להתפלל בשמחה שנעשה הולדה בתפלה.**

וזהו ויוסף אברהם וכו' היינו שיראה כל איש ישראלי לעסוק בעבודת הש"י ולהוסיף חיות חדש בתוכו בכל עת מתפלה ותורה ובכל דבר שבעולם לא יהיה כוונתו לשום דבר בלתי ה' לבדו כו', וכל מה שהאדם עושה מעש"ט הוא זריעה שנזרע למעלה ועושה פירות ופירי פירות זורע צדקות מצמיח ישועות בורא רפואות אביה"ר.

בית אהרן

מפניני או"ר החיי"ם הקדוש

שני חיי שרה, ולמה שפירשתי שעל ידי סיבת הבשורה עלו לה חייה פחות ממה שהיו, יכוין להודיע משפט החסד אשר ישפוט הקב"ה לידידיו, כי כל צדיק שלא השלים ימיו לסיבה ידועה, לא יגרע ה' מצדיק מה שהיה מרויח אילו חי שניו שלמים וישלים לו שכרו על השנים שלא פעל בהם דבר, כי יאמר אליו אילו הייתי חי תאותי היתה לסגל דבר טוב, והוא אומרו שני חיי שרה כיוון אל השאר שכל שנותיה היו חיים ממנה והאירו מכבודה.

ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר וגו'. ובמדרש מהיכן יצא, מהר המוריה, ייל בהקדם דברי הגמי בת היה לאברהם, והקשו בתוסי למייד בן נח מותר באחותו, למה לא השיאה ליצחק, ותיי בפרשת דרכים כי הלא אברהם אבינו קיים כל התורה לכוייע להחמיר, ושמא תאמר כהרמבין דדוקא בארץ ישראל שמרו התורה קודם שניתנה, הא יצחק אסור היה לצאת מארץ ישראל משום שהוא עולה תמימה, וזאת כוונת המדרש כי מבנות כנעני אין לו ליקח כי אין ברוך מדבק בארור, רק דהיה יכול לקחת אחותו, והיינו מהיכן יצא, והשיב מהר המוריה יצא ואי אפשר לו לצאת לחוץ לארץ, ובארץ ישראל שומרי התורה הן, לכך ע"כ לא נוכל דבר רע או טוב.

(ישמח משה)

☆

והי' ברך את אברהם בכל'. יש לפרש עפיי דברי מוזלהייה דמה שאחזיל אין ברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, היינו שהברכה בבחיי הסתרה תחת הטבע, בבחינת שם שדי וכדומה, אבל ברכה הבא משם הוייה שהוא מורה על עשותו נסים נגלים, זהו מצוי אפילו בדבר המדוד והשקול והמנוי על דרך נם נגלה, וזשייה וימצא בשנה ההוא מאה שערים, ותרגומו מאה בשערוהו, כי הלא ויברכהו הוייה דייקא עייייש, וזשייה והוייה ברך את אברהם בכל, כלומר שהיה הברכה מצויה בכל אפיי בדבר המדוד והמנוי, לאשר השיג הברכות מאת הוייה, לזה זכה לנם נגלה.

(ייטב לב)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"פ רבותיה"ק עצי התמרים

רבינו קרא לפני השליח בענין השידוך פרשת אליעזר

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. בשב"ק פרשת חיי שרה שנת תרצ"ז הי' משובתי שבת בעיר סאטמאר מו"ה יעקב צבי פר"מ שו"ב הי"ד מטאַרנא, וקראו אותו לתורה, ורבינו זי"ע קרא לפניו כל הפרשה של אליעזר עבד אברהם שהלך ליקח אשה ליצחק בהתעוררות גדול, כן הי' אצל רבינו זי"ע הכל בכוונה מיוחדת, והנה העולם לא ידעו על מה ירמזון הדברים, אבל אנחנו ידענו זאת מבית אבינו. וביום הראשון בבוקר, שם לדרך פעמיו אודות זיווג רבינו זי"ע ביחד עם הרבנית מרת רויזא ע"ה בתו היחידה של רבינו זי"ע, ובאותה י"ג לחודש אלול היתה החתונה עם הרבנית ע"ה.

תמר יפרח (אות ל"א)

ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון

זה לשון אגרת קודש ממורן הקדוש בעל ייטב לב זללה"ה: **ברוך השם, א' תולדות תרל"ו לפ"ק סיגוט שלום לכבוד אוהבי ידיד נפשי, הרב הגאון החריף ובקי, החסיד המפורסם, מורינו הר ישראל אשר בך אתפאר, יוסיף ידו עמו שאר ולא יראה לו שאר, יזרח אור. געימות ימינו הגיעני יום ה' העבר... ומדי דברי אודיעך מרגליות טובה אשר אמרתי בשבת קודש, שאמרה רבקה: גם תבן גם מספוא "רב" עמנו** (דלכאורה תיבת 'רב' היי לשפת יתר) **ויקוד האיש וישתחו לה' ויאמר ברוך ה'** (בראשית כד כו) **כי ידוע מה שאמר האר"י ז"ל על הפסוק הנה ה' רוכב על ע"ב ק"ל** (ישעיה יט א) **וזה סוד ברכ"ו, ואני הוספתי נופך.**

והי' ברך את אברהם בכל'. ובמדרש מי יעלה בהר הי זה אברהם ומי יקום וגו' זה אברהם, וצדקה מאלקי ישעו שנאמר והי ברך את אברהם בכל, ויש לפרש בהקדם מייש בקדושת יוייט כי נודע שיש שני מיני נסיונות נסיון העושר ונסיון העוני, והנה אף כי עניות מעביר על דעת קונו, עכייז נמנו וגמרו שגדול נסיון העושר מן העוני, ואיתא בספהייק אשר זה אינו רק בהעשירות הבא מידי מערכות השמים אשר מזליה גרם ליה, אמנם מי שזכה להעשירות בגזירות האומר ועושה לא על פי מזליה ומנהג העולם, זה לא יטה לבו מדרכי הי כי מאתו לא תצא הרעות, ובלתי ספק אשר הי הנותן לו כסף וזהב ישמרהו גייכ שלא יזיק לו לעבודתו, ועייז נאמר ברכת הי תעשיר ע"כ, וזשייה מי יעלה בהר הי זה אברהם ומי יקום וגו' זה אברהם, כלומר שעמד בנסיונו אף שהיה לו עושר רב ונתקיים במקום קדשו ובמדתו אשר עמד בו ולא הזיק לו נסיון העושר, וחטעם הוא כי וצדקה מאלקי ישעו שנאמר והי ברך את אברהם בכל, דכיון שברכתו באה לו מאת הי ומאתו לא תצא הרעות, ועייז עמד בנסיון העושר.

(עצי חיים)

☆

שני חיי שרה. ופירשיי כולן שוין לטובה, ויייל לפי מייש בחובת הלבבות שעייכ נתן הקבייה התורה לעמו ולא הניח אותם על דרך המחקר שישיגו בעצמם הדברים הטובים, כי הקבייה רצה לזכות את ישראל שיהיו כל ימיהם שלימים, כי בדרך המחקר אינו מקיים המצות עד שישיג בשכלו, ונמצא שכל אותם השנים שעוסק

בהחקירה קודם שיבוא לדעת הדברים הנרצים הוא חי בלי מצות, ע"כ צוה הקב"ה תורתו לעם ישראל שגם בנעוריהם קודם שיגיעו לזך השכל ולהבין ע"י חקירה הדברים הנרצים שיעשו רצון קונם ע"כ, ולכן כפלה התורה שני חיי שרה אחר שכבר נאמר מאה ועשרים וגו' לרמוז שכולם שוין לטובה, פי' ששרה אמנו עשתה רצונו של מקום ע"פ דרך אמונה ולא ע"ד המחקר, וממילא היו כולן שוין לטובה, כי בימי נעוריה קודם שהשיגה ע"פ דרך החקירה, ג"כ קיימה המצוות בשלימות, וז"ש יודע ה' ימי תמימים, דתמים נקרא מי שעושה המצות בתמימות בלי חקירה כמו שפירש"י עה"פ תמים תהיה עם ה'א, התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ואל תחקור אחר העתידות, וכיון ששרה אמינו עשתה רצון הבורא באמונה ע"כ מסמיך לכאן הכתוב יודע ה' ימי תמימים.

(יד יקותיאל)

☆

שני חיי שרה. ופירש"י כולן שוין לטובה, ונראה עפ"ד הישמח משה לפרש המדרש חביב קרבנו של אהרן לפני הקב"ה כקרבנו של נשיאים, כי באמת אין לך אדם מישראל שאין לו שעה שחושק לעשות רצון קונו ונותן לב לשוב, אלא שאין חסידות כחסידות בתחלתו, ואחר שעה נתקרר וחוזר לקדמותו, אבל הבני עליה אצלם כל שעה ושעה כראשונה, שבכל עת נדמה לו כאילו מעתה מתחיל לעבוד להשי"ת, ואין אצלו אמצע וסוף רק תמיד התחלה, והנה קרבן הנשיאים שהיתה לחנוכת הבית בודאי היה בהתלהבות גדול בראותם כבוד ה' מלא את המשכן והיה חנוכה ראשונה, ובודאי היה חביב מאד לפני הקב"ה, וע"ז אמר במדרש כי גם קרבן אהרן שהיה בכל יום פעמיים, חביב לפני השי"ת כקרבן נשיאים, שכן דרך בני עליה כל שעה ושעה אצלם כשעה ראשונה ע"כ, וזה שדרש רש"י ואמר שני חיי שרה כולן שויין לטובה, ללמדינו שבכל שנות חיי שרה אמנו עבדה עבודתה באותה התלהבות כמו בשעה ראשונה, וכל השנים כולן שוין לטובה.

(ברך משה)

☆

אחותינו את היי לאלפי רבבה. ואפשר לפרש לפי מה שחקרו המפרשים היכי הוי מצי אליעזר להיות שליח לקדש רבקה, הא אין עבד יכול לקדש את האשה, וכתב בשו"ת תירוש ויצהר לחדש דאברהם שיחרר את אליעזר קודם ששלחו לקדש את רבקה ולא הוי שליח ע"כ, ולכאורה קשה האיך שיחרר אברהם את עבדו, הא איכא עשה דלעולם בהם תעבודו, וי"ל עפי"ד הגמי שרה כיון דרבים קאתי מינה כרבים דמי, הכי נמי רבקה כיון דרבים קאתי מינה כרבים דמי, וזה דוחה מ"ע דלעולם בהם תעבודו משום דהוי מצוה דרבים וכמבואר במסי גיטין, ולכן היה יכול אברהם לעבור אעשה ולשחרר עבדו, וע"כ צ"ל דשפיר קידש אליעזר את רבקה כיון דשחררו אברהם אבינו ועבר אעשה כיון דרבים קאתי מינה, ועל כן אמרו אחותינו את היי לאלפי"י רבבה"ק שרבים קאתי מינה וכרבים דמי, ולכן שפיר היה יכול אברהם לשחרר את אליעזר משום מצוה דרבים שאני.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

מתוך שיחת קודש שהתקיימה בין כ"ק מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע ובין כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זי"ע בשנת תשכ"ח לפ"ק

כ"ק אדמו"ר מתו"א זללה"ה אמר: דער ייטב לב ברעגט, אז דאס וואס אברהם אבינו האט מתפלל געווען אויב עס וועט זיין עשרה צדיקים, דאס האט ער מתפלל געווען אויף אלע דורות, אז עשרה צדיקים זאלן מגין זיין, כו'.

וענה לו מרן רביה"ק זללה"ה: דאס שטייט נאך פריער דער פשט, חלילה לך מעשות כדכר הזה. עס האט פשוט גארנישט קיין אנדערן פשט. בדברי חכמינו ז"ל איתא (בפרש"י שם) חלילה לך לעולם הזה, ולעולם הבא, וואס עפעס לעולם הבא? לעולם הבא וועלען נישט זיין קיין רשעים! עוד איתא חלילה לא הוא ולא כיוצא בו, וואס איז דער 'כיוצא בו'?, זעט מען אז די תפילות זענען געגאנגען אויף וויטער.

דער ייטב לב טייטשט נאר צו דעם קישור אין פסוק, המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, ואברהם היו יהיה לגוי גדול (בראשית יח- יח) המכסה אני מאברהם איי, ער וועט דאך גארנישט אויפטאן?, אבער ואברהם היו יהיה לגוי גדול, ער וועט דארפען די תפילה שפעטער, פאר אידע'ס וועגען וועט מען ברויכען די תפילה.

איך האב אמאל געזאגט נאך מער, דער אר"י הקדוש זאגט דאך אז די אנשי סדום זענען מגולגל געווארען נאכאמאל. קודם זענען זיי געווען אין דור המבול, אין דור הפלגה, און דערנאך פון די יוצאי מצרים, און פון דעם זענען ארויסגעקומען, זענען נצטרף געווארען די ששים רבוא וואס האבען מקבל געווען די תורה. קומט דאס אויס, אז די גאנצע אנשי סדום, זיי זענען געווארען זרע אברהם. פון דעם גלגול זענען זיי נתגלגל געווארען אין די יוצאי מצרים. ואברהם היו יהיה לגוי גדול, מיט די אליין, פון די וועט ער וועלען א גוי גדול. מוז ער דאך וויסען וואס עס טוט זיך מיט זיי, ברויך ער מתפלל זיין אויף זיי. האט אברהם מתפלל געווען טאקע אויף אידען. ווייל דאס זענען דאך געווען די זעלבע מענטשען. ומיושב בזה גם המדרש חלילה לך לעולם הזה ולעולם הבא. שיחת קודש

(שיחה ב', אות ט')

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. פירש"י לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטאת. לכאורה מאי שנא שרה שהודיע הכתוב לדקתה בשעת פטירתה, מה שלא מצינו כן בשאר צדיקים. ונראה דהנה ממרו (מדרש): אברהם כהן גדול היה; ולכאורה האיך הותר לו לטמא ולעסוק בקבורת שרה, והלא כהן גדול אסור לטמא אף לאביו. ואפשר דקברי צדיקים אינם מטמאין. ועל כן רמזה התורה דוקא אצל שרה בשעת פטירתה שהיתה **בת ק' כבת כ' לחטאת**, להורות דאשום הכי הותר לאברהם לטמא עצמו בקבורת שרה, כיון שהיתה צדיקת הרי לא טימאה כלל בטומאה.

(דברי יואל)

ויהיו חיי שרה. במדרש רבי עקיבא היה יושב ודורש והציבור מתנמנם, ניקש לעוררן ואמר: מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינה, אלא מבא אסתר שהיתה בת כמה של שרה שחיתה קכ"ז שנים, ותמלוך על קכ"ז מדינות.

אם יבנים יותר מצחין נשמין, טועמים טעמא דמומחי, ודוד המלך היה משער השיעור של הלילה עד חצות, כדי שיתקיים בחייס, ולא ישלוט עליו טעס המות (זוה"ק ויגש רז). ונראה שגם שרה לכתיב בה **ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים**, היתה בחיותה זו שלא יבנה יותר מצחין נשמין, ועל ידי זה נמצבה שחיתה כל הקכ"ז שנה בשלימות. ועל כן **כשראה שהציבור מתנמנס, ניקש לעוררן** זוה שיוכיחם גודל התועלת בזה שיבנים ישנים, וזהו **מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינה, אלא מבא אסתר שהיתה בת כמה של שרה שחיתה קכ"ז**, ומזה נמצא שלא יבנה יותר מצחין נשמין, ולכן קבלה שכרה על כל הקכ"ז שנה שאסתר **תמלוך על קכ"ז מדינות.**

(תשי"ח)

פעם כשיצא **המגי"ד** רצו שצפתותיו מרחשין, ואחר שהקיץ אמר: "מה שהשיג בו בעת השינה, היה נריך לזה כמה שנים לחזור עליהם בהקיץ" (שבחי המגי"ד ו). והוא מפני שצדיקים גם כשישנים עוסקין בתיקונים גדולים, ובודאי נקראים בזה חיים אף בעת שינתם, דאמרו (ירושלמי ברכות ג): לצדיקים אף במיתתן קרוים חיים; שעל ידי עבודתם הנשגבה בחייהם זוכים שאפילו אחרי מיתתם נקראים חיים, וכל שכן בחייהם בעת השינה שהיא רק אחד מס' במיתה שנקראין בודאי חיים, אבל לאו כל מוחא שבעיל דע, ואין ללמוד מזה לשאר בני אדם. ולכן **ניקש רבי עקיבא לעוררן** בזה, ואמר **מה ראתה אסתר שתמלוך על קכ"ז מדינה, אלא מבא אסתר שהיתה בת כמה של שרה 'שחיתה' קכ"ז**, דשרה היתה גם בשינה זו שפעלה הרבה תיקונים בעת שינתה, לכן גם השינה היתה נחשבת לחיי שנותיה, אבל אצל אסתר בני אדם השינה הוא לחסרון.

(תשי"ח)

כל מה שיהנה אדם בעולם הזה, לא יכוין להנאתו אלא לעבודת ה', כגון כשהולך ליטול יכוין שעל ידי זה יוכל להמשיך עבודתו לה', ומי שמדות הללו מצויות בו נמצא עובד את ה' כל ימיו (טור אורח חיים רלא). והוא מפני דהכונה למלוה נחשב גם כן למלוה ממש. ולכן **ניקש רבי עקיבא לעוררן** בזה, ואמר **מה ראתה וגו'**, דבודאי לא היתה שרה ישנה רק בעת ההכרח הגדול, וגם אז רק בשביל שתוכל להמשיך בעבודת ה', ומשום הכי נחשב **'חיי' שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים**, אף השינה נחשבת לבחינת חי, אבל לא כאשר ישנים בחמלא עסק התורה, שהוא היה עומד בחמלא הדרשה, כמה מגונה הוא.

(תשי"ח)

ויהיו חיי שרה. במדרש הלא לכתיב (תהלים נו): יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה, כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים.

העובדים את ה' מעוריהם, ומוסיפין בכל יום לעלות ממדריגה למדריגה, נמצא שבימי הזקנה עובדים במדריגה מעולה יאשר לא זכו לה בשני נעוריהם, ותמיד מתחרטים על שלא עבדו כן בנעוריהם, ואם כן בודאי

נתפס לפני ה' כחילו עבדו בכל שנותיהם כמו בימי הזקנה, לפי העונות נהפכים לזכויות על ידי תשובה מאהבה (יומא פו:). ולכאורה לפי הנ"ל יקשה שהעבירו שנותיהם בשלימות, מכל מקום שנותיהם חיים בשלימות הרעות, כי יש גם את שני הנעוריים. לזה אמר **כפם שהם תמימים**, בחותו שלימות ממש שהם השלימו עצמם בכל עבודתם עד ימי הזקנה, **כך שנותיהם תמימים** שלא נחסר להם מכל שנותיהם, לפי שנותיהם של ימי הנעוריים נתפסים לפני ה' כמו ימי הזקנה.

(דברי יואל)

לא יפוו ערך שלימות ימי הנעוריים לשלימות ימי הזקנה שהיא מעולה הרבה, אמנם לפי שימי הנעוריים הם יסוד הבנין, ובשיכותן תליא שלימות ימי הזקנה, על כן הם שוין בערכם. וזהו **ומאברהם זקן בא בימים**, שלימות הזקנה בא לו על ידי הימים של כל ימי חייו, ועל כן כשאר השיג שלימותו בזקנותו, **בא בימים** בשלימותן להיות שוים כאחד. וזהו **כפם שהם תמימים, כך שנותיהם תמימים** שוין שנותיהם בשלימותן.

(דברי יואל)

צדיקים אומתיים גם בעת שיצתם עובדים את ה' ומתקנים תיקונים נפלאים, וגם אז נקראים חיים, כדאמרו (ירושלמי ברכות ג): שאפילו במיתתם נקראו חיים; ומכל שכן בחייהם בעת שיצתם שהיו רק אחד מס' במיתה, וכמובא **מהאר"י** (שבחי האר"י ו.) שפעם כשיצן רואו שפתותיו מרחשין, ואמר שהקין אמר: "מה שהשיג אז בעת השינה, היה צריך לזה כמה שנים לחזור עליהם בהקיץ"; וזהו **יודע ה' ימי תמימים** כפם שימיהם תמימים, **כך שנותיהם תמימים**, לרבות גם עת שיצתם.

(דברי יואל)

לפי הפשטות אי אפשר לומר להשלים עצמו רק בעודו בחיים, אבל הצדיקים **כפם שהם תמימים** שהשלימו עצמם בחיים חיותם, **כך שנותיהם** שיין לכולל עצמן הם **תמימים**, ויתוסף שלימותם ומחשבים בחיים חמנו, על ידי שמזכירין מעשיהם הטובים ולומדים מדרכי עבודתם, כדאיתא **ק"ו השמת משה** (הפטרת תולדות) בפס ספר אחד: כשאומר דבר בפס חומרו שפתותיו דובבות, ועל ידי זה מעורר חיות להצדיק, ומחשב להדור להגין בזכותו עליהם.

(דברי יואל)

אין חוק במסידות כבתחלתה, ומין לך תדס בישראל שאין לו שעה שחופק לעשות רצון קונו, רק תאר עבור שעה נתקרר וחוזר לקדמותו, אבל הבני עליה כל שעה ושעה כשעה ראשונה, שבכל עת נדמה לו שעתה מתחיל לעבוד את ה', ואין אלו ממנע וסוף רק תמיד התחלה (ישמח משה פתיחה). וזהו **שני חיי שרה כולן שוין לטובה**, שבכל ימי חייה הוסיפה בהתלהבותה בעבודתה, ולא נתקררה לעתה במשך השנים, **וכפם שהם תמימים, כך שנותיהם תמימים**, בחותה התלהבות שהיה לה בתחלה.

(דברי יואל)

שני חיי שרה. ופרש"י כולן שוין לטובה. עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפיס לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל שכר כולם (אבות ה). ופירשו (מפרשים): לפי שהגין בזכותו עליהם לעכב את הפורעניות הרוויה לבוא עליהם, לכן קיבל אברהם גם שכר הדורות שקדמוהו; לפי זה יתכן שאברהם הגין על כל הדורות שלפניו ולאחריו, ובודאי רואי שיקבל שכר עליהם, וכמו כן שרה אמנו שהיתה מסייעת לאברהם, וגם מצד עצמה לדקתה גדולה מאוד, בודאי שגם שרה קבלה שכר מכל הדורות, שגם זכותה הגינה על כל הדורות. וזהו **שני חיי שרה**, כל השנה שלפיס שנה של קיום העולם היו **כולן שוין לטובה**, ועל כולן קבלה שכר.

(דברי יואל)

שני חיי שרה. ופרש"י כולן שוין לטובה. כל מי שמשמר את השבת כתיקונה, מעלין עליו כתילו שמר את כל השבתות מיום שברא ה' עולמו עד שיהיו הממים, שנאמר (שמות לא): ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם (ילקוט תשא שצא). **ק"ו נתפלה למשה** (תהלים ה) כתב: ה' תינו משלם שכר להצדיק כפי המעשה, ורון כפי רצונו, שהוא הרבה יותר מהמעשה, שרצון הצדיק לעבוד את ה' צלמי תכלית, וכמו כן מקבל שכר צלי תכלית, כתילו עבד את ה' עד סוף כל הדורות; נמצא דכיון שרצון הצדיק לעבוד את ה' צלמי תכלית, שהוא מבריאת העולם עד תחיית המתים, על ידי זה מקבל שכר ומשלם לפני ה' כתילו עבד כן. וזהו **שני חיי שרה כולן שוין לטובה**, כל השנים מבריאת העולם עד תחיית המתים, שמקבלת שכר על כולם.

(תשיט)

סיפורי צדיקים, גבי אור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה למיקים

ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר

מעשה שהיה וגביר אחד נפטר בכפר הסמוך לפרעשבורג, ורצו היורשים שיקברו את אביהם - שלא היה בר הכי – באותה שורה בה מנוחתו כבוד של הגה"ק ר' משולם איגרא זי"ע, ביקשו אנשי החברה קדישא הון רב עבור אחוזת הקבר, סכום שלא היה ברצון המשפחה לשלמו, נמנו וגמרו לבוא אל החתם סופר זי"ע ולערוך בפניו טענותיהם, וככל היוצא מפיו יעשו, שמע החת"ס טענותיהם ואמר: מצינו בדברי חז"ל שאמרו "איש רע עין" (משלי כ"ח, כ"ב) זה עפרון, שלקח מאברהם עבור המערה ארבע מאות שקל כסף, ולכאורה יותר היה ראוי לתואר זה עשו הרשע, שנטל מיעקב כל הכסף והזהב שהביא מבית לבן עבור חלקו במערה, אך באמת ראוי ונכון הוא תואר זה לעפרון, כי בשעה שמכר את המערה לאברהם לא ידע כל חשיבותה, כי לא ידע מי טמון בה, ואם לקח סכום עצום כזה עבורה, הרי הוא "רע עין", לא כן עשו שידע גם ידע מי הם הטמונים הקדושים אשר בארץ המה, וכל כסף וזהב לא ישוו בה... סיים החת"ס: דעו, כי אם רוצים להקבר בשורה אחת עם צדיקים צריכים לשלם עבורה בכסף מלא.

יפה שיחתן של עבדי אבות

עובדא ידענא דפעם ישב הגה"ק בעל קדושת ציון מבאבוב זי"ע הי"ד בשולחנו הטהור בשב"ק פר' חיי שרה, ועל ידו ישב ר' רפאל ע"ה שהיה המשמש בקודש אצל הגה"ק מצאנז זי"ע, ושח על ענינים וסיפורים מהדברי חיים, והגה"ק מבאבוב הקשיב ושתה בצמא את דבריו, ושאל ודרש על כל קוץ ותג בפרטי הדברים, והנה אחד הרבנים המסובין גחין לחיש ליה לאזני היושב בצדו לאמר: "איננו יודע מדוע רבינו להוט כל כך אחר שיחות רפאל, וטפי הייתי נהנה אילו היה רבינו אומר דברי תורה לפנינו" הגה"ק מבאבוב שהיה מחונן בהרגש קולט נפלא פנה תיכף אל הרב ושאל: "הגידו נא לי מה אמרתם", וידום הרב, הפציר בו הרה"ק עד שהודה ולא בוש, "אמרתי כי טפי הייתי נהנה אילו היה רבינו אומר תורה", ענה הגה"ק מבאבוב: "שכחתם רש"י מפורשת בפרשתינו", הרהר הרב ושאל, "איזה רש"י", השיב לו הגה"ק מבאבוב: "על הפסוק ואבוא היום אל העין מביא רש"י, א"ר אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, ורפאל עבדו של אבי זקני מצאנז הוא", כששמע הרב זאת הפטיר ואמר: עכשיו כבר זכיתי לשמוע תרויהו הן שיחתן של עבדי אבות והן תורתן של בנים.

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב

בשב"ק פר' חיי שרה שנת תרע"ט, עת מלחמת העולם הראשונה כששהה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע בראצפערט, נאלץ הרה"ק להפסיק באמצע ולסיים עריכת השולחן הטהור אשר לפני ה' בעת רעוא דרעווין, אחר שכבר פתח פה קדשו לומר דברי תורה על הפסוק "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", ופתאום נשמעו קולות זעקה מהרחוב, ונאמר להרה"ק שחיילים מסתובבים ברחוב ומכים עוברי אורח, וסיים אז בחפזה בהפטירו בלשונו הק': "ויצא יצחק לשוח בשדה" לשפוך שיח לפני הקב"ה, "לפנות ערב" שהערב היינו חשכת הגלות כבר יפנה מאתנו, "וירא והנה גמלים באים" שהגאולה בא תבוא בזכות גמילות חסדים שבני ישראל עושים ביניהם.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

רקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת. שמעתי על דרך צחות, על פי מעשה שהיה אצל החת"ס זצ"ל, שבעל הבית אחד בא בקובלנא על בחור א' ואמר עליו שהוא בחור בלא חי"ת (היינו 'בור' ועם הארץ), והשיב לו החתם סופר ז"ל הנה אם הבחור הוא בלא ח' אין זה חיזק כל כך רק נשאר 'בור', אבל אם הבעה"ב שצריך להיות ממחזיקי תורה הוא מחזיק בלא חי"ת אז הוא 'מזיק' ויש בו חיזק יותר. וזה שאמר 'ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ' וקשה איך השתחוה לעם הארץ, ועל זה אמר לבני חי"ת, לעם הארץ שהם מחזיקים עם חי"ת, להם ראוי להשתחוות ולחלוק להם כבוד, שכן התוה"ק הקדימה זבולון ליששכר, וא"ש.

ילקוט הגרשוני

נתתי כסף השדה קח ממני. פירש"י הלואי נתתי לך כבר. וראיתי בשם הג"מ שמואל זאב אבד"ק באיוס ע"ד ההלצה, כי עפרון אמר ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה הוא. יש לומר שרמז לו בזה הסימן כי אות אמצעי של אברהם הוא 'ר' ואות אמצעי של עפרון ג"כ 'ר' והם יחד ארבע מאות, וזה שאמר ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך. כי כן מרמזין אמצע אות של שמי ושל שמך, ולכך אמר אברהם אבינו הלואי שנתתי לך כבר מזמן קודם בעת שעדיין היה שמו אברם ואז לא היית יכול לרמוז כן, והייתי ניצל מרמיזתך וגזלנותך.

דעת זקנים

מרכז המוסדות דרבינו יואל

מסאטמאר

קרית יואל

בני ברק

בהשגיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

נתייסד ע"י כ"ק מרן רבינו הקדוש"ט זיעוכ"ק

שיר וקול תודה

מריחוק מקום וקירוב ליבא, נשא רון שיר ושבח בברכת מזלא טבא, קדם מע"כ האי צנתר דדהבא, כביר המעש לתורה ולתעודה, כל פה אליו יודה, ארי שבחבורה, מתמסר למען הרמת קרן התורה, נודע לעוז לתהילה ולתפארה, עושה ומעשה למען הפרט והכלל חשיכה כאורה, ידיד נאמן למען מיסדותינו הק' והמעטירה, מגדיל עשות בהתמסרותו העצומה למען כל קדשינו תדירא

הרבני החשוב המפואר, מיכחר בכל תואר

הרה"ג ר'

יצחק שוארטץ

שליט"א

מנהל חברת "תורתך שעשועי" העולמי

ומצדדי פריסה לבוא בעזרתינו בהתמסרות נאמנה ועיטורה

לרגל השמחה שבביתו, שיר ושבח בשפתו

בנישואי בנו החתן החשוב מר"מ בחי"ש ני"ו

למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

יהי רצון שתזכה לראות ולרווות רב תענוג ונחת מכל יוצאי חלציכם, ותזכו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה כל ימי חייכם, ותמיד נספר תהילתכם, ונידה לכם על רוב פעולתכם, ואך טוב וחסד ירדפוכם, אושר ועושר והרחבת הדעת בכל גבולכם, וכל טוב סלה.

המברכים ברגשי הוקרה והערכה, אסירי התודה והברכה

יחזקאל ראטטער

בשם הנהלת מוסדות סאטמאר

בני ברק יצ"ו

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. במדרש איתא (ב"ר נ"ח ה') מהיכן בא מהר המוריה, וצריך ביאור, ונראה על פי מה דאיתא בגמרא (תענית כז:) ג' ימים לבכי וז' ימים להספד, עוד איתא בגמרא (ברכות כו.) טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים, הראשון לחיוב תפלת ערבית והשניה לתשלומין למנחה, והנה מזמן מיתת שרה עד שבא אברהם להספיד הם ג' ימים שהמרחק מהר המוריה עד ביתו של אברהם היה הליכה של ג' שנים כדכתיב "ויהי ביום השלישי וירא את המקום מרחק", נמצא שכאשר בא אברהם אז כבר עברו ימי הבכי והיה ההספד לחיוב והבכי לתשלומין, וז"ש "ויבא אברהם" מהיכן בא מהר המוריה שהוא מהלך ג' ימים כמנין ימי הבכי, לפיכך קאמר מקודם "לספוד לשרה" ורק אח"כ "ולבכותה" לתשלומין.

(אסיפת יהודה)

☆

גר ותושב אני עמכם. פירש"י אם תרצו הריני גר ואם לאו הריני תושב, וי"ל על פי מה דאיתא במדרש דבזכות עשרה נסיונות שנתנסה אברהם ועמד בהם זכה לירש עשר עממין, והנה אחד מן הנסיונות היה למצא מקום קבורה לשרה ולא הרהר אחר מדותיו של הקב"ה, והשתא אם היו נותנים לו מיד מקום לקבור את שרה אז היה חסר מעשרה נסיונות ולא היה זוכה רק בתשעה עממין ויתכן שהארץ שהיה נחסר מהעשרה היא ארץ כנען, וז"ש להם אברהם "אם תרצו" וחסר נסיון אחד "הריני גר" ולא מגיע לי ארץ כנען "ואם לאו" אז יש עשרה נסיונות ותגיע לי ארץ כנען "הריני תושב".

(טעם מן)

דורש טוב

ויען לבן ובתואל הנה רבקה לפניך קח ולך. ויוצא העבד כלי כסף כו' ומגדנות נתן. ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים וגו'. ויאמר אליעזר אל תאחרו אותי וד' הצליח דרכי וגו'. הנה תמוה מה שבתחילה הסכימו תיכף ומיד ואמרו "הנה רבקה לפניך קח ולך", ודוקא אחר שנתן להם מתנות ומגדנות חזרו בהם ואמרו "תשב הנערה אתנו". **עוד צריך ביאור** מה השיב להם אליעזר באמרו "אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי", הלא סוף סוף אין רצונם לשלחה.

ונראה דמקודם אמרו הנה רבקה לפניך קח ולך, כי זאת קבלו מאליעזר דהיות מקום מגורם בארם הוא חוצה לארץ, **ויצחק הוא עולה תמימה שאסור לו לצאת מארץ ישראל, על כן אין עצה אלא שרבקה תלך אליו למקומו בא"י להנשא לו.**

אך באמת בדין מקומם "ארם", אם יש לו דין א"י או חו"ל, הוא מחלוקת רבן גמליאל ורבי אליעזר במס' חלה (פ"ד מ"ז, בדין סוריא שהיא ארם) ולכן כשנתן להם אליעזר מפירות ארץ ישראל שהביא עמו, ראו הם מזה דס"ל לאליעזר שדין ארם כא"י, כי אם היה מחזיק דין ארם כחו"ל הרי אסור להוציא פירות מא"י לחו"ל. **ולכן אחר שנתן להן המגדנות חזרו ואמרו תשב הנערה אתנו, ואם ירצה יצחק יוכל לבא מהתם להכא להנשא לה.**

וע"ז השיב להם אליעזר דטעות הוא בידכם, כי באמת ארם דינו כחו"ל, ומה שראיתם שהבאתי לכאן מפירות א"י, זה רק מחמת כי "וה' הצליח דרכי" שקפצה לו הארץ. אבל באמת מחשבתי בעת לקיחת הפירות היה שאגמור אכילתם בעודי בדרך בגבול ארץ ישראל, וע"י קפיצת הארץ הגיעו הפירות בו ביום מא"י לחו"ל, אבל לעולם דין מקומכם הוא דין חו"ל ואסור לו ליצחק לבא לכאן.

חתם סופר (חלק ו' בשם הגאון מהר"מ באנעט זצ"ל)

ארץ ארבע מאות שקל כסף ביני וביניך מה היא. וי"פ דהנה ידוע שבמכירה שייך דינא דמר מיצרא והשכן על המיצר קודם למכירה אבל במתנה אינו שייך דינא דבר מיצרא ועפרון היה חכם להרע ובכדי שבני חת לא יהיה להם טענת בר מיצרא לכן התחכם ואמר "השדה נתתי לך והמערה וכו' לעיני בני נתתיה לך" לעיניהם יהיה בתורת מתנה שלא יוכלו לטעון בר מיצרא, אך "ארבע מאות שקל כסף ביני וביניך" שרק שנינו נדע שהוא במכירה ולא במתנה, "וישמע אברהם לעפרון" הבין כוונת עפרון לכן "וישקול אברהם לעפרון את הכסף".

(פרח לבנון)

☆

ויקם שדה עפרון. פירש"י תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך ופשוטו של מקרא ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה וגו'. ויש לדקדק על מה שכתב רש"י תחילה את הדרש ורק אח"כ כתב פשוטו של מקרא, ונראה שאם לאו הדרש יהיה קשה איך אמר הכתוב ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה, היינו שע"י קניית השדה קנה גם וכל העץ הלא הדין הוא מכר את השדה לא קנה את האילן, אלא צריך לומר שבגלל שאברהם אדם גדול היה ואגב חביבות שלו מכר לו ע"י השדה גם את האילנות, לכן הקדים רש"י וכתב הדרש "תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך" לפיכך ויקם השדה והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה".

(טללי אורות)

וְיִתֶּן לִי אֶת מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ אֲשֶׁר בִּקְצֵה שָׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לַאֲחֻזַּת קָבֶר: (פרק כג פסוק ט)

בכסף מלא. פירש"י, משלם כל שוויה, וכן דול ממר למכונה בכסף מלא א (דברי הימים–ז כא, כה.):

וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמַלִּים מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל אֲרַם נַהֲרַיִם ב אֶל עִיר נָחוֹר: (פרק כד פסוק י)

וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹקֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: (פרק כד פסוק ג).

ואשביעך בה'. היה לשון למדנהס שיהה מת ימחק בנו, שלמ יקח משה מבנות כנען. משל היה רצונו לשלוח בחייו מל מרגו ומשפחתו, והשביע העבד לעשות כן בחייו לו במותו ג.

מעשה חש"ב

א מבואר בפסוקים הקודמים שעפרון רצה ליתן את מערת המכפלה בחינם, ואברהם לא רצה לקבלו בחינם, רק לקנותו בכסף מלא. ואפ"ל הטעם דהנה ידע אברהם שהמקום יהיה מקום לתפילה, וכמו שמצאנו שכלב הלך להתפלל שם. וכן אומרים בקינות של תשעה באב (כט), 'אז בהלך ירמיהן על קברי אבות', לכן לא רצה שישאר איזה זכות לעפרון במערת המכפלה. ואם היה מקבלו מעפרון בחינם, היה נשאר לעפרון איזה זכות באותו מקום. לכן רצה לקנותו בכסף מלא. בכדי לסלק כל קשר של עפרון לאותו מקום.

והטעם שסיפר לנו הכתוב שעפרון רצה ליתנו בחינם, ואברהם לא רצה לקבלו בחינם, וקנה אותו בכסף מלא, הוא כמו שכתב רבינו (בראשית פרק יב פסוק ו) "אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב. והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בלשון קצרה, אמרו כל מה שאירע לאבות סימן לבנים. ולכן יאריכו הכתובים בספור המסעים וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשב בהן כאלו הן דברים מיתרים אין בהם תועלת. וכלם באים ללמד על העתיד, כי כשבא יבוא המקרה לנביא משלשה אבות, יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבוא לזרעו".

ולפי"ז מבואר מה שמצאנו בדוד המלך, שארונה רצה ליתן לו את גורנו בחינם כדי לבנות מזבח, ודוד אמר לארונה (שמואל ב פרק כד פסוק כד) "ויאמר המלך אל ארונה לא, כי קנו אקנה מאותך במחיר וגו' ויקן דוד את הגרן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים", והטעם למה לא רצה דוד לקחת הגורן בחנם, אפשר לומר משום שמעשה אבות סימן לבנים, וכמו שאברהם לא רצה שישאר חלק לעפרון במערת המכפלה, מכיון שהוא יהיה מקום תפילה, כמו כן לא רצה דוד שישאר חלק לארונה במזבח. שהוא מקום עבודת הקרבנות. ולכן קנה ממנו בכסף מלא.

וזה אפשר לפרש כוונת רש"י (שם, ד"ה בכסף מלא) "וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא". שכוונת רש"י לומר, שהטעם שלא רצה דוד לקבל הגורן בחנם, הוא מאותה טעם שאברהם לא רצה לקחת השדה מעפרון בחנם. ומעשה אבות סימן לבנים.

ב מבואר בפסוקים שאברהם שלח אליעזר לקחת אשה לבנו יצחק, והשביעו שיקח אשה רק מבנות משפחתו. ובפסוק דידן מסופר שאליעזר הלך ל'ארם' אל עיר נחור.

ולכאורה צ"ב למה הלך דווקא אל ארם, הרי בסוף פרשת וירא, מסופר תולדות נחור אחיו של אברהם, שהיה לו שנים עשרה בנים, וכתב רבינו (שם פרק כב פסוק כד) שלכן הודיע הכתוב כל יחוס נחור, להודיע כי כולם ראויים להדבק בזרעו של אברהם, ועל כולם אמר לאליעזר אם לא אל בית אבי תלך לקחת אשה ליצחק. וא"כ צ"ב למה בחר אליעזר דווקא ארם.

ואפשר לומר לפי מש"כ רבינו (שם פסוק כג) לפרש הכתוב המספר מבניו של נחור 'ואת קמואל אבי ארם', למה נזכר שקמואל היה אבי ארם. וכתב רבינו "לא הזכיר ארם, רק להודיע ולהכיר קמואל, כי ארם היה נכבד מאביו". ולפי"ז א"ש למה הלך אליעזר דווקא אל ארם, כיון שארם היה נכבד מאביו.

ולפי"ז א"ש נמי למה הודיענו הכתוב שארם היה נכבד מאביו, למאי נפ"מ לנו מי היה החשוב ביותר. אמנם לפי הנ"ל א"ש, שעי"ז ידע אליעזר לילך אל ארם לקחת אשה ליצחק.

וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹקֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹקֵי הָאָרֶץ (שם)

ואשביעך בה'. היה רצוי למבראם שיזהה את יצחק בנו, שלא יקח אשה מבנות כנען. מכל היה רצונו לשלוח בחייו את אליעזר ומשפחתו, והשביע העבד לעשות כן בחייו או במותו. ולכן הוצרך על כל פנים להשביע לעבד ללכת שם, והוצרך לומר מני מצוך שלא תקח אשה לבני מבנות כנען ושתלך אל ארצי ותקח לו אשה מבית אבי, וכיון שהשביע את העבד על זה לא הוצרך לצוות את יצחק בכך, כי יודע הוא שלא יעבור על רצון אביו, ועל השבועה שהשביע את עבדו. כי היה הענין נודע ליצחק בחלום. גם יתכן [ד] שהיה העבד מפוטרופוס על נכסיו ולזה חוזרו שיזקיק יצחק לרצונו, וינחיל לזרעו נכסיו על מנת כן [ה]. וזה טעם המוסיף בכל משך לו מלהי השמים ומלהי הארץ...".

מעשה חש"ב

ג כוונת רבינו באמרו 'במותו', אפשר לפרש לפימש"כ רבינו (פרק כד פסוק א) עה"כ ואברהם זקן בא בימים. "חזר הכתוב לאמר כן. להודיע הסבה שבעבורה השביע את עבדו, ואמר כי ראה עצמו זקן מאד, וחשב בלבו שאם ישלח לארץ מולדתו, אולי טרם יחזור השליח, ילך אל בית עולמו. ולכן השביע את עבדו אשר ילך יצחק אחרי עצתו, כי הוא המושל בכל אשר לו, שלא יקח לו אשה מבנות כנען". וזה כוונת רבינו באומרו 'במותו', שעיקר הטעם שהשביעו היתה על לאחר מותו, שמכיון שאברהם היה זקן בא בימים, והיה מתירא שמא לא יספיק ללכת עד לאחר פטירתו, ואז כבר לא יהיה עבדו, ולא יהא חייב למלאות שליחותו. לכן השביעו על זה, שיהא חייב גם לאחר מותו למלאות שליחותו.

ד אפשר לומר שיש חילוק בין פירוש הראשון לפירוש השני על מה השביע אברהם את אליעזר. שלפי פירוש הראשון השביעו, רק שילך אל ארצו ותקח לו אשה מבית אביו. ומדיוק לשון רבינו 'ולכן הוצרך על כל פנים להשביע לעבד ללכת שם". שהשבועה היתה רק על זה. ואברהם הסבירו למה הוא משביעו שילך אל ארצו, מכיון שצוה אותו שלא תקח אשה לבני מבנות כנען. ובזה מדויק לשון רבינו, 'והוצרך לומר אני 'מצוך', שלא תקח אשה וכו'. שזה רק היה ציוי, ולא שבועה. ולפי הפירוש השני אפשר לומר שהשבועה היתה על שניהם הן שלא יקח אשה לבני מבנות כנען, והן שתלך אל ארצי ותקח לו אשה מבית אבי.

ה מבואר בדברי רבינו שהיה אליעזר אפוטרופוס על נכסיו, וצוה אותו שישיא יצחק לרצונו, וינחיל אותו נכסיו על מנת כן. והנה לקמן (שם פסוק י) 'ויקח העבד וגו' וכל טוב אדוניו בידו', כתב רש"י, שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו כדי שיקפצו לשלוח לו ביתם. וע"ז כתב רבינו שלפי רש"י צריכים לפרש מה שנאמר בסוף הפרשה (פרק כה פסוק ה) "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק", שלכאורה הרי כבר נתן לו שטר מתנה, עז"כ רבינו שהכוונה שהחזיק אותו בנכסים בשעת פטירתו, שלא יערערו בו.

והקשה המזרחי א"כ מה תועלת בשטר מתנה שכתב ליצחק ומסרו לאליעזר, כדי שיקפצו לשלוח לו את בתם, הרי אין באותו שטר ממש, כיון שלא החזיקו עדיין בנכסיו, שהרי במתנת בריא אין המקבל זוכה בה אלא בכסף או שטר או בחזקה. ואם נאמר שהשטר מתנה היה שטר שכתוב בו שדי נתונה לך היה, שמיד כשהגיע לידו זכה בשטר. א"כ למה הוצרך להחזיק אותו בנכסים שלא יערערו עליו. הרי כבר קנה ואי אפשר לערער עליו. עי"ש.

ולפי דברי רבינו שאליעזר היה אפוטרופוס על הנכסים עד שישא יצחק, והשטר מתנה היה בידו של אליעזר, ולא נתנו במקומו ליצחק, כיון שעדיין לא נשא אשה. א"כ אתי שפיר למה הוצרך להחזיק אותו בנכסיו, שכיון שלא נתנוה במקומו, היה חשש שיערערו על השטר. לכן הוצרך להחזיקו בזה.

עוד אפ"ל הטעם למה הוצרך להחזיק אותו בנכסיו. דהנה נחלקו אמוראים (נדרים מח:) האם קני על מנת להקנות קנה או לא קנה. ושם מיירי דהיה אדם שהיה לו בן שהיה גונב אגודות של פשתן, לכן האב אסר את בנו שלא יהנה מנכסיו. אמרו לו, הלא אם יהיה בן בנך תלמיד חכם מאי, הרי בוודאי תרצה להנותו מנכסיך. אבל כיון שמנעת את בן הזה מלירש, גם בנו לא יקבל מנכסיך כלום. אמר להם שרוצה להקנות לבנו ירושה בנכסיו, אבל לא יוכל לזכות בהם לעצמו, ולא יועיל הקנין, אלא אם יהיה בנו של בן זה צורבא מדרבנן, יוכל נכדו לזכות בירושה. דפומבדיתאי סוברים שלא קנה. ורב נחמן אמר קנה. והביא ראיה לדבר מקנין סודר, שקני ע"מ להקנות הוא. ובגמרא דוחה הראיה של קנין סודר, דבקנין סודר הרי הוא קני על מנת להקנות וקונה 'השתא', שמיד שנתן הקונה להמוכר את הסודר, המוכר זוכה בו. אבל בעובדא דאיתא בגמרא שם לאימתי קני, כאשר יהיה בנו של הבן תלמיד חכם. ובאופן כזה לא מהני.

וכתב הר"ן (שם) ולענין הלכה בקנין סודר קיי"ל כרב נחמן, דסודרא קני ע"מ להקנות הוא. אמנם לענין קני על מנת להקנות, לא קיי"ל כוותיהו, משום שהטעם שקנין סודר קונה, שקונה את הסודר מיד. אמנם כשהקנין אינו מיד אינו קנה. וכתב שם הר"ן שהרמב"ם פסק בשתיהן כרב נחמן. "והרמב"ן בהלכותיו מסתם לה סתומי", פירוש שבדברי הרמב"ן אינו מבואר אם הלכה כר"נ לענין קני ע"מ להקנות כשאינו קנה מיד. וא"כ אפשר לומר דדעת הרמב"ן שאינו קונה.

ולפי"ז מבואר למה הוצרך להחזיק אותו בנכסיו, מכיון שאברהם הקנה הכל לאליעזר, ע"מ שיקנה אותו ליצחק, אם ישא אשה כפי רצונו. וכיון שלא הקנה אותו מיד, א"כ אפ"ל שאינו מהני הקנין. לכן הוצרך להחזיק אותו בנכסיו.

כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו (ב)

(ברכות ו:)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בגמרא מס' ברכות (ו:) איתא: "אמר ר' חלבו בשם רב הונא: כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו, ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב [בפרשתן] (בראשית יט, כז) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפילה שנאמר (תהלים קו, ל) ויעמוד פינחס ויפלל". ולהלן (ז:) איתא: "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל הקובע מקום לתפילתו אויביו נופלים תחתיו וכו', וב'ירושלמי' מס' ברכות (פרק ד' הלכה ד) איתא: "ר' אבא רבי חייא בשם רבי יוחנן, צריך אדם להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפילה ומה טעם (שמות, כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אשר תזכיר את שמי אין כתב כאן אלא בכל המקום אשר אזכיר, א"ר תנחום בר חנינא צריך אדם לייחד לו מקום בבית הכנסת להתפלל ומה טעם (ש"ב, טו) ויהי דוד בא עד הראש, אשר השתחוה שם לאלהים אין כתיב כאן אלא אשר ישתחוה שם לאלהים, דהיינו לשון עתיד דעשה כן בכל פעם ופעם, עי"ש.

והנה ב'רבינו יונה' במס' ברכות (שם) כתב, וזל"ק: "לא אמר זה במקומות של בית הכנסת, **דכיון שכולה מקום תפלה היא אין להקפיד אם יושב פעמים בזוית זו ופעמים בזו**, אלא רצה לומר שקובע מקום לתפלתו בביתו, שפעמים שאינו יכול ללכת לביהכ"נ מתפלל בביתו ומייחד מקום ידוע לכך, והכי משמע בירושלמי, דגרסינן התם כל הקובע מקום לתפלתו **בביתו** להתפלל כאילו הקיפה מחיצות של ברזל" עי"ש.

אולם לפי הרבה טעמים שכתבנו במאמר העבר משמע דאף בבית הכנסת יקבע מקום, וכן מבואר ב'מאירי', וזל"ק: "ראוי לאדם לקבוע מקום לתפילתו שכל שהמקום מיוחד לו לתפילה כוונתו מצויה ביותר, ודבר זה פירושו בשאין שם בית הכנסת **ואף בבית הכנסת צריך אדם ליחד לו מקום** וכו', וכן פירשו בתלמוד המערב שגם בבית הכנסת אומר ממה שנאמר ויהי דוד וגו' אשר ישתחוה שם לאלקים, השתחוה לא נאמר אלא ישתחוה", עי"ש. וברא"ש (סימן ז) וכן בטור (סימן צ) ג"כ נקטו דגם בבית הכנסת בעינן לקבוע מקום, וכ' ה'בית יוסף' דכיון דרוב ראשונים סברו דאף בבית הכנסת בעינן לקבוע מקום נקטינן כן, ודלא כרבינו יונה.

וכן בשו"ע (סימן צ' סעי' י"ט) נפסק כן, וזלש"ק: "יקבע מקום לתפלתו שלא ישנהו אם לא לצורך גדול, ואין די לו במה שיקבע לו בית הכנסת להתפלל, אלא גם בבית הכנסת שקבוע בה צריך שיהיה לו מקום קבוע". וב'מגן אברהם' (ס"ק לג) כתב דגם בבית כשמתפלל יקבע לו מקום שלא יבלבלוהו בני ביתו, עי"ש.

ומשמע דאדרבה עיקר קביעות מקום הוא בבית הכנסת, ובביתו אינו רק משום שלא יבלבלו אותו, ולפי"ז אם ליכא שום סיבה שיתבלבל בביתו אינו צריך לקבוע מקום. ועי' ב'תורת חיים' (סקכ"ה) שהעיר ע"ז דלכאורה מדברי רבינו יונה מבואר דהוא מעיקר הדין ואדרבה מעיקר הדין צריך לקבוע בביתו, ואף דנקטינן כהרא"ש היינו ד'גם בבית הכנסת' בעינן לקבוע מקום, אבל גם בביתו בעינן לקבוע מקום מעיקרא דדינא כמש"כ רבינו יונה.

ובדרך אגב עי"ש בדברי התורת חיים שמביא מאביו הגה"ק ה'מחנה חיים' ז"ל דרק בשמו"ע בעינן קביעות מקום ולא בפסדו"ז ושאר סדר התפלה, וכן מבואר ב'בן איש חי' (מקץ, אות ד).

וראיתי ב'פרי מגדים' (א"א לג) מבואר שיכול לקבוע בית הכנסת מסוים או מקום מיוחד לזמן הקיץ, וביה"כ או מקום מיוחד לזמן החורף עי"ש, ולפי"ז כתבו אחרוני זמנינו דכמו"כ יכול לקבוע מקום מיוחד לימות החול, ומקום אחר ליום שב"ק.

ומידי דברו בו בענין קביעת מקום לתפילה על זמן קצר אעתיק קטע נאה בדרך דרוש מה ששמעתי מפ"ק של כ"ק מרן רבינו שליט"א לבאר את דברי הגמ' 'כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו': בהקדם מה שכתב ה'רא"ש' במסכת סוכה (ל.) גבי הנותן אתרוג במתנה על מנת להחזיר, שצריך שיתנהו במתנה גמורה על מנת להחזיר לו במתנה, אבל אם אמר יהא במתנה עד שתצא בו ואחר כך יהא שלי כבתחילה לא יצא בו, דהוי כמו שאול, משום דקנין לשעה לא הוי כקנין הגוף רק הוי כמו קנין פירות. אך ב'תשובות הרא"ש' (כלל ל"ה סימן ב') הביא שיטת 'רבינו אביגדור כהן צדק', דמתנה על מנת להחזיר לא הוי אלא על ידי מתנה לשעה וחוזר בשעתו ממילא לנותן, אלא דהוצרך תנאי דעל מנת שלא יאכלנו או ימכרנו הנותן, דאז אין להנותן כלום, אבל לולא התנאי דלא אכלו ואיתא בעיניה חוזר ממילא, וכתבו האחרונים (עיין באריכות בקצוה"ח סי' רמ"א סק"ד ובנתיה"מ שם) דס"ל לרבינו אביגדור דקנין לשעה גם כן מיקרי קנין הגוף.

וכתב בחידושי 'חתן סופר' (שער המקנה והקנין סימן ב) שיש נפקא מינה וחילוק גדול ביניהם, דהנה בכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה לא בעינן דיני תנאי, רק בתנאי דקום ועשה אז צריך דיני תנאי. ומעתה לשיטת הרא"ש דצריך שיתן לו במתנה גמורה על מנת שיחזיר, נמצא דהוי תנאי בקום ועשה דהיינו לעשות קנין בשעת החזרה, לכך צריך דיני תנאי, אבל לשיטת רבינו אביגדור דס"ל דמתנה עמ"ל הוי מתנה לזמן והיא חוזרת מאליו, הרי עיקר התנאי הוא שלא יעשה שום מעשה המבטל החזרה כגון לאכלו או למכרו וכדומה, נמצא לפי זה אין התנאי בהאתרוג גופו אלא בענין שמירת האתרוג מאבדון, נמצא דהוי התנאי בשב ואל תעשה, לכן לא צריך שיתנה בדיני תנאי. ובזה כתב שם ליישב מה ששנינו במסכת סוכה (מא:) אמר רבא הא לך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי, נטלו ויצא בו, החזירו יצא, לא החזירו לא יצא, והקשו בתוס' והא לא כפל לתנאי. אך לפי האמור יובן, שמזה ראיה ברורה לדעת רבינו אביגדור דכל מתנה על מנת להחזיר הוי עיקר התנאי שלא יעשה מעשה המבטל החזרה, אבל אינו צריך שיעשה מעשה החזרה שהרי חוזר ממילא דלא הוי רק קנין לשעה, וכיון דזהו תנאי דשב ואל תעשה לא בעי רבא דיני תנאי, עכ"ד. נמצא לפי זה דרבא ס"ל כשיטת רבינו אביגדור כ"ץ דקנין לשעה הוי קנין.

ועל פי הדברים האלה ביאור מרן שליט"א לחיזוק גדול איך לחזק את נפשינו בקביעות עתים לתורה אף אם הוא לזמן מועט, שלא יאמר האדם כי דוקא אלו שזוכים לישב באהלה של תורה כל ימי חייהם בד' אמות של הלכה בלבד המה חשובים אצל הקב"ה מאחר דתורת ה' אומנתם ובהם יהגו יומם ולילה, והוא קנין נצחי שבכל עת ובכל זמן יעסקו בתורה, אבל רוב בני אדם שהם טרודים רוב שעות היום וצריכים לעמול בצרכי הפרנסה על המחיה ועל הכלכלה, ואינם נמצאים בבית המדרש לעסוק בתורה רק כשעה אחת או שתים ביום ובלילה, אינו נחשב רק לקנין זמני, כי באמת חלילה וחלילה להעלות כן על הדעת, כי חשוב מאד בעיני ה' כל רגע ורגע שהאדם קובע עצמו עתים לתורה והוי קנין עולמית. וכמו כן בעבודת התפלה לא יחשוב האדם מה חשוב תפלתי לפני המקום שהוא ערך של פחות משעה, כי לשיטת רבא קנין לשעה הוי קנין הגוף.

והנה כתב ב'עבודת ישראל' (פ' לך) דבג' אותיות ראשונות של אברהם נרמז שמו של רבא אשר נשמתו היה נכלל באברהם אבינו, עי"ש. וזהו ביאור הגמרא כל הקובע מקום לתפלתו, אפילו אם הוא לזמן מועט, אלקי אברה"ם בעזרו, רמז על שיטת רבא אשר שמו נרמז בשמו של אברהם, וזהו בעזרו לדעת שגם קנין זמני הוי קנין הגוף וחשוב מאד בעיני ה', ע"כ מדברי מרן שליט"א, ודפח"ח.

וב'שפת אמת' במס' ברכות (שם) כתב, וזל"ק: "לפי ששיבח מקודם תפלה בציבור בביהכנ"ס, אמרו כאן דגם המתפלל בביתו כשקובע מקום מיוחד לתפלה יש שם הכנה, כמו שיש זכות הצטרפות הרבים כן יש הצטרפות הרבה זמנים מה שמתפלל בכל יום ויום במקום זה המיוחד חל הארת הקדושה שם, ולכן אסור לשנות המקום כענין שבא הקב"ה בביהכנ"ס ואינו מוצא עשרה דכועס, לכן אמר אלקי 'אברהם' בעזרו שהי' יחיד, כי לא הי' שם שום עובד ה' כמותו לצרף אתו, וכמו כן כשאדם יודע ומבין תועלת עצום בהתפללו בפ"ע כשקובע מקום הוא בעזרו כנ"ל", עי"ש, ומבואר דבר נפלא דאדרבה עיקר הדין הוא כשמפלל ביחידות בביתו, וקביעות מקום הוא "במקום מנין".

ובספר 'דרך משה' (ליום התשיעי) כתב, וזל"ק: "וע"כ באתי להזהיר לבני ישובים איך יתנהגו בקביעות מקום להתפלל, **תיכף בבואו לדור באיזה בית, ראשית חכמה יראת ה' יבחור לעצמו מקום קבוע יפה ונקי, ויאמר בפה מלא 'זה המקום אני בוחר להתפלל לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתי' בשם כל ישראל להיות מקום קבוע להתפלל אני וביתי וכל ישראל, ויהי רצון שתשרה שכינה במקום הזה כמו בכל בתי כנסיות שבישראל', ואם יאמר כך אזי הוא בקדושתו כקדושת בית הכנסת ותפלתו מקבלת בתוכה**, ואין צריך לומר שיתפלל בבית הכנסת בחדר קבוע, אלא אף בבית הכנסת עצמו צריך לברור לו מקום אחד להתפלל שם תמיד ולא היום במקום הזה ומחר במקום אחר", עי"ש.

ואגב בשו"ת 'שבט הלוי' (ח"י קל"ה) כתב בתו"ד בענין חשיבות שיהי' בבית מקום מיוחד לתורה ולתפלה, ע"ד שכ' רבינו יונה פ"ק דברכות בענין משאז"ל כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעזרו דהיינו כשבונה לו בית קובע לו חדר או זוית שמיוחד לקדושה וכו', עי"ש.

וב'מגן אברהם' שם (ס"ק ל"ד) מבואר דבתוך ד' אמות חשוב מקום אחד דא"א לצמצם, עי"ש. וכן פסקו האחרונים. ובזה מחדש הגה"ק מבוטשאטש ז"ל בספרו הק' 'אשל אברהם', וזל"ק:

ולפי מה שכ' בספרים הק' שכל הבית חשוב כד' אמות וד' אמות הוא מקומו של אדם, א"כ כל שקבע למקום בבנין זה דביהכ"נ הק' הרי כל מקום פרטי שבביהכ"נ הק' הוא מקום קבוע לגביה, כמו שכל ד' אמות של מקום פרטי שלו כנראה דלכו"ע הוא בכלל המקום הקבוע, כן כל בית הכנסת הק' ההיא להסוברים שכל הבית חשוב כד' אמות, ובכהאי גוונא שומעין להקל, ושהשי"ת קובע לטובה לעם בני ישראל, כדברי כל המלמדי זכות על עם בני ישראל כידוע מדברי חז"ל, ומ"מ נהוג ליחד כל א' וא' מקום פרטי אמה מסיומת כידוע וכו' עי"ש.

וע"ע שם, וזל"ק: דנראה דאין צריך שכל ימי חייו יתפלל רק במקום א', וגם אברהם אבינו ע"ה הלך למסעיו וקרא בשם ה' בכמה מקומות, והכונה שמקום שיש בו צד קביעות להתפלל בו הוא ממשיך הארה ותועלת ביותר" וכו', עי"ש, וע"ע בשו"ת רדב"ז ח"ג (סימן תע"ב) בזה.

ובכלל זה כתבו בספה"ק שלא ילך אנה ואנה בשעת תפלה רק לעמוד על מקום קבוע, וכמש"כ הרה"ק מאלעסק זצ"ל בהקמדת סידורו, וזל"ק: "הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו וכשמת אומרים עליו הי חסיד הי עניו וכו', ומחמת שכעת המנהג שהולכים בעת התפילה ממקום למקום וסוברים שזה הוא חסידות ולכך אני מביא הגמרא זו, ואפשר לומר דרך בדיחותא דלכך בבית המקדש עומדים צפופים ומשתחוים רווחים (אבות פרק ה משנה ה) ואין מובן למה לא נעשה הנס גם כן לעמוד בריוח, אלא מחמת שאין ברצון הבורא ית' שילך ממקום למקום בתפילה... לכך עומדים צפופים שלא יוכל להסתובב ממקום למקום ועל ידי העמידה במקום אחד נטהר המקום ומסייע להתפלל", עי"ש, [וע"ע בסידור היעב"ץ בזה] והגה"ק בעל צמח צדק אף כתב באגרותיו (כח) וזל"ק: חובה של תורה לתקן תקנה קבועה בל תמוט שלא לילך אנה ואנה רק לעמוד במקום אחד מתחילת התפילה עד סופה", ע"כ.

ודבר צחות מתאמריה משמיה של הגאון רבי מאיר שפירא ז"ל ראש ישיבת חכמי לובלין, שראה אחד המתהלך בבית המדרש אנה ואנה ואינו עומד על מקומו, אמר לו כנראה מגיע לך 'מי שפרע', וכאשר תמה הלה על דבריו, אמר לו הנה חז"ל אמרו במס' בבא מציעא (מד.) מי שפרע מאנשי דור המבול וכו' יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו ואתה הרי אינך עומד בדיבורך שהרי כשאתה מדבר ומתפלל אתה מתהלך לכאן ולכאן, ודפח"ח.

ובספר הק' מגיד תעלומה כתב הבני יששכר וזל"ק: "הדברים תמוהין כיון דבפסוק אינו מבואר השכר רק דנשמע מאברהם חיוב דקביעות מקום, לא הוי ליה למימר רק מנין שצריך לקבוע מקום לתפלה דכתיב וישכם אברהם וכו', כמש"ל מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר דכתיב ויסב חזקיה וכו' ולא אמר שם אלקי חזקיה בעזרו, ואין דרך רז"ל לומר השכר רק כשנדרש מהפסוק. והנראה דבכאן דרשו נמי מהפסוק וישכם אברהם בבקר אל המקום וכו' דנשמע מכאן קביעות מקום ואח"כ אמר ויהי בשחת אלקים את ערי הככר ויזכר אלקים את אברהם וישלח את לוט וכו'. והנה כל הפסוק מיותר ודרשו רז"ל שמשמיענו שהשי"ת עשה רצונו מה שהיה בלבו של אברהם הגם שלא ביקש עליו, והנה נשמע מכאן שכ"כ גדלה צדקת אברהם עד שהשי"ת עשה לו טובות אפילו אותן ענינים שלא התפלל עליהן, והנה למה משמיענו התורה זאת על כרחך להודיע שנלך בעקבות אברהם אבינו לעשות כצדקותיו ואז נזכה גם אנחנו לזאת המעלה, ואנחנו לא נדע איזה מן הצדקה עשה אברהם אבינו שגרם לזאת, אבל מדגילתה התורה בכאן שאברהם קבע מקום לתפילה **על כרחך כונת התורה שזאת המצוה גורם לזאת המעלה, וזה החילוק שבין עזר לישועה, עז"ר מיקרי העוזר קודם הבקשה אבל מושי"ע מקרי העוזר אחר הבקשה** וז"ש **בכאן אלקי אברהם בעזרו היינו קודם הבקשה** וז"ש רש"י כדרך שהיה עוזר לאברהם שלא ביקש על לוט והשי"ת עזרו והבן.

והנה בטעם דקביעות מקום גורם לזה נ"ל דהנה כשקובע מקום לדבר בו אותיות התפילה הנה אותו המקום הוא כמו השרטוט בס"ת שהוא הכנה לקיבול האותיות וה"ס המחשבה טרם הדיבור, וז"ש (מגילה טז:) בקש שלמה למצא דברי חפץ היינו שרטוט שה"ס החפץ אותיות הנעלמים במחשבה, ומעתה התבונן קביעות מקום גורם להשגת המבוקש גם טרם יקראו ואני אענה, הבן הדברים ויונעמו לחיכך", עי"ש. וכדברים האלה כתב גם בספרו הק' 'אגרא דפרקא' אות ש"ז, וב'בני ישששכר' מאמרי כסליו טבת (מאמר ב' אות כ"ט) עי"ש.

ועוד הוסיף לבאר ב'מגיד תעלומה' וזל"ק: "ועוד אודיעך את אשר עם לבבי טעם לקביעות מקום לתפילה, דהנה התפילה צריכה לילך דרך שער השמים מכוין נגד בית קודש הקדשים על כן צריך להפוך פניו לשם בכל מקום אשר הוא מתפלל, והנה כל החלל מלא ג"כ מסטרין אחרנין כמשארז"ל אינהו נפישי מינן, והנה צריכה התפילה לדחוק את עצמה ממקום המתפלל עד נוכח שער השמים, והנה עוברת במקום גדודי חיות ולסטים המה הסטרין הנ"ל ויש חשש סכנה כשישכחו וימצאו איזה עילה לקטרג יטרפו ח"ו את התפילה, אבל כשהתפילה יוצאת מפי הצדיק בכוונה גדולה אזי אותיות התפילה לוחמים בכח ומכריתים כל החוחים והקוצים אשר בדרך ועושים מסילה לאלקינו עד שער השמים ממילא יש בכאן מסילה ממקום המתפלל עד נוכח השער, וכשמתפלל שוב אח"כ במקום ההוא אז בניקל לו שתעבור התפלה ולא יצטרך למלחמה כיון שכבר יש מסילה, משא"כ כשאינו קובע מקום אזי בכל פעם יצטרך למסילה חדשה והבן, וז"ש אלקי אברהם בעזרו כדרך שהיה עוזר לאברהם נגד הקמים עליו אשר הצילו מידם והבן, וז"ש ג"כ לקמן כל הקובע וכו' אויביו נופלין תחתיו עי"ש, וכ"כ ב'אגרא דכלה' פרשת ואתחנן.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

הנושא אשה צריך שיבדוק באחי'ה

מאת: הרב ברוך שטערן, כולל תורה ויראה וומסב"ג יצ"ו

בפרשת השבוע מצינו (בראשית כד, כט) וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן. ובבעה"ט איתא, וז"ל: רמז למה שאמרו הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה שרוב בנים דומין לאחי האם ובשביל שהיה אחיה רשע ילדה עשו הרשע וזהו ולרבקה אח ושמו לבן, עכ"ל. ובפרשת תולדות אנו קוראים: (בראשית כה, כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפַּדַּן אֲרָם אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי לוֹ לְאִשָּׁה

וקודם שנעתיק את דברי הראשונים כמלאכים היאך נשא יצחק אחות לבן הארמי הלא האבות הקדושים קיימו כל התורה כולה עד של נתנה, נבאר קצת הסוגיא בעצם הדבר.

הנה בגמ' מס' בבא בתרא (קמ:) איתא "אמר ר' אליעזר: לעולם ידבק אדם בטובים, שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן, אהרן שנשא בת עמינדב יצא ממנו פנחס... אמר רבא: הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה, שנאמר: 'ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון', ממשמע שנאמר בת עמינדב, איני יודע שאחות נחשון היא, מה תלמוד לומר אחות נחשון, מכאן, שהנושא אשה צריך שיבדוק באחיה. תנא: **רוב בנים** דומין לאחי האם.

על הלשון '**רוב בנים**' כתב ב'עיון יעקב' בזה"ל: תנא, רוב בנים דומין לאחי האם, נראה דהאי תנא בא לתרץ שלא תימא דלכך צריך לבדוק באחיה משום דכל הבנים הולכין אחר אחי האם, וזה ודאי אינו שהרי כמה פעמים לא נמצא כן, ויעקב יוכיח אף שאחי האם היה לבן להכי קא אמר תנא רוב בנים דומין לאחי האם. וה'מהרש"א' שם בח"א כתב, וז"ל: והענין מבואר כי האחים ואחיות הנולדים בבטן אחד הם קרובים לטבע אחת, והעובר הוא ירך אימו כי עיקר גופו של אדם נוצר מאמו, כדאיתא פרק המפלת ועל כן הוא על רוב בטבע אחי האם להרע או להטיב.

והחיד"א בספרו 'פתח עינים' כתב ע"ז (בפס' ב"ב שם) וז"ל: אפשר דס"ד דהא דצריך לבדוק באחיה היינו כדי לדעת מהות האשה שלוקח כי כל כבודה בת מלך פנימה, ובפרט בתולה צנועה לא נודע מה טיבה באמיתות, ולכן יבדוק באחיה שאם הם טובים ודאי גם הכלה היא טובה, ונ"מ שאם אחיה אינם טובים והכלה ידע באמת שהיא טובה כגון שהיא קרובתו וכיוצא תו ליכא חששא משום אחיה, להכי סידר הש"ס סמוך ונראה תנא רוב בנים דומין לאחי האם ולזה צריך לבדוק באחיה עכ"ל ומ"מ לא אסר החיד"א לישא אשה טובה שאחיה אינם טובים אלא דיש לחוש ע"ז. ומוסיף בסו"ד ויש לרמוז א"שת ח"יל מ"י ימצא ר"ת אחים.

ובעצם הנידון עד היכן חמור חיוב בדיקות אחי האם, מצינו בתשובת הרא"ש דמוכח שם מדבריו שהוא מדינא ויכולין אפי' לבטל שידוך ע"ז, וז"ל (כלל לד סימן א) "שאלה: ראובן שידך בתו לבן שמעון וקבעו זמן ליום החופה, והתנו ביניהם, שכל מי שיעבור הזמן, שיתן לחברו סכום ידוע לקנס. וקודם שהגיע זמן החופה, יצאה בת ראובן **אחות המשודכת** מן הכלל, וכפרה בעיקר, ובשביל פגם זה לא רצה שמעון שיכנים בנו את משודכתו לחופה, והעביר המועד, וראובן תובע את הקנס. ושמעון אומר, דאדעתא דאונס גדול כזה, שישא בנו אחות מוחלפת, להשחית נחלתו ולפגום משפחתו, לא אתני. תשובה: יראה שהדין עם שמעון, דאע"פ שלא פירש שום תנאי בשעת עשיית הקנס, כיון שאונס כזה אירע, אנן סהדי שאם היה יודע שדבר זה עתיד לעשות לא היה משדך בנו לבתו, הוי כאלו התנה מעיקרא בשעת מעשה" עי"ש. הרי לנו מבואר דסבירא ליה דאפי' לבטל השידוך באופן כזה יכול לבטל.

גם מרן ה'חתם סופר' ז"ל בתשובותיו (שו"ת חתם סופר אבן העזר סימן קיג) נשאל בשאלה כזו, ת"ח אחד רוצה לשדך בתו עם ההגון להבחור וטוב, אך אומרים כי אבי אם אביו המיר דתו אם יש לחוש לפגם משפחה.

ומשיב בזה"ל: "מ"מ בנידון שלפנינו שכבר הפליג שהוא דור שלישי ואפילו מצרי ואדומי פסקו זוהמתן ומותרין בקהל דור שלישי, והרשעים באוחזין מעשי אבותיהן נענשים עד דור רביעי, אבל באין אוחזין נפסק בדור שלישי, ואפילו לענין קורבא דעדות אמרינן ראשון בשלישי כבר הפליג, ואחז"ל אם תשקור לי ולניני ולנכדי עד כאן רחמי האב על הבן, ע"כ נלע"ד אם החיתון נעשין יפות אין לחוש לפגם הנ"ל". הרי מצינו בדברי החתם סופר דלא רק באחות האם יש לבדוק אלא גם בקרבת משפחה, אולם למעשה מקיל בדור שלישי אבל אינו מדבר מקירבא יותר קרובה.

וב'טורי זהב' (באהע"ז סימן נ סק"ח) מקיל אפי בקורבא יותר, אחר שמחמיר באחות המשודכת כתב בזה"ל: אבל אם נעשה דברים אלו באחות אם של המשודכת לא דמי לזה... כיון שעיקר הדבר אינו אלא סברת הרא"ש ע"פ אומדנא כמוזכר בתשובה, לא נלמד ממנה רק מה דדמי מכל צד ואין לך להוסיף יותר כנ"ל.

אמנם בספר 'חסידים' כתב דזהו רק עצה טובה ולא מדינא, אבל עתיד ליתן את הדין עליהם, ובזה מובן למה לא הזכיר הרמב"ם ובטוש"ע דין זה לבדוק באחי האם, וז"ל: יש דברים שהתירה תורה, ואם יעשה האדם יבוא לדין עליהם, שיש לו לאדם לחשוב שלא התירה אלא כנגד יצר הרע, כגון יפת תואר. ולפי שלקח דוד יפת תואר יצא ממנו אבשלום ונהרג הוא ונהרגו כמה נפשות עמו. וכן אדם שיכול לקחת אשה שאחיה צדיקים, ולקח אשה שאחיה רשעים, **על זה יביאו אותו לדין שגורם לעצמו שבניו דומין לאחי האם.** כלומר שהוא עצה טובה שכאשר יש לאדם ברירה והוא בוחר לשאת דוקא אשה שאינה ראויה, הוא עלול ליתן את הדין. אבל באופן שאין לו ברירה וכדו' שאינו יכול לקחת שאני.

ונחזור למה שהתחלנו היאך נשא יצחק אבינו את רבקה שהיתה בת ואחות רשעים, וז"ל האוהחה"ק: "וכבר קדמו חז"ל רוב בנים דומים לאחי האם מטעם ידוע, וזולת זה צאצאי צדיקים היה יוצאים ממנה כי צדיקת גמורה היתה, ושלא תאמר וא"כ ולמה לא נתן יצחק לב לבדוק באחיה, לזה גמר אומר **לו לאשה,** כדפירשתי לעיל [שהיתה בת זוגו], וזולת זה לא היה נושא אחות רשע.

ובאמת כן הוא ברש"י לעיל בסוף פרשת וירא (כב, כ) אחרי הדברים האלה בשרו הקב"ה שנולדה לו רבקה בת זוגו. וכן מבואר ב'אגרא דכלה' דיצחק ידע בברירות שזה זיווגו ממילא לא היה לו לבדוק באחיה, וז"ל: "הנה קשה דהנושא אשה צריך לבדוק באחיה (כ"ב קי.) ואיך לא דקדק יצחק ונמשך מזה להוליד את עשו, אך זה דוקא בנושא אשה בסתם שאינו יודע אם היא בת זוגו, מה שאין כן כשיודע שהיא בת זוגו האמיתית, על כן יצחק להיותו יודע שהיא בת זוגו האמיתית לא נמנע מלקחה, ועל כן היה ממתין ארבעים שנה כי לא היה לו בת זוג מקודם, וז"ש ויהי יצחק בן מ' שנה נמשך מזה שהוצרך יצחק להיות בן מ' שנה בקחתו את רבקה וכו' אחות לבן הארמי ולא היה יכול לדקדק באחיה, כי היא **לו לאשה** מיוחדת לו לבת זוג מששת ימי בראשית ועל ידי כך נמשך מזה להוליד את עשו", עכ"ל.

וראה דבר פלא מה שמובא בספר 'משובת נפש' [להג' ר' יוחנן לוריא ז"ל מגדולי אשכנז] אחות לבן הארמי נ"ל שבא המקרא ליתן טעם למה לא הולידה תיכף, ולפי דעתי לא היתה עקרה בטבע, שהרי לא נאמר ויפתח את רחמה כמו גבי רחל, אלא שהקב"ה כבש את מעיינה בשביל שהיתה אחות לבן הרשע **ומאשר קירוב הדעת מאשה לאחיה דומים הבנים לאחי האם ברוב** כי המחשבה פועלת וכו', אבל הם דומים לאחי האם שגם הוא זכר, ולפיכך הנושא אשה יבדוק באחי האם.

וכן כתב בדרשות הרנא"ח דיצחק בקחתו את רבקה באמת חשש לדבר זה שיהי זרעו נמשך להיות להם תכונות רעות בהיותה אחות לבן הארמי, ורוב הבנים דומים לאחי האם בטבע, לכן ויעתר יצחק לה' הקדים ושפך תפילתו אליו יתברך, לנוכח אשתו שיהיה נגד ונוכח הטבע, ולא יתדמה אליה כי עקרה היא, כי אמר שאם רבקה היתה יולדות בטבע יהיה נמשך כפי טבעה אבל אחר שרבקה אינו נמשכת מצד טבעה כי עקרה היא רק מאת ה' תהיה זאת, אם כן יעתר אל ה' להיות ההריון מתייחם אליו ולא אליה.

אך גדולי הראשונים כבר גילו לנו [עי' בבעה"ט שהבאנו לעיל וכן הוא בספרונו ועוד] דהתפילה עשה מחצה ומסיבת אחיה של רבקה נולד עשיו הרשע, אך הועילה תפילת יצחק שנתעברה רבקה בתאומים ונתפרד הטוב מהרע.

וידועים הם את דברי ה'ילקוט הגרשוני' המובא על הגמ' מס' בבא בתרא וז"ל: "ושמעתי בשם הגאון מ' יקותיאל יהודא טייטעלבוים זי"ל אבדק"ק סיגוט יע"א, שאמר הכוונה בברכת לבן לרבקה, אחותינו את היי לאלפי רבבה, שהוא ע"ד שאחכז"ל גבי בלעם, מתוך ברכותיו של אותו הרשע ניכר מה היה בלבו לקללם, וכן גם כאן בברכת לבן הרשע טמון כוונתו לרעה, כלומר 'אחותינו את' וא"כ רוב בניך יהיו דומין לנו ויהיו רשעים כמונו, ולכך היי לאלפי רבבה ודו"ק ודפח"ח. והנה יצחק ורבקה גם שניהם התפללו לה' שיזכו להוליד בנים צדיקים, אך כבר אחז"ל תפלה עושה מחצה והולידו רק בן אחד צדיק, ובשני נתקיימה ברכתו כלומר קללת לבן הרשע שבניה ידמו לאחיה", עי"ש.

ובספה"ק 'עבודת ישראל' (פ' ויצא) כתב דבר פלא וז"ל: "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא, פירש רש"י אחיו אני ברמאות עי"ש, ולכן סיים בדבריו וכי בן רבקה הוא רצ"ל רוב בנים הולכים אחר אחי אם לכן הגם שאני איש תם יש בקרבי חלק רמאות מאחי האם", עי"ש.

ועוד חידוש מצינו בדבריו הק', שכתב: "ואפשר שרמז לה **כמו שרוב בנים אחרי אחו אם א"כ מהראוי בנות אחרי אחות אב**, אם כן ראוי שתחזיק רחל בצדקת להיות כמו רבקה", עי"ש.

אינו תלוי בעבירות אלא במידות

אולם ב'דרשות הר"ן' (דרוש החמישי) מובא בו דרך אחרת ליישב היאך נשא יצחק ולא הקפיד על אחיה של רבקה, והקשה היאך יצחק אבינו בחר להתחתן אצל יעקב בחיר האבות עם לבן הארמי יותר מבנות כנען, וכמש"כ בסוף פר' תולדות שיצחק אמר ליעקב לא תקח אשה מבנות כנען אלא קח אשה מבנות לבן, והרי לבן הי' עובד עבודה זרה. וכתב הר"ן שמדות טובות או רעות שהן תכונות הנפש הן עוברות במורשה לילדים והם מקבלים את טבע האבות, ולכן בנות כנען שהיו מוטבעים בתכונות רעות בחרו האבות להתרחק מהם ולהתדבק במי שאינו מוטבע באותם התכונות הרעות אפי' שאביהם הי' עובד ע"ז, כיון שאמנם תכונות רעות נמשך לבנים, אבל לבן אפי' שהי' עובד ע"ז לא יתחייב שיהי' טבע צאצאיו נמשך אחריו כלל, וביאר שם שישנם שני סוגי מצוות ועבירות, יש שיעשו רושם בגוף ובנפש ויש שיעשו רושם בנפש בלבד, ואותו רושם שבנפש אע"ג שמצ"ע הוא רע ומזיק אבל אינו עובר לבנים כי אין לנפשות יחס וקורבה כלל, משא"כ עבירות שיש להן קשר והשפעה על תכונות הנפש כגון שנאה וקנאה אכזריות ורכילות וכדו', הם עושים רושם רע בנפש וגם רושם רע בגוף, ומשמע שהחילוק הוא בין עבירות ובין מדות רעות.

וכן הוא ב'כלי יקר' בפרשתן על הפסוק 'לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני, וז"ל: אמנם יש חששא אחרת והוא שטבע האבות נמשך גם לבנים ותולדותיהן כיוצא בהם, אבל העבודה זרה דבר שתלוי בשכלו של אדם אינו מתפשט מאבות לבנים, כי ג' שותפין באדם, החומר בא מן אב ואם לפיכך כל מעשה אבות התלויין בחומר ירשו בנים, אבל האמונה היא תלויה בשכלו של אדם והרי הקב"ה נותן בו נשמה ושכל, למה יתפשט זה מאבות לבנים, ע"כ היה מרחיק הכנענים שהיו שתופי זמה וכמה מיני עבירות הנתלים בחומר האם זולת ע"ז, ולא הרחיק לבן ובתואל שלא היה בהם כי אם חסרון הע"ז לבד.

ולסיומא דמילתא נציין בזה מרגניתא טבא בענין רוב בנים דומין לאחי האם, והוא במה שמורגל בפי העולם מאמר חכמינו ז"ל (מס' בבא בתרא קמ"א) בת תחילה סימן יפה לבנים, דמבואר בגמ' דהוא משום שהבת מגדלת את אחיה, וכתב בחידושי הגאונים שבעין יעקב בשם ספר דברי חכמים וחידותם לבאר את הדברים, דלכן הוא סימן יפה לבנים משום שהבת מתאמצת לגדל את אחיה באופן הטוב ביותר כיון שרוב בנים דומין לאחי האם, ובאופן שתגדל את אחיה כן יגדלו בניה אשד תוליד כי הבנים דומין לאחי האם... ודפח"ח.

ובצאתינו מן המאמר ראוי להעתיק בענין זה, גרגיר נאה מדברי רבינו החתם סופר זי"ל (פ' וארא) עה"פ (שמות ו, כג) בת עמינדב אחות נחשון וזלש"ק: "ברש"י מביא הגמ' (כ"ב ק.) מכאן אמרו הנושא אשה יבדוק באחי'ה, כי רוב בנים הולכים אחר אחי האם. וכתוב בספרים מליצה, הרוצה שיהי' בניו כמותו יקח את בת אחותו (עי' יבמות סב: ותד"ה והנושא), ואבארו בדרך משל, ראובן הי' לו אחות ושמה תמר ולה בן ושמו נחשון ובת ושמה אלישבע, ואותו הבן הולך אחר ראובן כמשפט, שהבן הולך אחר אחי האם, ושוב יקח לו ראובן את אלישבע לו לאשה ותלד לו בנים שהולכים אחר אותו נחשון שהוא אח לאלישבע, ואותו נחשון הוא כמו ראובן כנ"ל, וא"כ יהי' בניו כמותו.

חוקים לתורתם

הלכות ודינים, פסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

דיני ברכה ראשונה

בפרשתן "לא אוכל עד אם דברתי דברי" - בבעל הטורים לא אוכל עד אם דברתי דברי כי עבד אברהם אנכי, ונהגתי בביתו שלא לאכול עד שאדבר דברי, ברכת נטילת ידים ו"ברכת המוציא".

והנה ברכת הנהנין לרוב פוסקים דרבנן הוא, ואיתא בשו"ת רדב"ז (ח"ב סי' תרצ"ו) דהאבות לא חששו לאיסור דרבנן, וכיון דנהג אליעזר בבית אברהם שלא לאכול בלא ברכה, על כרחך צריך דסבירא להו דתקנת ברכות אינה בכדי להתיר איסור אלא הוא תקנת קיום מצוה, דהיינו מצוה לברך קודם האכילה, ועי' לקמן חקירה ביסוד חיוב הברכה.

חיוב ברכה ראשונה

האוכל או השותה צריך לברך לפני האכילה או השתיה.

גמ' (ברכות ל"ה.) וילפי' מהפסוק "קודש הילולים" עיי"ש, ומסקנת הגמ' דסברא הוא, ונקטו רוב הראשונים דחיובה היא מדרבנן, והפסוק אסמכתא בעלמא הוא, ובפני יהושע תמה דהרי בכל הש"ס משמע דכל מידי דסברא הוא חיובה מדאורייתא, אולם בצל"ח דחה דבריו, דהכוונה דכיון שסברא הוא שאין ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה, לכן תיקנו חכמים ברכת הנהנין, דאם לא כן אזי כל מצות השכליות יהיו מחוייבים מן התורה דסברא הוא, ומובא דבזוה"ק (פר' עקב ע"ר:) כתבו "ואכלת ושבעת וברכת, פקודא דא לברכא ליה לקב"ה על כל מה דאכיל ושתי ואתהני בהאי עלמא", ומבואר דכל הברכות מה"ת, וכן כתב בשערי קדושה (לר"ח ויטאל, פ"א שער ד' אות ה') דלפי הזוהר חיובם מה"ת.

יסוד חיוב הברכה

חיוב הברכה יש לדון האם הוא מצוה בעלמא דהיינו חובת גברא, או היא באה להתיר את האיסור דהיינו איסור חפצא.

ידוע חקירת האחרונים ביסוד חיוב ברכת הנהנין, האם יסוד תקנת הברכה הוא מחמת איסור מעילה, דלפני הברכה המאכל אינו שלו, ואם נהנה ממנה נחשב כאילו מעל, והברכה מתירה את האכילה, דעל ידי הברכה המאכל נעשה שלו, או דילמא יסוד תקנתה אינה אלא מצוה בעלמא, שחכמים תיקנו לברך על ההנאה, ודומה לברכת המצות שתיקנו לברך ולהודות על המצוה, ורק כיון שתיקנו לברך לכן אמרו דאם אוכל בלא ברכה הוי כמעל, ובשו"ת אבני נזר (סי' לז) דעת השואל שהיא איסור חפצא כפי שכתב וז"ל ברכה הוא איסור חפצא משום מעילה, וראייתו מדאמר רב (ברכות נ"ג:) מנין שמברכין על הריח, ומה זו שאלה הלא אסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה, אלא על כרחך דהאיסור משום מעילה וריח אין בו משום מעילה, אולם האבנ"ז דוחה ראייתו ומבאר דיסוד החיוב הוא משום המצוה וז"ל ברכה נראה חיוב גברא [הוא], וממילא כשנהנה בלא ברכה מעל, לא שעיקר טעם הברכה משום מעילה, וראיה לזה בעל קרי אוכל בלא ברכה לפני' (ברכות כ':). ואי איסור מעילה אף מדרבנן, יהא אסור לאכול עד שיטבול, וכמו שאר איסורי אכילה מדרבנן שאסורים אפילו לחולה שאין בו סכנה, אלא ודאי מצוה בעלמא לברך וכשאסור לברך לא רמיא חיובא עלי' ע"כ, ובלבוש מבואר דיסוד החיוב הוא משום האיסור דכתב (סי' ר"ב סעי' א') וז"ל אסור לאדם ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה, וכל הנהנה מהעוה"ז בלא ברכה כאילו מעל בהקדש,,, לפיכך לא יהנה עד שיברך, וכשיברך הותרה,,, לפיכך תיקנו חז"ל לברך על מה שנהנה ע"כ, וכן מבואר בחיי אדם (כלל מ"ט סעי' א') דכתב וז"ל אסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה, והנהנה בלא ברכה, כאלו מעל בקדשי ה', ולפיכך תקנו אנשי כנסת הגדולה לברך על כל דבר ודבר שנהנין ממנו ע"כ, ולשון זה מובא גם במשנ"ב (סי' מ"ו סק"א), ועי' עוד בס' עמק הברכה (ברכת הנהנין אות א') ובשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' י"ח אות ח').

אכל בלא ברכה

אכל בלא ברכה יש לדון האם חשיב אכילת איסור.

בפשטות כנראה דתלוי בחקירה דלעיל, דאם הברכה היא בכדי להתיר איסור אזי אם אכל בלא ברכה, נמצא דלא התיר את האיסור ואכל איסור, אבל אם התקנה היתה למצות ברכה, נמצא דאם לא בירך הוא רק לא קיים התקנה, אולם לא אכל איסור, ודומה לקיום מצוה בלא ברכה דיצא חובת המצוה, והנה בשו"ת האלף לך שלמה (להגאון ר' שלמה קלוגר, סי' שכ"א) מחדש שאם אכל מצה בלי ברכת המוציא דאינו יוצא בו, כיון דאסור לאכול בלי ברכה וכל הנהנה מעוה"ז בלי ברכה כאלו גוזל את אביו וכו', נמצא דהאכילה באיסור הוי מצוה הבאה בעבירה, כמו במצה גזולה שאינו יוצא בה ואף באיסור דרבנן אמרינן כן ע"כ, אולם דבריו רק אי נימא דהברכה באה להתיר האיסור, אבל אי נימא דמצוה הוא, אין כאן איסור באכילה בלא ברכה, ובגוף דבריו עדיין יש לדון דהרי מצוה הבאה בעבירה אינו מקיים רק בענין שהמצוה אינה מתקיימת אלא על יד העבירה.

אוכל או שותה משהו בעלמא

האוכל או שותה אפילו כל שהוא בעלמא צריך לברך, ואינו דומה לברכה אחרונה שצריכה שיעור.

בשו"ע (סי' קס"ח סעי' ט) איתא דאפילו על פחות משיעור מברך, ובמשנ"ב (סקמ"ז) הביא בשם הרא"ש (פ"ו סי' ט"ז) דאפילו על כל דהו מברך, וכן בשו"ע (סי' ר"י סעי' א'), ובשעוה"ר (סי' קס"ח סי"ט) דאפילו על פירור בקמח מברך.

והטעם דמברך אפילו על פחות מכשיעור, ודלא כמו בברכה אחרונה שצריך שיעור, א) להטעם דיסוד ברכה ראשונה היא משום דאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה, לכן כיון דנהנה בכל שהוא חייב בברכה, ובזה מוטעם לשון הרא"ש "ברכה ראשונה אפילו כל דהו מברך דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה", ואפשר דאם היה רק מצוה לברך ולא איסור החיוב היה רק על שיעור וכמו בברכה אחרונה שלא שייך בהו איסור אלא מצוה, ב) ובכסף משנה (פ"ג הל' ברכות הל' י"ב) כתב טעם אחר בזה דלכן בתחילה יברך אפילו בכל שהוא דחיישינן שמא ימלך ויאכל כשיעור ונמצא שהיה צריך ברכה לפניו ואין בידו לתקן, ובפמ"ג (בסי' קס"ח משב"ז סקי"א) הקשה דלפי זה יצטרכו בפת הבאה בכיסנין לברך המוציא אפי' בפחות משיעור קביעות סעודה, מחשש שמא ימלך ויאכל שיעור קביעות סעודה, ותי' דבפת הבאה בכיסנין לא שכיח שיאכל ממנו כשיעור קביעות סעודה, ולכן לא חשו לזה, ושמעתי לתרץ עוד דרק כשכוונתו לאכול מעט יש לחשוש שיאכל כזית, אבל אין לחשוש מאכילת כזית שיאכל שיעור גדול שרגילים לשבוע, וכן יש לתרץ דדוקא בענין דחיישי' שיאכל בלא ברכה כלל תיקנו לברך, אבל במזונות דאף אם יאכל שיעור שביעה בדיעבד יצא בברכת מזונות.

ויש לציין דבכף החיים (אות ט"ו) הביא דיש חסידים שנזהרים שלא לאכול פחות מכשיעור, לחוש לשי' השאילתות שהביא הב"י הסובר שעל פחות מכשיעור אינו מברך גם ברכה ראשונה, וגם לחוש לשי' ר"י בתוס' (ברכות ל"ט ע"א ד"ה בצר) דלברכת בורא נפשות אין צריך שיעור.

לכלול שתי מינים בברכה אחת

אין לכלול ולברך שתי ברכות ביחד, אפילו כשברצונו לאכול משני המינים, ולכן אין לכלול בברכה אחת בורא פרי העץ והאדמה.

בפמ"ג (סי' ר"י"א משב"ז סק"ב) כתב לגבי היכא שברצונו לאכול פרי העץ ופרי שהוא ספק העץ או אדמה, דלא יברך "בורא פרי האדמה ועץ" כיון דיש להסתפק אם מלה אחת הוי הפסק, [ושם בי'אר דאם הוי הפסק אזי לא יצא בברכת העץ], וכן מסתפק אם יצא כשאמר בורא פרי העץ ובורא פרי האדמה דהוי שלוש תיבות, דכיון דברצונו לצאת שניהם לכן יש להסתפק, אף דבאומר בורא מאורי האש בורא מיני בשמים יצא [על איזה מהם שהיה דעתו בתחילת הברכה], דשם כוונתו לצאת רק באחד מהם, משא"כ כאן דברצונו לצאת בשתיהם, ובחזו"א (סי' ל"ד סק"י) כתב שלא לברך ולחתום בשני אזכרות ביחד כיון דאין חותמין בשניים, וגם משום דההזכרה השניה נחשבת הפסק לטעימה, וכתב דאף שיכול לטעום משתיהן כאחת, מכל מקום תקנת חז"ל שיברכו על כל אחד בנפרד בברכה ראשונה, ובכה"ח (סי' ר"י סק"ב) כתב דבדיעבד אם הזכיר שני מאכלים בברכה אחת כשברצונו לאכול משניהם דיצא וראייתו מהא דאיתא (שו"ע יו"ד סי' של"א סעי' ע"ח) המפריש תרומה גדולה ומעשר ראשון דאם הפריש הכל זה אחר זה ולא סח ביניהם, כוללן בברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות, אולם צ"ע דשם מברכים כן אפילו לכתחילה, וכאן לכתחילה אין לברך כן והנידון הוא רק לגבי בדיעבד, וכנראה דעתו דחזינן שם דשייך שני הזכרות בברכה אחת ורק לכתחילה אין לברך כן דאין חותמין בשתיים, אולם בדיעבד מהני.

לברך שתי ברכות ביחד

אין לברך שתי ברכות ביחד, אפילו כשברצונו לאכול משני המינים, ולכן אין לברך ברוך... בורא פרי העץ, ברוך... בורא פרי האדמה.

בפמ"ג (שם) כתב דאין לברך ברכת בורא פרי העץ ומיד ברכת בורא פרי האדמה כיון דהברכה השניה הוי הפסק בין הברכה הראשונה לאכילת המאכל הראשון.

ברכה על מאכל שלא בא לעולם

המברך על מאכל שעדיין לא בא לעולם בשעה הברכה, יצא.

בס' כף החיים (סי' קפ"ט סקי"ח) כתב דהמברכים על קאוו"ע שמבשלים אותה, וברצונם לשתות כמה כוסות, אם כשבירך על כוס הראשון לא נתבשל עדיין הקאוו"ע שברצונו לשתות בכוס השני, צריך לחזור ולברך על הכוס השני, ואינו יוצא בברכתו שבירך על כוס הראשון, מטעם דאין מברכים על האוכל עד שיביאו לפניו כדאיתא בשו"ע (סי' ר"ו סעי' ו') והקאוו"ע השני נחשב כאינו לפניו, וגם לא נשאר מהקאוו"ע ששתה בכוס הראשון בכדי שיפטור מה שמביאין אחר כך, ולא דמי לאמת המים שאינו לפניו, דהתם המים מזומנים וודאי שיבואו, משא"כ היכא שאפשר שיהא אונס ולא יבוא עכתו"ד, וכבר עמדו האחרונים דלכאו' כל הני ההוכחות איירי שמה שמברך אינו לפניו ולא היה לברכה על מה לחול, אבל התם איירי שהכוס הראשון לפניו ויש לו על מה לחול, בזה לא מצאנו דבעין שיהא מוכן, ומצאנו כדעת הכה"ח בדברי הט"ז (סי' קע"ט סק"ד) דברכת הספק אינה מועילה אפילו על המשך האכילה מה שבדעתו לאכול, ולכן דעתו דאין יכול להוציא בברכה אלא מה שיש ודאי לפניו, אבל מה שספק אם יגיע לו אינו פוטר, אפילו כשיש לברכה על מה לחול, כיון דכל המאכלים שבדעתו לאכול בעינן שיהיו ודאי לפניו.?

קטן

מחנכים את הקטנים לברך ברכת הנהנין לפניה ולאחריה [כדין חיוב חינוך בכל מצות דרבנן]. ויש להזהיר המלמדים שישגיחו על זה.

בצוואת בעל יסוד ושורש העבודה (אות מ"ג) כתב וז"ל ותזהרו ג"כ להזהיר למלמד של בניכם שיחיה על זה בהשגחה פרטית על בניכם בעת שיהיו בחדר שלו שיברך עמהם ברכת הנהנין ברכה ראשונה ואחרונה על כל איזה אכילה ושתיה, גם תזהירו למלמד שישגיח מאד שיברכו הברכה כראוי היינו בפירוד בין הדבקים ע"כ.

וגיל הקטן לחנכו הוא משיודע למי מברכין.

כן כתב בשו"ת מהר"ם חלאווה (סי' קמ"א), ובש"ת תשב"ץ (ח"ג סי' ס"ה בסו"ד), וכן נקט בהליכות שלמה (תפילה, פכ"ב סקל"א).

וראוי להרגילו לברך גם קודם לזה.

בצוואת בעל היסוד ושורש העבודה (שם) כתב וז"ל ומעיד אני על עצמי בני אהובי, שנזהרתי מאד מאד לחנך בברכות הנהנין ושאר ברכות, אף שלא היו יכולים עדיין לדבר על נכון וברכתי עמהם בעצמי על איזה אכילה ושתיה גם ברכת המזון, ומחינוך זה היה לי תענוג יותר מכל תענוגים שבעולם, שגרמתי בזה נחת ליוצרינו ובוראינו יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד, לכן בני אהובי תזהרו בזה גם אתם מאד ומאד עכ"ל, ובשער השביעי (פ"י) כתב "וראוי לאדם לחנך את בנו בברכת הנהנין תיכף משיתחיל לדבר, וחנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו", ובשו"ת שלמת חיים (סי' קל"ד) הובא מבעל תולדות אדם שהרגילה אותו אמו לברך על החלב שינק ממנה, ובהליכות שלמה (תפילה פכ"ב ס"כ) כתב דאף את הקטנים ביותר שלא הגיעו לחינוך נכון לחנכם באמירת ברכות כדי להרגילם לדברי קדושה, ואין לחוש למה שגורמים בזה שהקטנים יזכירו שם שמים במקומות המטונפים, וכמו שאין חוששים שמא יאמרו ברכה בגוף שאינו נקי, ולכן אין חוששים ללמד תורה לקטן שאולי אין גופו נקי.

לעילוי נשמת

האה"ח

מרת **רחל לאה בראך** ע"ה

ב"ר שמואל חיים ז"ל

נלב"ע א' כסלו

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנה

הרבני החשוב הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **שמואל חיים בראך** הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק'

בארא פארק

כמה פרטי דינים בהלכות שאלות טל ומטר (ג)

א] שליח ציבור שטעה ואמר "ותן ברכה" בחזרת הש"ץ בימות הגשמים וצריך לחזור על תפילתו נחלקו בזה הפוסקים אם הכהנים צריכים לישא כפיהם שנית (א).

ב] אם טעה הש"ץ באופן שצריך להתפלל שנית ונזכרו אחר התפילה כאשר כבר נתפזרו הציבור אם אפשר לקבצם שנית בלי טירחא מרובה יקבצם שוב ויאמר תפילת החזרה (ב) ואם א"א לקבצם שנית אין שום חיוב על הש"ץ להתפלל תפילה זו (ג).

ג] שכח לומר "ותן טל ומטר" ועומד באלוקי נצור" והגיע הש"ץ לקדיש או קדושה לא יענה עם הציבור אלא ישתוק ויכוין לשמוע קדושה מהש"ץ ואח"כ יחזור ל"ברך עלינו (ד).

ד] אך בדיעבד שכבר ענה לקדיש וקדושה כל שלא אמר יהיו לרצון השני חוזר לברך עלינו ואינו חוזר לראש התפילה (ה).

ה] מי שהוא מסופק אם אמר ותן טל ומטר עד שלושים יום לאחר ז' חשון צריך לחזור ולהתפלל (ו) ולאחר ל' יום אין צריך לחזור ולהתפלל דתולין שכבר הורגל לומר ותן טל ומטר (ז).

ו] הטועה לאחר ל' יום שלש פעמים רצופים ולא נזכר אפילו תוך כדי דיבור יש חוששים לומר שאיתרע חזקתו ושוב הוי אצלו כל פעם ספק (ח).

ז] אם יודע ומכיר בעצמו שנתרגל כבר אף קודם שלושים יום ואינו טועה ועתה אין זוכר אם שאל טל ומטר יכול לסמוך על עצמו שהזכיר ולא טעה (ט).

ח] וכן אם יודע בעצמו שמחשבותיו משוטטות בתפילתו ואף לאחר ל' יום עדיין לא הורגלה לשונו ויכול לטעות אז אפילו לאחר ל' יום צריך לחזור ולהתפלל אם נסתפק בשאלת טל ומטר (י).

ט] אם שכח להתפלל איזה תפילה בתוך השלושים יום אינו צריך להשלים כנגד זה יום נוסף כדי להרגיל לשונו, וכן אם שכח כמה פעמים להזכיר בברכת עלינו והזכיר בשומע תפילה עולים לו תפילות אלו לחזקה של שלושים יום (יא).

ביאורים והוספות

(א) בשו"ת ה"צ (או"ח ח"א סימן ס"א) כתב שאין לישא כפיים שנית אלא דמיירי שם בש"ץ ששכח יעלה ויבוא שחוזר לרצה וע"ז כתב דלא ישא כפיו שנית ובספר תפילה כהלכתה (פי"ג הערה קפ"ד) מחלק דשכח יעלה ויבוא עדיין שם תפילה על השמונה עשרה אלא דחסר הזכרה ולכן לא ישא כפיו שנית אבל בשכח טל ומטר הוא מעיקר חלק התפילה ומשנה ממטבע שטבעו חכמים ובאופן זה לא נחשב לתפילה ונחשב שהכהנים לא נשאו כפיים בשמו"ע ויש להם לישא כפיהם שנית בחזרת הש"ץ תפילתו כראוי ובאשל אברהם בוטשטש (מהדו"ת ס"ג) כתב שיש לומר ברכת כהנים שנית והציבור יאמר שנית מודים דרבנן ובקצות השולחן (סי' כ"ג בדה"ש מ"ז) כתב שאינם חייבים לישא כפיהם שנית אך מ"מ יאמר הש"ץ "אלוקינו ואלקי אבותינו ברכנו" שהוא מסדר התפילה והוסיף שם דנכון שישאו כפיהם שנית בלי ברכה ובקובץ מבית לוי (ח"ז עמוד קע"ו) מביא דעת השבט הלוי שאין לישא כפיים שנית.

(ב) בבאר היטב (סימן קכ"ו סק"ב) מביא שו"ת הלכות קטנות (ח"ה סימן קכ"ג) דכל שיש טירחא בדבר אין חיוב להתקבץ שנית אמנם בכף החיים (ס"ק כ"ב) תמה על דבריו וס"ל דכל שאפשר יתקבצו שנית ויאמר לפניהם תפילת החזרה.

(ג) אשי ישראל (פכ"ד הערה קע"ד) דכל חיוב חזרת הש"ץ הוא רק אם יש שם ציבור.

(ד) שו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סימן קס"ט) וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן י"א ח"ה סימן כ"ג) והטעם בזה דאם יענה לקדיש וקדושה הרי זו הוכחה שהסיח דעתו מהתפילה ולא יוכל לחזור לברך עלינו אלא יצטרך לחזור לראש התפילה ואפילו לא אמר יהיו לרצון השני דהא דמבואר בסימן (תכ"ב סק"ד) דהיסח הדעת מן התפילה הוא רק כשגמר לומר יהיו לרצון היינו דאם לא אמר יהיו לרצון א"כ אולי ימשיך עוד באמירת תחנונים אבל אם כבר עשה מעשה וענה קדושה בפה א"כ זה עצמו הוכחה דהסיח דעתו מתפילה ובזה גם בלי אמירת יהיו לרצון הוי סילוק גמור והיסח הדעת שחוזר לראש וכן הורה החזו"א הובא בדעת נוטה (עמוד ש"א) וטעמו שם דכיון שצריך לחזור לאמצע התפילה נמצא דעכשיו הוא עומד שם ולא בתחנונים ואסור לו להפסיק.

(ה) שו"ת שבט הלוי (ח"י סימן י"ז) וכן מבואר באשל אברהם בוטשאטש (סימן תכ"ב) וע"ע בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סימן נ"ו) ובהליכות שלמה תפלה (פ"ח סימן ל"ט) שנקטו להלכה שיכול לכתחילה לענות לקדיש וקדושה ולחזור אח"כ לברך עלינו וכן הביא בספר עמק הברכה (תפלה אות א') בשם הגדול ממינסק.

(ו) דמעמידים אותו על החזקה שאמר כהרגילו ולא הזכיר.

(ז) שו"ע סימן קי"ד ס"ט.

(ח) כ"כ באשל אברהם (ס"ח) אך זהו דווקא בשלש פעמים רצופים שאז הדבר מוכיח שלא הועילה אמירתו וכן זהו דווקא אם טעה ולא תפס עצמו מיד אבל תפס עצמו מיד ותיקן טעותו אז אדרבה מוכיח שהורגלה לשונו לדבר כהוגן.

(ט) פתחי תשובה (ס"ח) ובשו"ת רב פעלים (ח"ב סימן י"ז) מביא בשם עיקרי הד"ט דמה שאמרו חז"ל ל' יום היינו בסתמא כך הוא הדרך להתרגל אחר ל' יום אבל אם יודע ברור בנפשו דסגי ליה להרגיל לשונו אפילו פחות מל' יום שפיר דמי.

(י) דגדר של ל' יום הוא רק בסתמא ובכך החיים הביא דיעות חלוקות בזה ובשו"ת רב פעלים הנ"ל כתב היות כי נחלקו הפוסקים בזה הרי ספק ברכות להקל אך אם אפשר יחזור ויתפלל ויתנה שאם אינו חייב תהיה התפילה בתורת נדבה.

(יא) כ"כ הטו"ז דכיון שהוחזק ברוב מן הימים די בכך והרי תמיד יש בתוך הל' יום ג"כ שבת שלא שואלין מטר ולכן סובר הטו"ז דאפילו לא התפלל כמה ימים עדיין לא אבד החזקה ובמשב"ב (ס"ק ל"ז) מביא בשם המגן גיבורים דכל שכן אם שאל "בשומע תפילה" דעולה לו ובספר מחצית השקל מאמר מרדכי ודרך החיים מפקפקים בדינו של הטו"ז עיי"ש, אך למעשה בשו"ע הרב (סעיף י') נקט להקל כדעת הטו"ז ולכן לדעת המשנ"ב שנקט להקל בדיעבד דסגי בל' יום וא"צ תשעים תפילות לפי"ז גם בדידן יש להקל.

החייבים במצות צדקה

עני

כל אחד מישראל חייב במצות צדקה[1].

אפילו עני שאין לו פרנסה, חייב ליתן לכל הפחות שלישית השקל לשנה[2]. שהם בערך 7.5 ₪ כ 2$ [3].

עני שיש לו פרנסה, אלא דאין לו כל כך קרן שיוכל להתפרנס מן הריוח, דבזמן הזה יכול להתפרנס מן הצדקה, אם יש לו די פרנסתו, חייב לתת צדקה ממה שנתנו לו[4].

אחד המרבה ואחד הממעיט

עני שאינו יכול לתת אלא דבר מועט, אל ימנע את עצמו, כי המעט משלו חשוב כמו הרבה מן העשיר[5].

עני נותן לחבירו וחבירו נותן לו

רשאי עני לתת לעני אחר, והעני אחר יתן להעני הראשון צדקה שחייב בה הוא[6]. ודוקא שלא עושים כן בתנאי שהאחר יחזיר[7]. וכן דוקא אם לא התחייבו בצדקה זו מחמת קנס וכדומה, דאם כן אינו קנס[8].

---

1 שו"ע (יו"ד סימן רמח ס"א).

2 כתב בשו"ע (סימן רמט ס"ב) "לעולם אל ימנע אדם את עצמו פחות משליש השקל בשנה, ואם נתן פחות מזה לא קיים מצות צדקה". וכתב הש"ך (שם סק"ד) שמטעם זה נהגו שהגבאים אוסף בשני ובחמישי מכל אחד ואחד צדקה, ואף כשנותן הפחות שבמטבעות, הוא נותן יותר משלישית השקל בשנה, ומנהג נכון הוא. וראה בהערות לקמן.

3 ראה באורח צדקה (עמוד כ).

4 לשון השו"ע (שם) "כל אדם חייב ליתן צדקה, אפילו עני המתפרנס מן הצדקה, חייב ליתן ממה שיתנו לו וכו'". וכתב הש"ך (שם) דדברי המחבר מיירי מעני שיש לו פרנסה, אלא שאין לו קרן שיהיה לו יכולת להתפרנס מן הריוח. ומ"מ מותר לו ליקח מן הצדקה, כיון דאין לו קרן שיוכל להתפרנס ממה שירויח. דאל"כ אינו חייב בצדקה.

והשיג על דבריו בנחלת צבי, דהרי גם מי שאין לו פרנסה מחוייב ליתן צדקה מדינא דגמרא, וגם להתפרנס מן הצדקה כדי שיהיה לו יכולת להתפרנס מן הריוח אסור מדינא דגמרא, ודוקא בזמן הזה מותר כדמבואר בשו"ע (סימן רנג ס"ב). ולכן מפרש דהשו"ע מיירי דאין לו פרנסה, ומ"מ צריך לתת צדקה לכה"פ שלשית שקל לשנה כדמבואר בשו"ע (סימן רמט ס"ב). ומה דמבואר ברמ"א בסימן רנא דפרנסתו קודם, היינו דאינו צריך לתת מתנה מרובה אם אין לו פרנסה. והביא לזה סמוכין מהטו"ז באו"ח סימן תרצד. ויעויין בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן קלב ס"ב) שהאריך לבאר דברי הש"ך.

5 קצור שלחן ערוך (סימן לד ס"ב) וז"ל שם "וכן אמרו רבותינו זכרונם ברכה (מנחות קי) נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח, ובעולת עוף אשה ריח ניחוח, ובמנחת אשה ריח ניחוח, לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לאביו שבשמים".

6 ז"ל השו"ע (סימן רנא סעיף יב) "שני עניים שחייבים ליתן צדקה, יכול כל אחד מהם ליתן צדקה שלו לחבירו". וכתב בארחות רבינו (ח"א עמוד שב) שכן הורה הקהילות יעקב לכתחילה לאלה שמצבם רחוק, ואף בני משפה אחת כאב ובן, או שני אחים.

7 ארחות רבינו (שם). וכתב ושני עניים יעשו כך, ואדם שלישי יסדר את הדבר ביניהם בלי ידיעתם, או שאחד יגיד לשני שנתנו לו עצה כזו, והוא כבר יבין הדבר לאחר זמן, ויתן לחברו את המעשר.

8 רמ"א שם "ודוקא צדקה, אבל אם חייבים כל אחד קנס לצדקה שעברו על איזה דבר, אינם יכולים לתת אחד לחבירו, דאם כן אין כאן קנס". וכתב בערוך השלחן (שם סעיף יח) "ופשוט הוא דאחר שנתנו לכיס של הצדקה, שיכול הגבאי לפרנסם מזה, ולא גרעי מאנשים דעלמא. אלא שלא יבטיח להם מקודם על זה, דאם כן אין כאן קנס".

בעל חוב

בעל חוב לא ירבה בצדקה עד שיפרע כל חובותיו[9].

עשיר לפי עשרו

עשיר חייב בצדקה כפי רוב עשירותו. ואף אם נותן הרבה אך לא כפי עשירותו, יכלה ממונו וממון אחרים אשר איתו[10].

נשים עבדים וקטנים

מקבלים מנשים עבדים ותינוקות רק דבר מועט, ולא דבר מרובה. וגדר דבר מועט תלוי בעושר הבעלים ובעניותם. אבל אם הבעל מוחה בפירוש אסור לקבל אפילו דבר מועט, אם הוא מקפיד בכך[11]. ואם היא אומרת שיש לה רשות לתת נתינה גדולה, נאמנת[12].

אם האשה נושאת ונותנת בצרכי הבית יכולים לקבל ממנה אפילו דבר מרובה. דמסתמא אין הבעל מקפיד[13]. אבל אם הבעל מוחה בפירוש אסור לקבל אפילו דבר מועט, אם הוא מקפיד בכך.

יש אומרים שאשה העוסקת במסחר יכול לקבל ממנה דבר מרובה, אף אם הבעל מוחה[14].

---

9 כתב בספר חסידים (אות שצז) "רבן שמעון אומר אם חובו מרובים מהקדש לא הקדיש כלום. לכך אדם שחייב לאחרים ממון, ואין לו משלו, לא יקנה ספרים ולא יתן צדקה. ולא ישכיר סופרים, ולא יתן נרות לבית הכנסת, ועל זה נאמר (ישעיה ס"א ח) שונא גזל בעולה. מי שיש לו ממון מאחרים כל תקנות שיוכל לעשות לתקנת אותו שהפקידו בידו יעשה". הובא בקצרה בברכי יוסף (סימן רנא ס"ג). וכ"כ בפלא יועץ (צדקה) "ומה גם אם יש לו חובות ואינו פורע ומרבה בצדקה, כי לא לרצון יהיה. על כל פנים אי אפשר לומר, ונקה. כתב בדרך אמונה (פרק ז ציון הלכה ריד) "ומסתבר שדוקא אם גם לצרכי עצמו אין מוציא אלא המוכח ביותר, והשאר משלם חובותיו. ושמעתי שמרן החזון איש זצ"ל הורה לאחד שהיה לו חובות שמ"מ ירשום עליו לחוב חשבון המעשר ויפרענו אח"כ אחר שישלם חובותיו".

10 כתב בספר אהבת חסד (חתימת הספר) "וגם תלוי לפני הנותן, דידוע דחיוב הצדקה תלוי בכל אחד לפי מה שהוא, על בעל הבית החיוב יותר מעל העני וכו', ועל העשיר החיוב יותר מעל בעל הבית, ועל מי שהוא עשיר מופלג החיוב הרבה יותר. ויצויר ששניהם עושין פעולה אחת מפעולות הטוב, זה משתבח בזה ומקבל שכר, וזה נגזר עליו שיכלה ממונו עבור זה. והוא, מפני שאצל זה היתה הנתינה קטנה מאד לפי ברכתו שהשפיע לו השם יתברך. וכהא דאיתא בכתובות (סז) אצל נקדימון בן גוריון, אף שהיה אדם גדול מאוד, שהוא אחד מהשלשה שהיו בעולם שנקדרה החמה בעבורן, כדאמרנן בתענית (כ.) והיה עושה הרבה צדקה וחסד עם ישראל וכו', אפילו הכי נגזר על ממונו שיכלה, מפני שלא עשה לפי ערך עשרו, כדאמרינן שם בגמרא, ואם כן לפי זה פשוט, שלא נוכל לדמות לענין ערך החיוב זמננו זה להזמן שמלפנים. כי מלפנים לא היה מצוי עשירות בעולם כמו בזמנינו, שמצוי ב"ה עשירים גדולים ובעלי בתים חשובים הרבה יותר מהדורות הקודמים וכו'. וא"כ איך נוכל לומר שחיוב הצדקה שוה עתה כמו מלפנים".

11 ז"ל השו"ע (שם ס"ד) "גבאי צדקה אין מקבלים מהנשים ומהעבדים ומהתינוקות אלא דבר מועט, אבל לא דבר גדול, שחזקתו גזול או גנוב משל אחרים. וכמה הוא דבר מועט הכל לפי עושר הבעלים ועניותם. והני מילי בסתמא, אבל אם הבעל מוחה אפילו כל שהוא אסור לקבל מהם".

12 פתחי תשובה (שם סק"ג) בשם הנוב"י (קמא יו"ד סימן עב), ושו"ת בשמים ראש (סימן קסז), וכ"כ בערוך השלחן.

13 יד אברהם (בגליון השו"ע סימן רמח ס"ד) בשם ים של שלמה. והנה בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קיח) הביא דבריו ומסיק שם "ומ"מ נראה דוקא הכל לפי הבעל והאשה. דלפעמים עיקר השתדלות בתוך הבית, ואינה אפוטרופוס על דבר מרובה, ואף אם היא אפוטרופוס מ"מ אין הבעל מרשה לה אלא כדי להוציא לצרכי הבית. או אפילו קצת לקנות ולמכור כדי להרוויח, אבל ליתן צדקה צריכה רשות בעלה, אם לאו שהיא אשת חיל ומחיה את בעלה, דאז אפילו סך מרובה מסתמא מרשה לה בעלה וניחא ליה, שאם ימחה תפסק ממשא ומתן. סוף דבר בכל לפי הענין והסיבה ע"כ".

14 ערוך השלחן (שם) משום דדעת המשנה למלך (פרק כא מהלכות אישות) בשם הרשב"א ומוהרי"ט ז"ל דלא אמרינן בה מה שקנתה אשה קנה בעלה, אלא דדין זה לא ברירא לן, מכל מקום צדקה מקבלין מאשה כזו. ויעויין בשו"ת שבט הלוי (שם) שהביא דעת המהרש"ל והמהרי"ט דהבעל זכה בכסף שלה, וא"כ כשנותנת צדקה והבעל מוחה אסור לקבל ממנה. והביא דברי הערוך השלחן, וכתב דדבריו תמוהים דאם לא ברור דין זה, וזולת צדקה אין היא יכולה להחיק בממון, א"כ למה נקבל ממנה וספק גזל היא, עיי"ש.

זכות הגליון בשבוע זו

נתנדב ע"י ידידינו הרבני החשוב הנכבד רודף צדקה וחסד

הרה"ג ר' יצחק שוואַרץ שליט"א

מנהל חבורת "תורתך שעשועי"

לרגל שמחת נישואי בנו החתן החשוב המופלג בתוי"ש נ"ו
למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לראות ולרווות מכל יוצ"ח
רב תענוג ונחת דקדושה, בתידה טובה מרובה וגדושה
מיתוך אושר ועושר והרחבת הדעת וכל ברכאן דנפישא

זכות הגליון בשבוע זו

נתנדב ע"י ידידינו הרבני החשוב הנכבד רודף צדקה וחסד

מוה"ר יצחק זאב פיל אנף הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

לרגל שמחת נישואי בנו החתן החשוב המופלג בתוי"ש נ"ו
למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לראות ולרווות מכל יוצ"ח
רב תענוג ונחת דקדושה, בתידה טובה מרובה וגדושה
מיתוך אושר ועושר והרחבת הדעת וכל ברכאן דנפישא

כ"ט חשון

הרה"ק ר' צבי הירש מרימאנוב זי"ע

וזרח השמש

נולד בשנת תקל"ח לאביו ר' יהודה לייב בעיר דאמבראווע, כשנתחתן הרה"ק רצ"ה מרימונוב עם הרה"ק מרוז'ין זי"ע אמר הרה"ק מריז'ין שדרכו שלפני גמר קשרי שידוכין מונה את יחוסו, וגם המחותן עושה כך, ע"כ עכשיו גם יעשה כך, ומנה את יחוסו, אח"כ ביקש את הרה"ק מרימונוב שגם הוא יעשה כך, אמר הרה"ק מרימונוב: אבי ואמי עזבוני וילכו בדרך כל הארץ בהיותי עוד נער בן עשר שנים ולא הכרתים איפוא היטב ולא אדע מאומה לספר שבחם, אבל זאת שמעתי עליהם כי היו תמימים וישרי לב, אני בעצמי גדלתי בבית איש קרובי ומסר אותי לחייט יהודי בטארנוב (שליד דאמבראוא) ללמוד ממנו את האומנות והייתי אצלו ה' שנים, ואף כי צעיר הייתי בכל זאת "הייתי פועל אמת, וזהיר מאד לבלי לקלקל את החדש ולתקן את הישן", ויהי כשמוע הרה"ק מרוז'ין דברים אלו אמר: השידוך הזה נגמר, וקיים וישר היא (בארות המים), כאמור נתגדל אצל דודו שמסרו לחייט, ואף בעת שהי' אצל החייט יראת ה' חפף עליו כל היום, הי' מתפלל בכוונה עצומה, והנהיג עצמו בקדושה ובטהרה, כל לילה הי' קם בסתר והעריך תיקון חצות בבי ובדמעות.

ימי ההילולא

כ"ז מרחשון

- **רבי דוד לידא** (עיר דוד) - **תנ"ה**
- **רבי דוד צבי ב"ר שאול ערנפעלד** (אביו של התן סופר) - **תרכ"ב**

כ"ח מרחשון

- **רבי צבי באנקאנאש** (הגהות מהרי"ן) - **שנ"ג**
- **רבי ישכר בער ב"ר סיני מיקולאש** (מנחת עני) - **תרכ"ב**
- **רבי אליעזר ליבער ב"ר אברהם אשכנזי מבארדיטשעוו - תקל"א**

כ"ט מרחשון

- **רבי שלמה זלמן אלכסנדר כהנא שפירא ב"ר יעקב אב"ד קרינוק - תרפ"ג**
- **[ל' חשון] רבי צבי הירש ב"ר יודא לייב מרימנוב - תר"ז**

א' כסלו

- **רבי שלום שכנא ב"ר יוסף אב"ד לובלין - שי"ט**
- **רבי ישראל ב"ר שלום שכנא - שנ"ט**
- **רבי יוסף שמואל ב"ר חיים ישעי' (מסורת הש"ס) - תכ"ד**
- **רבי יצחק ב"ר שמואל לאמפרונטי** (פחד יצחק) - **תקי"ז**

ב' כסלו

- **רבי שמעריל מווערכאווקע - תקל"ו**
- **רבי משולם פייוויש ב"ר אהרן משה** (ישר דברי אמת) - **תקנ"ד**
- **רבי ישראל יצחק ב"ר דוד בער מראדישיץ - תרי"ח**
- **רבי אהרן קאטלער ב"ר שניאור זלמן - תשכ"ג**

ג' כסלו

- **רבי מאיר הכהן זצ"ל** (אבי הש"ך) - **ת"ג**

ד' כסלו

- **רבי אלי' קובו** (אדרת אלי') - **תמ"ט**
- **רבי יעקב דוד ב"ר יצחק מאמשינאוו - תרל"ו**

רבותיו

כשהגיע לשנתו הט"ז, גמר בדעתו שלא יבלה זמנו לריק רק לעבודת ה', והשליך מלאכתו, פ"א הי' בביהמ"ד ושמע שהחסידים נוסעים לרבם לפריסטיק מקום משכנו של הרבי ר' מענדל'ע מרימונוב זי"ע, נכנס בלבו תשוקה גדולה גם כן לנסוע, וביקש מאתם שיקחו אותו אתם, אבל הם דחקו אותו, אבל הוא לא הרפה והתחנן אליהם שיקחו אותו ובתמורה לכך ישרת אותם כל הדרך, מיד כשהגיע הר"ר הירש לפריסטיק וראה את פניו הק' של הצדיק נתלהב כולו, ורוח של קדושה נכנסה בו, הר"ר ביקש בכל הזדמנות לשמש את הר"ר מענדיל'ע, וניגש להמשב"ק ואמר לו שמהיום הוא רוצה לעזור לו בעבודתו הקשות כמו לבקוע עצים וכדו', וכוונתו בזה היתה כי הלא המשב"ק בשימושו עושה נח"ר להצדיק, והצדיק בעבודתו עושה נח"ר להשי"ת, וע"ז שיעזור להמשב"ק שמשמש את הצדיק יזכה לגרום נח"ר להשי"ת, ואכן כל עבודות מסר לו המשמש, עד שנעשה כל המוציא ומכניס על ביתו של הצדיק, חוץ מדבר אחד לא הניחו המשמש לעשות והיא להציע את משכבו של הצדיק, פ"א ירט הדרך לנגד המשב"ק ולא הי' יכול להציע את משכבו של הצדיק, ביקש מהר"ר הירש לעשות את זה, להר"ר הירש הי' הדבר כמוצא שלל כי ע"ז יוכל לשמש את הצדיק ישירות, וכל היום עשה הכנה למצוה וחזר לעצמו מה לעשות שלא יטעה, והתפלל אל ה'

שתהא שימושו נח"ר להצדיק, ובלילה כשהציע את המיטה הי' מוריד דמעות בעניו שיזכה שהצדיק יישן טוב על המיטה שהציע, והי' מפריד בידו כל קש וקש בכדי שיהי' המיטה רך ונעים לישון, והרר"מ הרגיש בדבר, ושאל למחרתו את המשב"ק מי הציע את מטתו, והוכרח לגלות לו, אז הצדיק ציוה שרק הר"ר הירש יעשה את מטתו מעתה "כי מעולם לא ישנתי כ"כ טוב כמו הלילה" אמר הרר"מ, ומאז התקרב ביותר לרבו הר"ר מענדל'ע ונעשו משרתו ותלמידו המובהק, ועלה בדרגות עילאיות בעבודת השם, אבל הכל הי' בהסתר לכת מאד, ולא ידע איש את רוב גדלו, רק רבו הי' יודע ומכירו, כי אין קדוש כמותו, (כידוע שהחוזה מלובלין זי"ע הודיע פ"א להרר"מ כי הוא משתמש בקודש, והשיבו, התפללתי להשי"ת, הולך בדרך תמים הוא ישרתנו, ונושעתי עמו) אבל לא גילהו, כי עוד לא הגיע הזמן, והרה"ק ר"מ חיבבו מאד עד שהרה"ק אמר פ"א כשם שהאר"י הק' בא לעוה"ז בשביל רבי חיים וויטאל זי"ע, כן אני באתי בשביל הרבי ר' הירש, וכאשר עבר ר"מ לרימונוב לקחו עמו, ושם דאג עבורו זיווג הגון, (בזוו"ר הי' חתן הרבני איש תמים במעשיו מו"ה חיים גרייצער זי"ל, ובזוו"ש נשא אשה אלמנה בת הרה"ק ר' אלחנן מבילגוריי זצ"ל, ואחר פטירתו של הרה"ק מרימונוב נשא אותה הרה"ק מרוזין זי"ע). ואחרי נישואיו נשאו רבו ביותר ושמהו על ביתו וכל אשר בביתו הפקיד על ידו, אחר פטירתו של רבו זה בשנת תקע"ה הלך להסתופף בצל הרה"ק מראפשיץ זי"ע, ושם ישב י"ב שנים עד פטירתו של הרה"ק מראפשיץ (יהי אור, אהלי יעקב).

כתר הילומים על ראשו יצור

רוב חסידים הי' סוברים שהרה"ק רבי נתן לייב בנו של הרר"מ ישב על כסאו, אך איזה רגעים לפני הסתלקותו דיבר הרר"מ על גלגולי נשמתו ואמר שהוא זוכר שבגלגול קודם כתב את "שאילתות דרב אחאי", חסידים בעל מח שעמדו שם פירשו דבריו הסתומים שברצונו לרמז שהרר"ה ימלא את מקומו, כי באיגרת רב שרירא גאון איתא: "שרבי אחאי בעל השאלתות עלה לארץ ישראל, ורבי נטרנאי "שמעיה" ישב על כסאו", ובכל זאת התאמץ הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זי"ע להושיב את ר' נתן לייב, אך רבי נ"ל לא רצה בשום אופן כי אמר ששמע בעצמו שאביו אמר "שכשם שהאר"י הק' בא לעוה"ז בשביל רבי חיים וויטאל זי"ע, כן אני באתי בשביל משמשי הרבי ר' הירש", אבל הר"ר הירש לא רצה עוד לנהוג בנשיאות ונסע אל הרה"ק מראפשיץ זי"ע להסתופף בצלו, שם ישב י"ב שנים והתמסר כולו לעבודת השם.

נשיאותו

עם פטירתו של רבו השני בשנת תקפ"ו, חזר לרימונוב, בה ישב רבו הראשון ואז כבר הי' מפורסם לקדוש ישראל, ומילא את מקום רבו הרה"ק רמ"מ מרימונוב זי"ע, מתחילה הי' לו התנגדות מכמה צדיקים על דרכיו שהי' מופלאים מאד, שהי' מבקש הרבה מעות לפדיון, פ"א הגיע אליו איזה איש שהי' צריך לישועה לזרע של קיימא, ביקש ממנו הרר"ר הערש שמונה עשר רענדלעך, והאיש הי' עני ואביון וכל רכושו לא הי' שמונה עשר רענדלעך, מרן הדברי חיים זי"ע עמד ג"כ שם וריחם על האיש, ואמר לו שהוא יברך אותו בלי פדיון, ואכן נושע האיש ונולד לו בן זכר, אבל אחר כמה שבועות נסתלקה האם והילד רח"ל, אמר אח"כ הרה"ק מצאנז שכל ימיו התחרט למה הי' צריך להתערב בהעסקים של הר"ר הערש (אוצר ישראל)

אבל לאחר זמן ראו כי איש קודש ונורא הוא, וכל דרכיו היא אמת ומשפט, ונהרו אליו אלפי חסידים ואנשי מעשה, גם צדיקי דורו העריצו אותו מאד ובאו לחסות בצל כנפיו, הרה"ק מצאנז הי' אומר שבפרשת פרה צריכים לנסוע לצדיק הדור, והוא הי' נוסע להרה"ק ר' אשר'ל מראפשיץ, ואח"כ להרה"ק ארי' דבי עילאי, ואח"כ נסע להר"ר הערש, ונתפרסם מאד לפועל ישועת גדול אשר ברכותיו מתקיימות, ורבים וכן שלמים באו לקבל ברכותיו ממנו, פ"א שררה מחלה החול–רע ל"ע, וגם ברימונוב התפשטה החולי רח"ל, עשו אז הסגולה המקובל, להשיא איש עני עם בתולה עני' ועשו החופה על הבית העלמין, והנה כאשר רצו להוליך להחופה החתן והכלה, נחלה הכלה בחולי הלז, ובאו אל הר"ר הערש, פתח פיו ואמר "מעבירין המת מלפני הכלה", ותיכף נתרפאת הכלה ושבה לאיתנה.

ידוע הסיפור בעת חתונת הייט"ל בלילה שלפני הנישואין עשו סעודה מיוחדת לעניים כנהוג אצל כל הצדיקים, ומרן הישמח משה זי"ע נתן סכום מעות לבנו ר' אלעזר ניסן זי"ע וקצב סכום קצוב כמה שיתן לכל עני, ובא שם עני אחד שאמר שיוסיפו לו עוד כסף, ולא רצה לקחת פחות, והלך ר' אלעזר ניסן לשאול את אביו, יצא הישמח משה מחדרו לראות פני העני, ותיכף כאשר ראוהו אמר "אש להבה רבי ר' הערש, געב אים געב אים", ויברך העני את החתן ואת הכלה "שמזיווג זה יצאו דורות אשר יאירו את העולם עד ביאת המשיח", והלך לו העני.

אחר כמה שנים כאשר חותנו של הייט"ל הרה"ק מטאלשעוע זי"ע עלה להשתקע לאה"ק, ונסע לקבל ברכות פרידה מצדיקי דורו, כאשר הגיע לרימונוב, מיד הכיר כי אותו עני אשר הי' אצל שמחת החתונה הוא לא אחר מהרבי ר' הערש, ואכן ברכת הצדיק עשתה רושם כידוע.

עבודה שבלב

דרכו בקודש הי' להתפלל בדביקות גדולה בהתפשטות הגשמיות, והי' רץ בעת התפילה אנה ואנה וסופק בידיו כף אל כף, ולא הבחין כלל בכל המסובב אותו, ובריצתו הי' פוגע בשלחן ובספסל ושאר חפצים, ולא הרגיש כלום, ואנשי הקהל הי' מוציאים כל דבר מביהכנ"ס כדי שלא יפגע בהם בדרך ריצתו וינזק, פ"א נפגש בתנור בוער ואחזו בידו וכל ידו נכוותה והתנפחה, אבל הוא לא חלי ולא מרגיש והמשיך בתפלתו בהתלהבות כאילו לא קרה שום דבר (יהי אור).

הרה"ק ר' נפתלי ליזענסקער (בן הרה"ק ר' אלעזר בן הרה"ק רבי אלימלך זי"ע) והרה"ק ר' אליעזר מדזיקוב זי"ע היו פ"א אצל הר"ר הערש, ובשעה שהתפלל הר"ר הערש תפילת שחרית הסתכל רבי אליעזר עליו כל משך זמן התפילה וכמעט שלא התפלל, והבחין שגם ר'

נפתלי עושה כן, אחר התפילה אמר ר' אליעזר לר' נפתלי מה אתם אומרים לזה כל הפמליא של מעלה האט דאך דא מיט גיטאנצט, אמר לו ר' נפתלי כן גם אני ראיתי זאת ועמדתי לראות כל הזמן זאת (אוצר ישראל).

תפלתו היתה בנעימות ובמתיקות נפלאה אשר הי' יודע טוב נגן, והרבה ניגונים המושרים אצל רבותינו מקורם היא ממנו כדוגמת ה"אהבה רבה ניגון", הניגון שמזמרים אצל תפלת "גשם וטל", ואצל "בבואם מאדם" בס"ג.

גם הרבה מנהגים אשר בחצר בית סיגעט קיבל מרן הייט"ל זי"ע מעבודתו של הר"ר הערש, כמו אמירת שמע ישראל בסעודה שלישית אשר הרבה צדיקים אמרו רק ב' פעמים ד' מלך, ורבותינו נהגו לומר גם שמע ישראל כמנהגו של הר"ר הערש.

על מנהג רבותינו עת ירדם לפני התיבה בתפילת שחרית של שבת להתחיל בקול מ"עד הנה" מקורו טהור היא מהר"ר הערש, וסיפר רבינו ז"ל שהר"ר הערש הי' דרכו להתחיל מתחילת נשמת, ואמר הייט"ל שאין הוא מחזיק עצמו במדריגתו להתחיל מתחילת נשמת, אבל כאשר מגיע ל"עד הנה" שוב אין בכוחו להתאפק בנפשו מלהתחיל לומר בקול רם.

עשרה נסיונות נתנסה ועמד בכולם

עבד את בוראו בשמחה רבה, בכל כוחו למעלה מהשגת אנוש, כמו שהעיד עליו הרה"ק מצאנז זי"ע "אונז האבן אים געקענט ווען ער האט נאך גארנישט געוואוסט, היינט איז נישט דא דער עילוי שבעילויים וואס זאל אים קענען משיג זיין".

אפי' בזמנים קשים טובא כידוע מצער גידול בנים רח"ל שהי' לו כשמתו עליו שמונה עשרה ילדים בנים ובנות, לא חטא על נפשו ולא הרהר אחר מדותיו של הקב"ה וקיבל הכל באהבה רבה, אשתו שלא יכלה כבר לתת מעצור לרוחה הנדכה, באתה אל רבו הרה"ק הרבי ר' מענדל'ע ושטחה לפניו צרת נפשה, אז קרא אותו רבו ואמר לו: עד מתי תהי' ממשיך נשמות קדושות כ"כ אשר לא תוכל לקיימם...

כשענדר בנו השבעה עשר, וממש לא הי' ניכר עליו שום עצבות, שאל אותו חתנו מה זאת כי לכל בנ"י אשר יבואו לפניו לבקש רחמים עליהם תתקבל תפלתו לרצון, ומדוע לא יבקש רחמים על עצמו ג"כ, השיב לו "כי זאת היא ג"כ עבודת השם, ומדוע לא יקשה בעיניך על אשר אברהם אבינו ע"ה לא ביקש מהשי"ת שבל ידרוש ממנו עקידת בנו יחידו, ובלי ספק שתפלתו היתה נתקבלה ברצון, ואשר לא עשה זאת נשמע מזה, כי הטעם עקידת יצחק היום לזרעו ברחמים תזכור, ולולא זאת לא הי' לנו תקומה בגלות זה, וזה היא עבודת הצדיקים אשר יעבדו בזה לבוראם.

כשחלתה בתו הצדיקת המפורסמת שהיא הי' השמונה עשר שנעדרו ממנו רח"ל, ובליל שב"ק הי' מתפלל כדרכו בשמחה יתירה כדרכו בק' וריקודין ב"לכה דודי" כמנהגו, ובסעודת ליל שב"ק כאשר הי' מסיב על שולחנו בהתלהבות גדולה ושמחה יתירה, אזי באה לפניו כלתו של הרה"ק הרר"מ וצעקה לפניו בבכי' יתירה כי בתו היא גוססת ר"ז, אז סמך פניו על ידו כעין נפילת אפים איזה רגעים, ואח"כ הגביה את ראשו ואמר כתיב ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, הנה משה רבינו התפלל אל ה' הגם שיהי' בעת צרה רח"ל בעת ההוא היא מלשון בעתה ורעדה, עכ"ז לאמ"ר יהי' נשאר עומד על עמדו עם חוזק אמונתו ובטחונו בה', למען יוכל עוד לדבר דיבור לפני הקב"ה, ועתה אומר גם אנכי להקב"ה הלא בידך נפש כל חי, מה איכפת לך כי יתעכב עוד הדבר ותשאר בחיים ביום הש"ק למען שבל תבטל אותי משמחת הש"ק, והי' יושב וגומר סעודתו ברינה ובצהלה ולא הי' נראה עליו שום שמץ עצבות, ונשארה בחיים עד יום ב'.

שני סיפורים הנ"ל סיפר תלמידו ונאמן ביתו של הר"ר הערש ה"ה הרה"ק ר' הערשל'ע איטשעס זי"ע לבעל ה"ישועת יעקב" זצ"ל, וכשמעו הסיפור אמר: ארכו הימים מיום שנעדר מעמו ל"ע בנו יחידו הגאון מוהרמ"ז ז"ל, ולא מצא נוחם לנפשו על אבלת לבו עד שמעו זה הסיפור, והי' מפליא תמיד בקדושתו של הר"ר הערש זי"ע (בארות המים).

פ"א בל"ד בעומר התאספו צדיקי הדור כמדי שנה בשנה ביומא דהילולא של הרה"ק הרר"מ ברימונוב, אחר תפלת מנחה יצא מרן הייט"ל עם הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע בחצר לדון באיזה ענין, ולפתע שמעו קול רעש גדול, וזה הי' ברכת "על ספירת העומר" של הר"ר הערש, והרה"ק מדזיקוב עמד ומשתהא, א"ל הייט"ל: "מחותן מה אתה מתמה כ"כ, הלא יהודי זה נתנסה בעשר נסיונות ממש כאברהם אבינו ע"ה".

ובא השמש

בחורף שנת תר"ז יצא לאסוף כספים לטובת הנזקקים שנפגעו עקב מרד האיכרים שהי' אז, בדרך נצטנן ונפל למשכב, לפני פטירתו התפלל מעריב בהתלהבות עצומה וקרא קריאת שעל המיטה, וסיים את תפלתו בברכת "שהכל נהי' בדברו" שעל ברכה זו אמר הרה"ק מרוזין זי"ע שברכה זו הי' על המיתה, ועלה ונסתלק ביום ל' חשון א' דר"ח כסלו תר"ז לפ"ק.

יסופר כי באותו לילה שנפטר ראו מרחוק כעין עמוד אש בוקע ועולה מהעיר רימונוב, וכל המורה שעות של העיר הפסיקו את מהלכם בעת יציאת נשמתו הטהורה, והוטמן שם ברימונוב. מדברי תורתו נדפס ספר "בארות המים".

הילולא קדישא

באותם השנים אשר חודש חשון חסר (כבשנה זו) מחזיקים את היומא דהילולא ביום כ"ט חשון, כמו שכתב המג"א בס' תקס"ח סק"ז שאם שנה הראשונה שלאחר הפטירה חודש חשון מלא אז מחזיקים את היארצייט ביום א' כסליו בכל שנה אשר חודש חשון חסר, אבל אם השנה שלאחר הפטירה הי' חודש חשון חסר מחזיקים את היארצייט בכ"ט חשון, והר"ר הערש נסתלק בשנת תר"ז ובשנת תר"ח הי' חודש חשון חסר לכן בשנה זו שהחודש חסר היומא דהילולא ביום כ"ט חשון.

א' כסלו

הגה"ק רבי שלום שכנא מלובלין זי"ע

מתולדותיו

הגה"ק רבי שלום שכנא מלובלין זי"ע נולד לאביו רבי יוסף בן רבי יצחק בן הגאון רבי שלום מווינער–נוישטאט זצ"ל הידוע בשם מהר"ש מנוישטאט, גדול חכמי עסטרייך בדורו, ורבן של גדולי הפוסקים כמהרי"ל ועוד, אשר רוב מנהגי אשכנז קיבל המהרי"ל ממנו.

בשנת רס"ח כשהי' אז ילד רך בשנים נפטר עליו אביו שהי' מבורך בתורה וגדולה במקום אחד והי' נמנה בין נגידי פולין, והותיר לו נכסים רבים, אשר בגלל כן הי' יכול לישב באהלה של תורה כל ימי חייו, ואכן כן עשה מנעוריו כבר גלה למקום תורה.

תחילה למד בעיר פוזנא, ולאחר מכן למד אצל הגאון "בעל החילוקים" (נקרא כן ע"ש דרך לימודו, דרך הפלפול והחילוק) ה"ה הגאון ר' יעקב פולאק זצ"ל, אשר הוא הי' רבו המובהק, בישיבה זו למה ביחד עם המהר"ם פאדובא זצ"ל, שנים רבות למד בישיבה זו והתפרסם כאחד מהחריפים הגדולים שעמדו להם לישראל.

נשיאותו

לימים קבע ישיבתו בעיר מולדתו לובלין, ויסד ישיבה ע"ד רבו "בעל החילוקים", ותוך זמן קצר נאספו אליו תלמידים רבים ליצוק מים על ידיו ולקבל תורה מפיו, מהם אשר נודעו לימים כגדולי הדור 'וכל רבותינו ושאר גדולי הדור היו כולם תלמידי הגרש"ש זי"ל' (לשון שו"ת משאת בנימין סי' טז), ועל ראשם הי' תלמידו הגדול רבינו משה איסרליש – הרמ"א זצ"ל, שלימים הי' גם לחתנו (בזיווג"ר), וכך אכן מתארו בחיבורו "דרכי משה" (יו"ד סי' קי) 'הגאון מורי חמי'. אך לדאבון לב נקטפה הצדקת בדמי ימיה בחיי אביה, בהיותה בת עשרים שנה, ובעלה הק' הרמ"א בהספידו קרא עליה "בת מלך" וז"ל הגאון רבי אברהם הכהן ראפפורט זצ"ל אבד"ק אהסלוב בחיבורו "ירח האיתנים" (פ' כי תצא): "... שאמר הגאון רמ"א בהספד על אשתו, בת הרב הגאון החסיד האלקי מהור"ר שכנא אב"ד דק"ק לובלין על פסוק 'פקדו נא את הארורה הזאת וקבורה כי בת מלך היא' (מלכים ב' ט לד), על פי דאיתא בשביל שקילל הקב"ה לאדמה, בשביל אדם הראשון שאכל מעץ הדעת, ואמר 'ארורה האדמה בעבורך' והיא לא חטאה, על כן להפיס דעתה, נתן לה הקב"ה שבני מלכים ובנות מלכים יקברו בה, וזהו שאמר: 'פקדו נא את הארורה הזאת', פירוש דקאי על האדמה הארורה מאת הקב"ה, היינו שיפקדו את האדמה במה שיקברו בה את הבת מלך, וז"ש: 'וקברוה כי בת מלך היא', מאן מלכי רבנן", עכ"ל, בשנת ר"פ נתמנה לכהן פאר גם כרב ואב"ד דק"ק לובלין, ונשא על שכמו את עול הרבנות בעוז, בשנת ש"ב קיבל תוקף מטעם בית המלכות, להיות שורר על הגלילות ועל דבר ישק על פיו, ותיקן תקנות לטובת היהדות ואחב"י.

פוסק הדור

מלבד המוני התלמידים שבאו אליו לחסות בצל קדשו וללמוד תורה בישיבתו, גם פנו אליו מכל עבר גם בעניני הלכה למעשה, גדולי התורה חילקו לו כבוד רבו וכינוהו בשם רבן של כל בני הגולה, עיין מה שכתב עליו גדול תלמידיו פוסק דור האחרון ה"ה רבינו הרמ"א בשו"ת הרמ"א (סי' מה) וז"ל:"...כי איככה אפצה פה וארים ראש, לחרוש ולדרוש, לפסוק על מעשה הבא לפנינו בעוד מורי ורבי קיים הוא ובית דינו, הוא גולת הכותרת, עטרת תפארת, גחלת הנשארת, נר ישראל ואורו יזהיר כזוהר השמים יעופף זרחת, ושמן משחת קודש מעשה מרקחת, הוא אשר נודע בשערים, ראש הגבורים, הגאון מוהר"ר שכנא ש"ץ [שיחיה נצח]".

ענותנותיה

נוסף על גדולתו בתורה הצטיין בקדושתו ובפרישותו, והי' עניו גדול מאד, עד שענותנותיה גרמה שלא נשאר זכר מתורתו, ומחידושיו ופסקיו הרבים, יען כי ברוב שפלותו לא רצה להעלותן עלי ספר כדי שלא יסמכו עליו לדורות, ולא נעתר בכך אף להפצרת בנו וגדולי התלמידים כמו שכתב בנו הגאון הגדול ר' ישראל (הובא בשו"ת הרמ"א סימן כה) וז"ל: וכן קבלתי הלכה למעשה מאדוני מורי אבי הגאון רבן ומאורן של כל בני הגולה מהר"ר שלום המכונה שכנ"ו זקצ"ל ה"ה הכ"מ אשר העמיד תלמידים הרבה מסוף העולם ועד סופו מפיו חיים ומימיו שותים. וחי נפשי עולמים דזמנין סגיאין בקשתי עם הרבה לומדים ממנו שיעשה פוסק ותשובתו היתה מחמת רוב חסידותו וענותנותו אשר היה עניו יותר מכל האדם אשר על פני האדמה. ואמר יודע אני דשוב לא יפסקו כ"א כאשר אכתוב מטעם דהלכה כבתרא, ואין רצוני שיסמכו העולם עלי, ר"ל כגון היכא דאיכא פלוגתא ביני רבוותא והוא יכריע או לפעמים יחלוק ואין לדיין כי אם מה שעיניו רואות, לכן יעשה כל אחד כפי הוראת שעה כאשר עם לבבו. ומה"ט לא עשה נמי רבו הגאון מהרי"ף (ר' יעקב פולאק) שום ספר גם שום תשובה ששלחו למרחוק לא העתיקו בביתם אלו הגאונים מה"ט אף כי היה נחשב בעיניהם כיוהרא, עכ"ל.

ובא השמש

ביום ו' עש"ק א' כסלו שנת שי"ט לפ"ק נסתלק לגנזי מרומים, וגופו הטהור הוטמן בעיר לובלין, ושם מנוח"כ עד היום הזה, וזה אשר נחרט על מצבת קבורתו: "האבן הזאת אשר שמתי מצבה, והיה בית מלון לאיש אלקים קדוש ונורא, אשר הרביץ בישראל תורה, יותר מכל אשר היה לפניו בדרי בתרא, והחזיר ליושנה עטרה, והעמיד תלמידים הרבה עד שכל דרי ארעא מפיו חיין ומימיו שותים בתדירא, הלא היה עטרת תפארת ראשי אלפי ישראל, ה"ה מופת הדור והדרו, ראש גולת אריאל, מאורן ורבן אב"ד ישראל, גאון הגאונים מוהר"ר שלום המכונה שכנא בר' יוסף זצוק"ל ה"ה חסיד והעניו אשר נאסף אל עמיו ביום ו' ר"ח כסלו שי"ט לאלף הששי ליצירה".

בנו הגאון הגדול ר' ישראל מילא את מקומו כראש הישיבה

והאריך ימים אחר אביו ארבעים שנה מיום ליום ונפטר ביום שנפטר אביו א' כסלו שנ"ט לפ"ק, ר' ישראל הי' מגדולי חכמי דורו ובא בכתובים ופלפולים עם גיסו רבינו הרמ"א זי"ע ורבים מגאוני דורו, חיבר הגהות על המרדכי.

מספד תמרורים

עיין מה שכתב הגאון המלבי"ם בספרו "ארץ חמדה" חלק הספדים, בהספד על הגאון "שאגת אריה" זצ"ל, וז"ל: שמעתי אומרים בשם הגאון מוהרמ"א ז"ל, כי נח נפשיה של חמיו הגאון אור ישראל מוהר"ש ז"ל פתח להאי פרשתא מהכא, כתיב 'וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ', ופי' הוא הענין כך, דחטא הוא לשון חסרון כמאמר בת שבע לדהע"ע, 'והיה כשכב אדוני המלך והייתי אני ובני שלמה חטאים', ופרש"י אני ובני שלמה חסרים מן הגדולה (עיין מלכים א א), א"כ הפי' וכי יהיה באיש חטא משפט מות שיהיה נחסר מאיש זה משפט מות, שהוא צדיק גמור, ואעפ"כ והומת, ותקשה בעיניך הלא אין מיתה בלא חטא, ומתרץ ותלית אותו על עץ, עץ הדעת שאכלו ממנו אדם וחוה ונגזר על העולם מיתה ע"כ ודפח"ח, עכ"ל, וכה מקונן עליו בנו הנ"ל בתשובה הנ"ל וז"ל: בהיות שבעו"ה ביום בוא דבריך נטרפה השעה ונשבה ארון הקודש ונתבקש בישיבה של מעלה, מאור הגולה, רוח אפינו משיח ה' רב הרבנים גאון הגאונים נשיא ישראל (ה"ה אדוני מ"א) הנקרא בשם קדשו מוהר"ר שלום המכונה שכנו זקצ"ל ה"ה הכ"מ אשר עליו היה נאמר צדק צדק תרדוף לקיים מה שנאמר בקש שלום ורדפהו לשכנו תדרשו ובאת שמה. ועתה בעו"ה נפשי עגומה. ושפתי אטומה. ואין בידי להשיב מה. כי נתפרדה החבילה. ואין דעתי צלולה. כי נפלה עטרת הגולה. על זאת נפשי עצובה. דאבה כאבה, ואני אנה אני בא. על כל זאת שלא להשיב (פניך) היקרים ריקם אדון (לפניך) בקרקע מן הבא בידי בהיות דברא כרעא דאבוה הוא, וזכרתי מאמרם ז"ל כל שאינו מניח בן כו', עיין שם בפרק יש נוחלין (דף קט"ז). והנה דרש ר' פנחס מאי דכתיב והדר שמע במצרים כי שכב דוד עם אבותיו וכי מת יואב שר הצבא מפני מה כו' יואב שלא הניח בן נאמר בו מיתה כו' והכתיב מבני יואב עובדיה בן יחיאל אלא דוד שהניח בן כמותו נאמרה בו שכיבה וכו'. וק"ק למה התחיל בשינויא בתרא בדוד ובשינוי קמא ביואב (אולי דנוסחא אחרת נדמנה לו). אלא בא ללמדנו דלא הדר ביה מכל וכל אלא גבי דוד אבל גבי יואב אע"ג דה"ל בן כיון דלא הוה כמותו מעלה עליו הכתוב כאלו אין לו בן לענין ההוא דיש נוחלין שהבאתי לעיל דפשע דה"ל ללמדו ולהדריכו. לכן אני מחוייב להשלים לגול מעליו חרפה זו ושיצדק עליו למימר שכב עם אבותיו, ע"כ נכנסתי לדברים להבין מה טוב... כה עתירת אוהב ישראל בן לאדוני מורי אבי הגאון מוהר"ר שלום המכונה שכנו זקצ"ל ה"ה, המתאבל על גולת הכותרת, עטרת תפארת, ראשי אלפי ישראל שהושלך בעו"ה ארץ, בראש חדש כסליו שי"ט הכ"מ.

גדולים צדיקים במיתתן

ידוע שהיה דרכו של הרבי מלובלין לשלוח להתפלל על קברו של הרה"ק רבי שלום שכנא מלובלין על כל צרה שלא תבא, וגם בר"ח ושאר יומא דפגרא שלח על קברו, ואכן, מכל המצבות של גדולי לובלין לדורותיהם נשארה עומדת על עמדה בשלימותה מצבתו של הרבי ר' שכנא, וסמוך לה מצבת קדשו של ה"חוזה" הק', ומקובל הי' אצל יהודי לובלין שר"ש נשאר שם בכדי להגן על תושבי לובלין, ומסופר שבזמן שכיהן הגה"ק רבי לייבל'ע אייגר זי"ע בלובלין פרצה שם פעם שריפה גדולה סמוך לבית הגה"ק, והשריפה נתגברה עד שהיה חשש גדול שיתפשט על בנין של הגה"ק ובאו אנשים לשאול מה לעשות להשריפה אשר אין באפשרות לכבות אותה, וחלילה הכל בסכנה, אז ציוה הגה"ק לילך להקבר של הרבי ר' שכנא ז"ל ולאמר על קברו שהוא הבטיח להיות מגין על לובלין, והלכו מנין לשם, ואח"כ נתכבה האש והשריפה נפסקה".

ב' כסלו

הגה"ק רבי משולם פייבוש מזבאריז' זי"ע

צור קודש מחצבתו

הגה"ק ר' משולם פייבוש מזבאריז' זי"ע נולד בשנת ת"ק לערך לאביו הגה"ק ר' אהרן משה הלוי העלער המגיד מסניאטין בן הגה"ק ר' מאיר אב"ד סטארי בראדשין (חתן הגה"ק ר' יעקב משה בעל "ידי משה" על מדרש רבה) בן יחיד להגה"ק ר' שמשון אב"ד סטארי ברדשין שהי' גם בן יחיד להגה"ק ר' אברהם ראש ישיבת סעקולא (חתן הגה"ק ר' יחיאל לוריא נכד מורינו המהרש"ל ולמעלה בקודש מזרע דוד המלך, וכמו שכתב בשו"ת מהרש"ל סי' כ"ט) בן הגה"ק בעל תוספות יו"ט זי"ע אשר הי' נין ונכד לרבי נתן בעל "הערוך" ראש ישיבה ברומי ממשפחת התפוחים משבט יהודה, וכן לרבינו זרחיה בעל "המאור" אשר צור מחצבתו משבט לוי מבני הקהתי אשר עבודת הקודש עליהם.

בנוסף לכך היה נכד למורינו המהר"ל מפראג, וכן לרבי יצחק חיות אב"ד פראג בעל "אפי רבבי", מורינו המהרש"א, הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי, הגה"ק רבי הירש אשכנזי בעל "החכם צבי", ולהגה"ק בעל "צאן קדשים" ולמעלה בקודש צדיקים ומצוקי ארץ.

גם מצד אמו הי' רם היחס, אמו הרבנית הצדיקת מרת וועכנע היתה בת הגה"ק ר' ישראל משה אב"ד טיסמעניץ שהיה מצאצאי רבי יהודה החסיד בעל ספר חסידים ולמעלה בקודש.

האיש מקדש

בהגיעו לפרקו נשא את בתו של אחד מחשובי עיר קניהניטש בגאליציע, ותקופה מסויימת אף התגורר אצל חמיו, בשבתו שם מצא את שאהבה נפשו, חבורתא קדישתא מבקשי ה' עמם נתקשר בקשר אמיץ וחזק לתורה ועבודת ה'.

לימים נשא בזיווג שני את הרבנית הצדיקת מרת יענטל בת הגה"ק ר' מרדכי הלפרין אב"ד ברעזאן שהיתה מיוחסת מאוד

נכדת רבינו הרמ"א, המהרש"ל, ורבי מרדכי יפה בעל הלבושים, ולמעלה בקודש.

הרבנית האריכה ימים אחרי בעלה הצדיק והי' מפורסמת בצדקותה ובברכותיה הנושאים פירות, עד שרבים ושלמים נהרו אליה להתברך מפיה, ובתוכם גם הרה"ק בעל אוהב ישראל זי"ע, ומסופר בס' מהרש"ם הכהן על התורה במגילת יוחסין בהקדמת הספר, דהרה"ק מאפטא בא פעם אליה, וכפף ראשו וברכתו בברכת כהנים, וענה הרה"ק מאפטא אמן.

ובס' אפיקי ים מסופר כי חסידים רבים באו אליה לעת זקנותה, ובעת חלוקת ה"לעקיך" אם אחד מהחסידים הושיט ידו לקחת פעם שניה הרגישה ואמרה: יד זה כבר לקח פעם אחד.

בצל רבותיו

בימי נעוריו למד את תורתו בנגלה אצל רבו הגאון האדיר המפורסם בעוצם חריפותו ובקיאותו רבי משה צבי", לימים אוה להוסיף שלימות על שלימותו ונסע אל צדיקי הדור תלמידי הבעש"ט הק' כדי ללמוד מדרכיהם.

בראשית מכתבו המפורסם הוא מונה את שלשת רבותיו הדגולים מרועי החסידות וז"ל: ואני לא זכיתי רק לראות פני תלמידו האלהי רבי דוב בער זלה"ה, ואף כמה פעמים הייתי לפני האשל הגדול האלהי רבי מנחם מענדל מפרעמישלאן זלה"ה, וביותר להבדיל בין המתים ובין החיים הרב המופלג האלהי מרנו הרב יחיאל מיכל (המגיד מזלאטשוב) נירו יאיר.

כשנסע הרה"ק ר' מנחם מענדל מפרימשלאן לארה"ק נסע ר"מ אצל הרה"ק המגיד מזלאטשוב זי"ע ואמר לו: אני נותן לך את היונגערמאן הזה שהוא דימאנט רק נישט געשליפן, ואז התחיל לנסוע אל אל המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע בצלו חמד וישב ונתקשר אליו בעבותות אהבה, ואותו החזיק לרבו מובהק.

בהקדמה לס' "גאון צבי" שנכתב ע"י נכדו המו"ל כותב דבר פלא ורוח הקודש שנצנצה בו וז"ל: כח התמדתו בתורה של הגאון צבי הי' למעלה מדרך הטבע עד כלות הגוף והנפש, לימים ביקשו והתחננו אליו בני ביתו שיתור לו מנוחה באחד מחדשי הקיץ כדי להברות את גופו החלוש, לאחר הפצרות מרובות נענה להם, בימים ההם ור' משולם פייבוש מזבאריז' עודנו תלמיד לפני רבו הנ"ל, אותה נפשו להתעלם באהבים ולהתעלות אצל המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע שלימים הפך לרבו מובהק, אך מפני כבוד רבו ה"גאון צבי" נמנע מליסע אליו, אך בהזדמנות זו כשרבו לא הי' בביתו ובישיבתו החליט לכתת רגליו לחזות בנועם המגיד הק' מלזאטשוב זי"ע, וכדי שלא יוודע הדבר לרבו הקדים לחזור טרם שוב רבו, ביום שוב רבו הלכו תלמידיו והוא בתוכם כמה פרסאות מחוץ לעיר כדי לקבל פניו בכל הכבוד הראוי, וכשניגש ר' פייבוש אל רבו והושיט לו את ידו לשלום, הרגיש רבו על אתר שנסע אל הרה"ק מזלאטשוב, והחזיק ידו עד בוש, ואמר לו בזה"ל: "פייבוש'ל דו האסט מיך שוין איבערגעלאזט", ויהי הדבר לפלא בעיני תלמידיו.

אכן כפי הידוע ביקר גם אצל עוד מתלמידי הבעש"ט כמו הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, וכן אצל הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימינוב זי"ע שהי' צעיר ממנו בשנים, וכן הגה והמליץ לשומעי לקחו ללמוד בספרי הרה"ק בעל ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע.

בשבתו עם חברים

כן היה מקושר בעבותות אהבה ודביקות נפלאה עם רעו הרה"ק ר' זאב וואלף מטשארני–אוסטראה זי"ע, אשר לאחר הסתלקותו של רבו המגיד הק' נסע אל רעו לזבאריז', ומצא אצלו את שאהבה נפשו, פ"א הי' אצלו בזבאריש, ואח"כ כנשפטר ממנו הלך ר' פייבוש ללוותו ועלה עמו על העגלה, ושוחחו בדביקות ובידידות נפלאה עד שהגיעו לטשארני–אוסטראה, אח"כ רצה ר' וועלויל ללוות את ר' פייבוש, ועלה על עגלתו, ושוחחו בדברי תורה עוד פעם בדביקות ובאהבה נפלאה עד שהגיעו בחזרה ליזבאריש, כך הי' כמה פעמים מגודל דביקותם אחד אל השני לא יכלו להפרד, ועד כדי כך גדלה דביקותו ברעו ר' פייבוש, אם כי מעולם ביקש לעלות לארץ הקודש ולחונן עפרה, בכל זאת נמנע מלהוציא מחשבתו אל הפועל כי ימי חיותו של ר' פייבוש, כי לא רצה להיפרד ממנו.

והעמיד תלמידים הרבה

לימים נתעלה לכהן כמגיד מישרים בעירו זבאריז', ורבים היו נוהרים אליו לשמוע דרשותיו ואמרי שפתיו בדברים היוצאים מלב קדוש ונכנסים ללבות השומעים.

אחד מגדולי תלמידיו הי' הרה"ק ר' שלמה דוד אייבשיץ זי"ע אב"ד סראקא בעל "ערבי נחל" ו"לבושי שרד" זי"ע, והי' נוסע תמיד אליו ללמוד תורה מפיו, ומסופר שבני קהלתו של ר' רבי שלמה דוד זי"ע בקשו להניאו מלנסוע לרבו הק' באמרם אליו שלא נאה לגאון כמוהו לנסוע למי שאינו גדול כל כך בתורה, והא ניסה תמיד להוכיחם שרבו גדול ממנו בתורה, אך הם לא קבלו את דבריו, פ"א הגיע ר' פייבוש זי"ע לסראקא, רצו התלמידי חכמים בני סראקא להווכח אחת ולתמיד את גדלותו בתורה, ונכנסו לתהות על קנקנו והציעו לפניו שש קושיות חמורות בש"ס, והוא בגודל ענוותנותו ענה להם שיכול לתרץ כל השש קושיות בתירוץ אחת והיא - שאינו יודע ללמוד, אח"כ נכנס הרה"ק בעל לבושי שרד לרבו ומענה בפיו, שגם בלאו הכי הוא סובל רבות מבני עירו על נסיעותיו אליו ועתה שמנע עצמו מלהראות את כוחו בתורה עאכ"ו שלא יניחו לו, ענה לו רבו הנח לי כמה יגיעות יגעתי עד שפעלתי שלא אראה את למדנותי מן השפה ולחוץ וכעת ברצונך שאאבד עולמי בשעה אחת, פ"א הי' עוד פעם בסראקא ונתעוררה שאלה חמורה בעניני מקוואות אז הוכרח לפסוק בדבר שנוגע לעיקרי תורה, ואז נוכחו כולם בגאונתו.

תלמידו בעל הלבושי שרד מביא את רבו בספרו לבושי שרד בשו"ע או"ח סי' קס"ח, וגם בסוף יו"ד.

כמו"כ נמנו כתלמידיו הרה"ק ר' יוסף דוד הכהן אב"ד יאסי בעל "דרכי האמונה", הרה"ק ר' מנחם מענדל מקאסוב בעל

"אהבת שלום", הרה"ק ר' זאב וואלף שור אב"ד סקאליט בעל "ספר הדרושים", וכן בן גיסו הגה"צ ר' יצק אב"ד בוקשוויץ.

תורת אמת היתה בפיהו

הי' ידוע לאיש אמת מאד, וחיפש את האמת בכל מעשיו בלי פניות, מסופר שפ"א נאלץ לברוח מפני שהלשינו עליו בשלטונות וסכנה גדולה היתה צפויה לו, ונכנסו אליו מקורביו והוכיחו לו על פי ההלכה כי מחויב להסכים שיכינו לו פאספארט מזוף על שם אחד, כדי שיוכל לעזוב את הארץ, ואכן בגין פיקוח נפש הסכים, כשהגיע להגבול ושאלו את שמו ענה שם בדוי לא שמו האמיתי ולא המזוף שהי' רשום בתעודה, ונתנו לו לעבור, כששאלוהו מקורביו מדוע נהג כן השיב, אני יודע כי הרוסים ימינם ימין שקר, וצריך לומר להם שקר מוחלט מתחלתו עד סופו, אלו אמרתי את השם שהי' רשום בהפאספארט הייתי אומר קצת אמת שהרי כך רשום בהפאספארט, והם אינם סובלים אפי' קצת אמת.

עקב ענוה יראת ה'

פ"א עבר דרך עיר רימינוב והכין הרה"ק רבי ר' מענדעלע מרימנוב סעודה יפה בעבורו, ומרוב ענותנותו סירב לשבת ליד ר' מענדל'ע באמרו מה לי ולכבודו הרי אני כבר בן שבעים וארבע שנים ועדיין לא עשיתי תשובה, החזיר לו ר' מענדל'ע כמוני כמוך, עמך אנכי בצרה זו, יבוא ונסעד יחד.

פועל ישועות

לאחיו של הרה"ק ר"פ נכנס רח"ל רוח רעה, ונסע להרבה צדיקי הדור להתברך מהם, וכולם אמרו לו שיסע לאחיו הרה"ק מזבאריז שרק הוא יכול להושיע לו, וכן עשה ותיכף נסע לאחיו, ויהי כאשר אך פסע את מפתן ביתו של אחיו צעק הרה"ק מזבאריז עליו "צא טמא", ובאותו רגע יצא ממנו הרוח הרעה ונעשה כאחד האדם.

אם פגע בך...

פ"א סיפר כי בש"ק בשעת אכילתו בא אליו היצה"ר ואמר לו האיך אתה אוכל, כלום התפללת היום כראוי, ואיך מלאך לבך לעבור על דברי חכמים לא תאכלו על הדם וכו', והשיב לו תדע שבדין אני אוכל עתה דתפלה היא מדרבנן, וסעודת שבת הוא מדאורייתא, ולא יתכן שבשביל תפלה שהיא מדרבנן לידחי מצות סעודת שבת שהיא מדאורייתא, שוב פ"א בא אליו ביום שב"ק בעת תפלת שחרית בשעה שתפס הציצית בידו והראה לו שהותר קשר אחד של ציציותיו והיא סי' עפ"י ספרים קדושים שאין לזה האיש יראת שמים והאיש הראה לו כ"ז כדי להחליש לבו, והתחזק והשיב לו דע דאדרבה בזה אני רואה שאני כן ירא מהש"י שאל"כ הי' בכחי לתקן הקשר, ורק מפני שאסור לעשות בש"ק קשר אינני מתקן ואין זה רק מיראת השם.

חלישות גופו

כשהתאכסן הרה"ק ר"פ בזלישטישק אצל האב"ד ר' שמואל מרגליות בן אחיו של המאיר נתיבים, הזהיר הבעל אכסני' את בתו להגיש לו כל פעם מיני מאכל להשיב את נפשו כי גופו חלוש מאד, ואינו יכול לסבול את עומס נשמתו הק'.

והוי דן את כל אדם לכף זכות

דרכו של ר"פ הי' שקרא לכל אדם בשם צדיק, ולימד זכות על כל עוברי עבירה, פ"א הביא לו עשיר אחד מחסידיו כובע משי חדש, לא עברו ימים רבים עד שנגנב הכובע, וכשנכנס אליו נותן הכובע, סיפר לו איך שבא צדיק אחד שמסתמא לא הי' לו כובע ללבוש, ולקח את הכובע החדש שקנית עבורי, נתמלא הנותן המתנה תמה ואמר וכי אתם עוד קוראים לאותו גנב צדיק, השיב לו ודאי שהוא צדיק נעביך לא הי' לו מה ללבוש, אמר לו האיש אדרבה יאמר לי הרבי גם כן היתר לגנוב ואני עוד יקרא צדיק, הרי בתורה כתיב לא תגנוב, ואתם קוראים אותו צדיק, שתק הרה"ק מזבאריז וחשב קצת ברעיונו הק', אח"כ פתח ואמר לו מה אעשה "ער איז פארט א צדיק" כי בפירוש נאמר ועמך כולם צדיקים, "איז פארפאלן ער איז טאקע א צדיק".

ובא השמש

ביום ב' כסלו תקנ"ה נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש ומנוחתו כבוד בזבאריז'.

השאיר אחריו תולדותיו הקדושים: מזיו"ר הרה"ק ר' אהרן משה, מזיו"ש הרה"ק ר' ברוך יצחק מזוואניץ, והרה"ק ר' שמשון מאוזיראן מח"ס "נזירות שמשון". על גדלותו של רבי שמשון נוכל ללמוד באפס ממה שמסופר אודותיו: פעם שבת במעזיבוז אצל הרה"ק בעל "אוהב ישראל" שהי' אז המרא דאתרא, בהגיע עת סעודתא דמהימנותא פקד עליו לתדהמת כל הנוכחים לעשות שולחנו בבית מלונו בשב"ק ולהתנהג כמנהגו בביתו, ויהי לפלא כי לאט נודע טעם הדבר, בסעודת שחרית של יום השב"ק כאשר הסב הרה"ק מאפטא על שולחנו פתח ואמר אל המסובין: תדעו איזה טובה גדולה עשיתי להרה"ק ר' שמשון מזבאריז' במה שצויתיו לישב על שולחנו לעצמו, כי בעולם העליון קרי כרוזא בחיל, כי היות ואחד מהדיינים בבית דין של מעלה המיד אחד מנכדיו את דתו רח"ל, ולכן הי' עליו לעזוב את מקומו, על כן יעלה אחד מהצדיקים מהעולם הזה אל עולם העליון למלאות את מקומו, וישאלו לאמר מי יעלה לנו השמימה, אז אמר הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע הן יש בעולם בן ר' פייבוש ושמו ר' שמשון והוא ראוי לאותה איצטלא, ועניתי ואמרתי על זה לאמר, אמנם כן הוא, כי זה הרב ר' שמשון ראוי לישב על מקום הנפקד בסנהדרין של מעלה, אולם עודנו דרוש הוא לחפץ טובת ישראל להיות בעולם הזה אתנו בחיים חיותו, ולכן צויתיו לשבת על שולחנו לנהל את עדתו.

נלקט מספר "מקראי קודש- לשבת" אוצר נפלא על עניני שבת

אָקוֹד עַל אַפַּי. וְאֶפְרוֹשׂ לְךָ כַּפַּי. עֵת אֶפְתַּח פִּי. בְּנִשְׁמַת כָּל חָי

צלותא דשבתא (ה)

ברכת יוצר ◇ אל אדון ◇ לאל אשר שבת ◇ אהבה רבה ◇ תפילת שבת ◇ ממקומך

ברכת יוצר אור – הכל יודוך

נפתחין היכלין דרחימותא

כי בשחרית שבת בעת אמירת יוצר נפתחין היכלין דרחימותא, היכלות עולם הבריאה מדת הבינה, והיכלי זעיר אנפין נכללו בהיכלות הבינה, ועל כן אומרים השבחים 'הכל יודוך' ו'אל אדון', ו'לאל אשר שבת', כי המה רומזין להיכלות ההם, מה שאין כן בחול שאין נפתחין היכלות אלו, אין אומרין השבחים האלו.

(סידורו של שבת - שורש ז ענף ב עלה א)

הכל יודוך, שש תיבות הכל שבברכה זו, והיינו: ובורא את הכל, הכל יודוך, והכל ישבחוך, והכל יאמרו, הכל ירוממוך סלה, יוצר הכל, כלם עומדים ברום עולמות העליונים הקדושים. ובודאי אם אומר האדם השבח הגדול הזה בכוונה עצומה ושמחה מאוד, בודאי סמוכים הדברים אשר יצאו מפיו לא ישוב ריקם, כי אם עשה פרי תקונם ופעולתם בעולמות העליונים ג"כ, ורחמנא לבא בעי, והעיקר לומר התיבות במתון גדול ולא במהירות, ודי בזה.

(יסוד ושורש העבודה - שער השמיני פרק השמיני)

איתא בסודי רזיא, דבשבת בראשית לאחר בריאת העולם, קרא הקב"ה לכל המלאכים ומינה אותם על העולם, ואז פתחו כולם ואמרו הכל יודוך, לכך אומרין אותו בשבת.

(כף החיים, פאלאגי - סימן כח אות מו)

פותח חלוני רקיע

הנה אנו אומרים, הפותח בכל יום דלתות שערי מזרח ובוקע חלוני רקיע, מוציא חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה, ולכאורה זהו נגד החכמה הידועה, שאין החמה נכנסת לשמים בלילה ולא יוצאת ממנו שחרית, כי אם מסבבת בגלגולה, אבל הכונה כך דהחמה והלבנה וכל כוכבי שמים, אינם כי אם כלים מוכנים לקבל הערה ושפע עליון להנהיג העולם הזה, ואין לך עשב למטה שאין לו מזל וכוכב למעלה.

והמה מושפעים מכוכבי אל שלמעלה גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם, וזהו חלונ"י רקי"ע הנפתחים בכל יום, להשפיע לכל כוכב בכל יום כפי הראוי לו, וזהו מספרם שהקב"ה סופרם בכל יום, לידע מה הם צריכים לתת להיושבים תחתיהם וכו', אמנם אנחנו עם ד' למעלה מהמזל, וחלוני רקיע נפתחו לעצמינו וכו', והנה הצדיק נקרא חלונ"י רקי"ע, שעל ידו יורדת השפע וההשגחה, כמו שיורדת לאו"ה ע"י ככביהם מחלוני רקיע הנ"ל, ואולי ע"ז כתיב משגיח מן החלונו"ת, שע"י הצדיקים הנקראים חלונות משגיח הקב"ה עלינו.

(דרשות חת"ס - שובב"ם שנת תקנד דף קו ע"ב)

אפס בלתך גואלינו לימות המשיח, ע"ד מה שכתב הרמב"ן ז"ל (פ' שלח) עה"פ אפס כי עז העם וגו', מלת אפס מורה על דבר אפס ונמנע מן האדם, שאי אפשר בשום ענין כלשון האפס לנצח חסדו. וזה שאמר אפס בלתך גואלינו, שאי אפשר בשום ענין גאולה בלתך, ורק הבורא ית"ש יגאלנו לימות המשיח.

(דברי יואל – פרשת בא עמוד רנה)

מרן הר"מ מקוברין ז"ל היה אומר: אין ערוך לך ה' אלקינו בעולם הזה, ווי"ל מיר ניט נאר דיר. ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא, ווי"ל מיר אויך ניט נאר דיר. אפס בלתך גואלנו לימות המשיח, ווי"ל מיר אויך ניט נאר דיר. ואין דומה לך מושיענו לתחיית המתים, ווי"ל מיר אויך ניט נאר דיר.

(אמרות משה – תפלות שב"ק עמוד עז)

אין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא, אפס בלתך גואלנו לימות המשיח, ואין דומה לך מושיענו לתחית המתים. כל

אלו השלשה זמנים נכבדים מאד ופנוים מאד מן העניינים החומריים, וכולם בענינים שכליים מוכנים להשיג את בוראם בלי מונע. וכן הוא שבת למשכילים, שהוא יום הפנאי ההשגה הטובה.

(ספר התמיד – הו"ד באוצר פירושי הראשונים עמוד 604)

אל אדון

תירוץ על כל הקושיות

מרן היסוד העבודה מסלאנים היה אומר: 'אל אדון על כל המעשים' איז א תירוץ אויף אלע קושיות.

(תורת אבות – שבת אות קמא)

מרן הר"מ מקוברין ז"ל היה אומר: א"ל אדון על כל המעשים וכו', כשאדם מכיר בלבו שהשי"ת הוא אדון על כל המעשים, עי"ז ברוך הוא ומבורך בפי כל הנשמה, היינו שזוכה לומר שיר ושבח לפני הקב"ה.

(תורת אבות - שבת אות קמב / אמורות משה – תפלות שב"ק עמוד עז)

בכח התורה מתגברים על היצה"ר

"טובים מאורות שברא אלקינו", קאי על הצדיקים המאירים, "יצרם" היינו היצה"ר שלהם, מתחדש ומתגבר עליהם "בדעת בכח ובתבונה ובהשכל", כמ"ש הז"ל ובת"ח יותר מכולם, שהיצה"ר מתגבר ביותר על הת"ח וצדיקים, אבל "כח וגבורה נתן בהם לחיות מושלים" הקב"ה נתן כח בצדיקים להיות מושלים על היצר, ומה הוא הכח שלהם, "בקרב תבל" שהם שקועים ומונחים בתוה"ק שהוא תבל, התבלין כמ"ש בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, ובכח התוה"ק מתגברים ומושלים על היצר.

(הגה"ק ר"א מויזיטשוב זיע"א)

מלאים זיו ומפיקים נוגה. משום זה אומרים זה השבח בשבת, כי בקדושת שבת יכול כל אחד לצאת מקליפת נוגה.

(החידושי הרי"ם – הובא בספר אקדמות עמ' טו)

השי"ת מתקדש כשיש לאדם חיות דקדושה

"המתגאה על חיות הקודש", השי"ת מתגאה בזה שיש לאיש יהודי חיות דקדושה, וכמו דמתאמרא משמי' דהרה"ק הבית אהרן מקארלין זי"ע על מ"ש 'קדושתו על החיות'

שבת בשבתן

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

ע"י השבת יוכל להתדבק בהשי"ת

במדרש ויהי חיי שרה הה"ד יודע ה' ימי תמימים וגו'. יש לפרש ימי תמימים הם שבתות השנה וימים טובים. שהם הימים שאין בהם מלאכה גשמיות וכל מה שנעשה בהם מתקשר ומתדבק בשורש החיות לכן נקראו ימי תמימים. גם נקראו ימי תמימים שהם מיוחדים רק לתמימי דרך. והם בני ישראל שנאמר עליהם ועמך כולם צדיקים [ונחלתם לעולם תהי' כי מיני' מתברכין כל שיתא יומין] כי שבת הוא התחדשות שמיוחד לבנ"י. לכן בנקל להתדבק בו בהשי"ת כי התחדשות כל יום הוא לכל הבריאה. לכן מתערב בה גשמיות. אבל התחדשות של שבת מיוחד לבני ישראל תמימי דרך כנ"ל. לכן אף שאין אדם מתקן בכל יום מה שצריך. ע"י שבת יוכל לבוא להתחדשות ולתקן כל ימי השבוע כנ"ל.

(שפת אמת)

הכוונה על חיות בעבודת ה', שהשי"ת מתקדש ומתעלה כשיש לאיש ישראלי חיות חדש בעבודת השי"ת.

(הר"ר רי"ח גרינואלד - אז נדברו שנת תשסט)

ביום שב"ק אומרים שיר אל אדון על כל המעשים, כל הקהל קול אחד בהלהבות קדושה.

(הנהגות רבי שלום שרעבי - אות י)

יאמר הזמירות בניגון ובקול נעים

וכתב הרב מחזיק ברכה משם ספר הגן, דרב גדול ומובהק נענש בעולם הבא על שהיה גוער שמאריכין בזמירות בניגונים, ומאן דהוא אדם קל הביאוהו לגן עדן בכבוד, על שהיה אומר הזמירות בניגון ובקול נעים, יעויין שם, וגם יש מקומות דמצערין טובא להמזמר ולהחזן על פתגם דנא, דהיינו זה בזוית זו מרמז לו רוץ מהרה, וזה בזוית זו מרמז לו בשובה ונחת, והאיש הבינים מה יעשה, שרוצה לעשות רצון שניהם, ומתבלבל כונתו, ואינו חושב במה שאומר, ה' הטוב יכפר בעד.

(כף החיים, פאלאגי - סימן כח אות לד)

לאל אשר שבת

ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו

בזוהר חדש, אמר רב יהודה אמר רב, לא ישב הקב"ה על כסא כבודו, עד שבא שבת ונתעלה וישב על כסאו, אמר לו רבי יוסי, והא קודם שנברא העולם ישב, שהרי הקב"ה היה הוה ויהיה, אמר רבי יהודה, אי משמע לך דעל כסא כבודו ממש הוא, לא, אלא הכי תנינן, עד שלא נברא העולם לא היה מי שיקלס להקב"ה ויכיר אותו, כיון שברא עולמו, ברא המלאכים וחיות הקודש השמים וכל צבאם, וברא את האדם, וכולם מוכנים לשבח ליוצרם ולפארו, ועדיין לא היה פאר ושבח לפניו עד שנכנס שבת, ושקטו כולם, ופצחו רנה ושבחה העליונים ותחתונים, ואז ישב על כסא כבודו, כלומר אזי היה מי שיכיר את כבודו וישבח לכבודו, ע"כ.

(מתורגם מזוהר חדש - פרשת בראשית דף יז ע"ב)

ויום השביעי משבת ואומר 'טוב להודות לה'

אולי כל פרק שירה שמשוררים כל הברואים זכו על ידי שירת ישראל, כעין ששמעתי מפה קדוש זקיני ז"ל, כשהיה

על נשואי קודש שעשה הרה"ק באסטילא, שנתאספו כמעט כל הצדיקים, שמע מפה קדוש הזקן מרן ר' אברהם יהושע העשיל זצ"ל בעל 'אוהב ישראל' מאפטא, דהקב"ה רם ונשא ואין בכח שום בריה לגשת להודות, אך השבת קודש פותח ואומר מזמור שיר כו' טוב להודות, לפיכך יפארו ויברכו, דעל ידי ששבת קודש מעורר שטוב להודות, נפקח עיני הבריות שיוכלו להודות, אמר שמתיקות התורה לא זז מפה קדשו ה' רביעי שנה, עכ"ל.

(שפתי צדיק - פרשת בשלח אות לה)

טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון

'לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי נתעלה וישב', לכל בריה וברריה ברא הקב"ה שר, ובליל שבת בראשית ישב על כסא כבודו וקראן כולם, ובעמדם לפניו עמד מכסאו להושיב בו שר של שבת, וזהו 'תפארת עטה ליום המנוחה', שכבוד גדול עשה לו, להושיבו על כסאו לפני כל השרים, ובראותם כך, עמדו ואמרו שירות ותשבחות לשר של שבת.

בא הקב"ה והראה אותה שמחה לאדם הראשון, כשראה לכל אחד ואחד שהיה משבח לשר של שבת, פתח ואמר 'מזמור שיר ליום השבת'. אמר לו הקב"ה, לו אתה אומר שירה ולי אי אתה אומר שירה, כיון ששמע שר של שבת שטוב בעיני ה' לומר שירה, מיד ירד מן הכסא וצוה 'טוב להודות ליי', וענו כולם 'ולזמר לשמך עליון', 'וזהו שבח של יום השביעי', אותו הכבוד שעשה לו הקב"ה, וזהו שבחו.

(כל בו - סימן לז)

יום השביעי משבח ואומר מזמור שיר

שמעתי מפ"ק זקני החידושי הרי"מ ז"ל, שכשהיה על נישואי קודש שעשה הרה"ק מאוסטילא, שמע מפ"ק הזקן מרן ר' אברהם יהושע העשיל (בעל אוהב ישראל) זצ"ל, הקב"ה רם ונשא ואין בכח שום בריה לגשת להודות, אך השבת קודש פותח ואומר מזמור שיר טוב להודות לפיכך יפארו ויברכו, כי ע"י ששבת קודש מעורר שטוב להודות, נפקח עיני הבריות שיוכלו להודות, ואמר זקני ז"ל שמתיקות התורה לא זז מפ"ק שנה ורבע.

ומידידנו רבי דוד צבי ע"ה מביאלא שמעתי, ששמע מזקן חסיד שהיה שם על נישואי הרב, שסיים הק' ממעזיבוז על זקני זצ"ל, דער יונגערמאן איז כולו שבת קודש, ומשכו שירקוד עמו, וזקני זצ"ל בענוותנותו לא סיפר הסיום.

(שפתי צדיק, פילץ - פרשת בשלח עמוד סט / פרשת אמור עמוד פב)

בני ישראל הם כסא ה'

ידוע מה דאיתא במדרש (זוהר קרח קעט:) מעולם לא זזה שכינה מישראל בשבתות וימים טובים, וזה כבודו ית', שגם התחתונים קרובים אליו ודבקים בו עד שמשרה שכינתו בתוכם. ובזה יש לפרש ביום השביעי נתעלה למעלה וישב על כסא כבודו, הם ישראל גוי אחד בארץ, שהם נקראים כסא ה', ששכינתו בתוכם בשבתות, שזה כבודו ומזה נתעלה כביכול.

(רב טוב - פרשת שמות)

המנחיל מנוחה בלי הפסק שנמשך הארתו לכל הימים

המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדושתו ביום שבת קודש, לא תקנו לומר הנותן מנוחה רק המנחיל, יש לפרש עפ"י מה שאמרו רז"ל מנוחה זו שילה שיש לה הפסק, נחלה זו ירושלים שאין לה הפסק (זבחים קיט.), והנה שבת קודש הנה הוא יום מוגבל יום השביעי לשבוע, וכאשר יעבור היום ההוא הנה נפסק וחלף ועבר, אבל צונו הש"י זכור את יום השבת לקדשו, להשפיע קדושת שבת לכל ששת ימי המעשה, כי קדושת יום השבת הוא צורת הזמן, ואינך הימים ימי המעשה המה החומר, וכן הוא בספרי הביאו הרמב"ן.

אם כן חיבה יתירה נודעת לנו, אשר נוסף לקדושת שבת אשר נתן לנו הש"י בגבול הזמן בהפסק, עוד הטיב לנו, שיהיה נמשך לנו מהארת קדושתו לכל יום, והוא בלי הפסק, וא"כ קדושת השבת הוא מבלי גבול והפסק, וזהו 'המנחיל' נחלה בלי הפסק 'מנוחה', קדושת יום השבת בו ביום שיש לה הפסק, הנה הוא מנחילנו בנחלה מבלי הפסק, בצוותו לנו להשפיע מקדושת השבת לכל ימות עולם.

(בני יששכר - שבת מאמר ז אות י)

ברא הקב"ה שר על כל בריה ובליל שבת בראשית ישב על כסא כבודו וקראם כלם ובעמדם מלפניו עמד מכסאו והושיב בו שר של שבת וכו' ובראותם כך עמדו ואמרו שירה ותשבחות לשר של שבת מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה לו אתם אומרים שירה ולי אין אתם אומרים שירה כיון ששמע שר של שבת שטוב בעיני הקב"ה לומר שירה לפניו מיד ירד מן הכסא וצווה ואמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה', וענו כולם ואמרו אזמר לשמך עליון, לפיכך התקינו לאל אשר שבת וכו'.

(ילקוט ראובני - בראשית אות שסז בשם המדרש)

ונוהגין להרבות בזמירות של שבת כ"מ לפי מנהגו, ובכל דבר אם לא אמרו אין מהזירין אותו, מלבד אם לא אמר לאל אשר שבת וכו' מהזירין אותו. ויש להאריך ולהנעים בזמירות ואין למחות במאריך בהם, אע"פ שהמוחה מכוין משום ביטול תורה (א"ז).

(רמ"א - סימן רפא)

ביום השביעי שמך מלכנו יתקדש וכו'. יען כי בשבת עכ"פ כל איש מבנ"י יש לו פנאי להתישב בדבר לשום מגמתו על צער גלות השכינה ולהיות מצפה ומיחל לישועתו ית"ש

שיתגדל ויתקדש שמו הגדול בכל העולמות. וז"ש ויום השביעי משבה ואומר כו', כי כל יום ויום, היום גופו נותן הודאה להבורא על המצות ומע"ט שעשו בנ"י נ"ר למעלה, אכן ביום השבת היא הודאה למעלה בגודל מעלת בנ"י ביום השבת שהם מצפים על הגאולה לאוקמי שכינתא מעפרא.

(תפארת שלמה - פרשת תולדות בד"ה עקב אשר)

אהבה רבה

אומרים 'אהבת עולם' אפילו בשבת

אמרו 'אהבת עולם' אפילו בשבת ולא 'אהבה רבה', כן כתוב בצעטיל מפי רב"ז קודם נסיעתו לאר"י, וכן שמעתי מר' רפאל (מבערשיד).

(אמרי פנחס - שער ג אות קי)

בשבת אומרים 'אהבה רבה'

אשכחנא פתרי למה שהנהיגו רבותינו נוחי נפש לומר בחול אהבת עולם ובשבת ויו"ט לומר אהבה רבה, ומעולם תמהתי על הדבר, דלפי כתבי מרן האריז"ל (פרע"ח שער קר"ש פ"ג) לכאורה אין חילוק, דבהיכלות הוא אהבה זוטא מובן למשכילים.

אך כתב התוי"ט כתב טעם למה שמברכין בברכת התורה ברכו את הוי"ה וכו' שם הנכבד ובברכת המזון נברך אלקינו, כי המזון (וכל שאר הצטרכות העולם) שמשפיע הש"י לכל חי הוא מצד הדין, כי הדין יחייב זה כיון שהש"י בראנו לכבודו, כל עילה מהראוי לו ליתן מחיה לעילולו [וכן הוא דרך הנבראים בעולם הזה ואפילו טבעי הבעלי חיים שברא הש"י לכבודו מדרך האבות לרחם על הבנים להשתדל במחייתם מצד האהבה אליהם בטבע], על כן אומרים בברכת המזון נברך 'אלקינו' שם הדין, שהדין ג"כ יחייב זה כדרך כל עילה לעילולו בטבע אהבה (וזה נקרא אהבת עולם, הבן). משא"כ נתינת התורה, אין הדין מחייב לגלות מסטירין דיליה ליצורי חומר, רק הוא מצד החסד הגדול והאהבה יתירה, ברביא סגיא לישראל עם קרובו (על כן ראוי לקרוא זה בשם אהבה רבה), על כן מברכין ברכו את הוי"ה שם החסד והרחמים, עכ"ד בתוספת ביאור.

ולפי הנ"ל אמרתי סוד ה' ליראיו, היות אליבא דכו"ע בשבת ניתנה תורה (שבת פו:), ושבת הוא יומא דאורייתא (זוה"ק, תרומה צב.) יומא דנשמתא (זוה"ק, ויקהל רה.), על כן יש לומר בשבת 'אהבה רבה' הכוונה על התורה כנ"ל, על כן הנהיגו רבותינו ז"ל לומר אהבה רבה בשבת.

(בני יששכר - סיון מאמר ד אות 1)

אמירת 'אהבה רבה' בלילה ו'אהבת עולם' ביום

בערב שבת מחצות מתחילה הארת השבת, ואז קולטין ישראל ריח שבת, וכל מי שבא לטהר מרגיש עכ"פ ריח קדושה וטהרה, והוא כעין מהלך לאור המערכה, ומזה באין לתשובה, כי בלתי תשובה א"א לדבק באהבה רבה בהגיע שבת, כמו שהגיד אדומו"ר הרי"ם זצללה"ה מגור ששבת היא 'ברוך' וכל מי שאיננו חזק בעצמו עכ"פ על להבא לקיים כל התורה כולה, הוא בכלל ארור אשר לא יקים, ואין ארור מדבק בברוך. והנה הכל היא כסדר, כשהגיע חצות אז זמן קליטת הריח והוא כעין מהלך לאור המערכה, ובשביל זה באין לתשובה דמיון הכיור, ועי"ז זוכין לשבת דלילא שהוא אהבה רבה, דמיון הגשת מזבח החיצון, ואח"כ זוכין לשבת דיממא אהבת עולם.

(שם משמואל - פ' תשא שנת תרעג)

תפילת שבת

נראה דא"ז שכ' דבשבת א"צ לסמוך גאולה לתפלה, מאחר דאינו יום צרה, דקדק להביא הקרא דיענך לומר דזה הנלמד מקרא דיענך, דהיינו לדקדק לעשות כוותיקין לגמור בהנץ ולסמוך התפלה ביום, זה א"צ בשבת שאינו יום צרה, וממילא ינצל מכל רע, כי שבת היא מלהזיק, אבל גוף סמיכת גאולה לתפלה שדומה לדופק על פתחו של מלך בשבחיו ובקלוסיו של יצי"מ ולילך אח"כ ולא יסמוך תפלתו שדומה למפליג בעת שהמלך פותח, זה ודאי ראוי בשבת יותר מבימי החול, שידוע שבחול הקב"ה מקבל תפלות ישראל ע"י שליח, ובשבת מקבל בעצמו והמלך בעצמו כביכ"ש הוא הפותח

שבת בשבתן

עניני שבת בקודש בפרשת השבוע

גם הנשמות הנידחות יש להם תיקון במנחת ערב שב"ק ועת קבלת שבת

ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השואבות. הנ"ל בזה עפ"י מ"ש בגמ' (עירובין מה, א) בר' טרפון שהיה לן בליל שבת חוץ לעיר למחר נכנס ודרש כל היום. בארנו בפ' מצורע באריכות לרמז בזה על מעלות הצדיק שבידו **להעלות הנשמות הנדחים ובפרט בליל שבת שאז הוא עליית העולמות למעלה. לכן המנהג להפוך לצד מערב בשעה שאומרים בואי בשלום בקבלת שבת לרמז על הנשמות הנדחים לחוץ גם הם יעלו.** וזה **ויברך הגמלים מחוץ לעיר.** פי' הנשמות הנדחים מחוץ לעיר הקודש גבול הקדושה. כי לכך נקרא ירושלים עיר הקודש מקור מחצב הנשמות למעלה. ע"כ גם אותן הנשמות הבריך ונטע אותם בקדושה **'אל באר המים. לעת ערב'** הוא ערב שבת קודש עיין (בזוה"ק קפא, ב) בתפלת המנחה. **'לעת צאת השואבות'** אותיות שבת.

(תפארת שלמה)

והאיך יפליג אדם וילך משם, א"ו לא דבר הא"ז מזה ולא עלה על דעתו הק', רק שהייב בשבת בזה בכפליים וכו'.

(ארץ החיים, מבעל באמ"ח – מס' ברכות ט: בד"ה תוס' ד"ה לק"ש)

כשעומד להתפלל שחרית, אחר שאומר פסוק אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך, יכוין לקבל תוספת הרוח של בחינת היום, ויכוין לקבל זה קודם שיתחיל בברכת אבות, וכמו שכתוב בשער הכוונות וכתבתי בסה"ק מקבציאל, שאם שכח לכוין כונה הנזכרת של קבלת תוספת הרוח, יש לו תקנה לכוין אותה בתחילת תפילת מוסף, אחר שיאמר פסוק אדני שפתי תפתח וכו':

(בן איש חי - שנה שניה פרשת תולדות אות יג)

לא יהא דיבורו של שבת דומה לשל חול

אמרו חז"ל (שבת קיג:) ודבר דבר (ישעיה נח, יג) שלא יהיה דיבור של שבת כדיבורו של חול, ואין הכוונה על ריבוי דברי חול לבד, דא"כ הול"ל שלא ידבר בשבת דברי חול, אלא הכוונה הוא שיקדש את פיו ולשונו בקדושה יתירה, בין בלימוד בין בתפלה, 'כגון שלשה ראשונות' ששוין בשבת כמו בחול, יתקדש בשבת יותר מבחול, כי הכל תלוי בקדושת המחשבה, וכעניין זה אמר, שלא יהיה דיבורו של שבת כדיבורו של חול, שאפילו אותו דיבור של חול עצמו, כשתדבר אותו בשבת, יהיה בקדושה יתירה.

(פנים יפות – פרשת יתרו בד"ה לא תעשה)

ז' ברכות שמו"ע נגד האבות ואמהות

י"ט ברכות שבשמ"ע (של חול) הם כנגד אברהם יצחק יעקב שרה רבקה רחל לאה ונגד י"ב שבטים, ובשבת הוא אין איין העכערן עולם, אינו רק כנגד האבות וארבע אמהות, וב"ה הם תשע כנגד בלהה וזלפה גם כן.

(אמרי פנחס - שער ג אות קיח)

בני ארץ ישראל אומרים קדושה אלא בשבת

כתוב בתשובת הגאונים שאין בני א"י אומרים קדושה אלא בשבת, דכתיב (ישעיה ו, ב) גבי חיות שש כנפים לאחד, וכל כנף הוא אומר שירה אחת ביום בששת ימי החול, וכשיגיע שבת אומרים החיות לפני המקום, רבש"ע אין לנו עוד כנף, והקב"ה משיב להם יש לי עוד כנף אחד שאומר לפני שירה, שנאמר מכנף הארץ זמירות שמענו.

(תוספות סנהדרין לז: - בד"ה מכנף הארץ)

לפי שהתורה ניתנה בשבת שחרית

נהגו להתפלל שחרית 'ישמח משה במתנת חלקו', מה ראו חכמים ז"ל להזכיר משה רבנו ע"ה בתפילת שבת, מצאתי הטעם בשם הר"ר נתן ב"ר מכיר ז"ל, לפי שהתורה ניתנה בשבת שחרית על ידי משה, הלכך ראוי לספר בכבודו של משה, שהתורה ניתנה לו במתנה דכתיב (שמות לא, יח) ויתן אל משה ככלותו.

(שבלי הלקט - ענין שבת סי' עו)

'ישמח משה' נגד שבת של מתן תורה

מה שתקנו בשבת ג' ענייני תפלות 'אתה קדשת' 'ישמח משה' 'אתה אחד', וביו"ט לא תקנו אלא אחת 'אתה בחרתנו', מפני שאלו ג' תפלות תקנום כנגד ג' שבתות, א) 'אתה קדשת' כנגד שבת בראשית, כמו שמוכיח מתוכו. ב) 'ישמח משה' כנגד שבת של מתן תורה, דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה. ג) 'אתה אחד' כנגד שבת של עתיד.

(טור - או"ח סי' רצ"ב)

ישמח משה במתנת חלקו, י"ל דמשרע"ה דאג כי כאשר בחר לישראל שינוחו ביום אחד מימי השבוע, אמר לפרעה כי טוב שינוחו ביום שבת, ואמר לפרעה הטעם כי מעשי שבת לא יצליחו מטעם שליטת מזל שבתאי, ועי"ז שמע אליו פרעה, ואף על פי שטעמו היה מפני קדושת שבת שהיה ידוע לו כבר, מכל מקום פרעה שמו לו מטעם הנ"ל, וחשש משה רבינו ע"ה ששוב ישנא הקב"ה יום זה כמו מציבה שהיתה אהובה ושנאה הקב"ה מפני שהיה חק לאמוריים, ושוב כשנתן הקב"ה שבת שמח משה במתנת חלקו.

(חתם סופר – ה"כ סוף פרשת שמות עמוד כא)

מבקשין שמשה רבינו ישמח בשמירת שבת שלנו

ישמח משה במתנת חלקו, בשם החי' הרי"ט זי"ע: לכאורה אינו מובן איזה תפלה היא זו, אמנם הפירוש, כי כתבו המקובלים שבשבת קודש מחזיר משה רבינו ע"ה הכתרים לישראל שהקדימו 'נעשה לנשמע', שאמרו רז"ל בבולם זכה משה ונטלן, ובשבת קודש מחזירן לנו, והענין להיות משה רבינו ע"ה רועה נאמן והי' חפץ מאוד להחזירן לישראל, הי' העצה על זה ליתנה ביחד עם השבת, כי השבת נקרא 'מתנה טובה' יש לי בבית גנזי וכו' והנותן בעין יפה נותן, וכשנותן השבת לישראל יכול ליתן עמה הכל, וע"כ מחזיר אז בשבת קודש הכתרים.

והנה ודאי באמת הוא שאם נותן אחד מתנה לחבירו, והמקבל מחזיק המתנה בשמחה ובנקיות, ודאי דיש מזה נייחא להנותן כשרואה שהמתנה חשובה אצל המקבל, משא"כ אם אינו שומרה בנקיות איזה נייחא יש להנותן מזה, ועל זה מתפללין בשבת קודש 'ישמח משה במתנת חלקו' שנזכה לשמור הכתרים ולקבלם בטהרה וקדושה, שיהי' למרע"ה שמחה ונחת מזה עכ"ד הנעימים.

(שיח שרפי קודש - שבת אות נא)

אלקינו וכו' רצה נא במנוחתינו, שאומרים בשבת כולל כל החגים ומועדים, קדשנו במצותיך הוא פסח, שהם מצוות מעשיות חמץ ומצה ופסח. ותן חלקינו בתורתך הוא שבועות זמן מתן תורתנו. שבענו מטובך הוא סוכות, שהוא חג

האסיף. שמחנו בישועתך רמז לשמיני עצרת שהוא שמחת תורה. ושבת אינו רק מנוחה. וטהר לבנו לעבדך באמת הוא יום כיפור, וכל הנ"ל נכלל בשבת. ודי למבין.

(אמרי פנחס – שער השבת אות סא)

וע"ז אנו מתפללין בשבת 'רצה נא במנוחתינו', שיהי' הרצון שלנו במנוחה בעבודתו ית"ש, ולזה זוכה בשבת שנפתח לאדם השער העליון היינו הנשמה שער נו"ן, וכל ו"ז ימי המעשה הוא סגור היינו הדלת היא סובבת השער, ע"ד אם דלת הוא נצור עליה לוח ארז וכו' (שה"ש ח, ט), כי השער הוא החלל והדלת הסובבת, ומורה על דלת השכל העליון שעדיין צריך לגבורות, ע"ד איזהו גבור הכובש את יצרו, אבל וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח (יחזקאל מו, א), וכל זמן שהדלת סובבת הוא מחוסר יו"ד היינו השכל העליון ונקרא צדק בלא יו"ד.

(דברי שמואל, ניקלשבורג - פרשת תזריע בד"ה וע"ז אנו)

ישמחו במלכותך שומרי שבת (תפלת שבת). והוא סימן מי ששמח במלכות שמים, הוא שומר שבת. כי זה פי' שומר שבת, ששומר כל פעולה והרגש, שלא יהיה בשכחת השבת רק יהיה דבוק בשורשו.

(החידושי הרי"ם – הובא בשפת אמת ליקוטים פרשת בשלח)

ממקומך מלכנו תופיע

וזה שבחרו מסדרי תפלה האחרונים להציב הנוסח הזה של 'ממקומך' בקדושת יום השבת. להעיר אותנו שעיקר גאולת ישראל תלוי בשמירתה, ואומר 'ממקומך מלכנו תופיע ותמלוך עלינו' אע"פ שאין לנו זכות תורת ומצוה, יען כי עדיין 'מחכים אנחנו לך' כי אתה יודע תעלומות לב שלא נסוג אחור לבנו ולא שכחנו שמך ומלכותך, ובכל עת אנו מצפים 'מתי תמלוך בציון בקרוב בימינו'. ובכל לב אנו חפצים 'שתתגדל ותתקדש בתוך ירושלם עירך' 'ועינינו תראינה מלכותך כדבר האמור בשירי עזך' 'שימלוך ה' לעולם אלהיך ציון' כי זאת תנחומות לבנו, רפאת בשרנו, ושיקוי עצמותינו היבשית, והיא הכתיבה המרובה, החופות והארגונות הטובות שכתבת לנו והבטחתנו, ואנו ממתינים ע"ז כל השנים המרובים, ואילולי זאת ח"ו כבר איבדונו שכנינו וכל הדברים שכתבנו מפורטים בקדושה זו ומבוארים.

טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים

ממאמר הזה הרגשתי מתיקות בפי שנה שלימה

ויום השביעי משבח ואומר וכו', בעת שהי' הרה"ק החי' הרי"מ זי"ע על החתונה הגדולה באוסטילא כידוע, אז אמר לו הרה"ק הר"ר אברהם יהושע העשיל [בעל אוהב ישראל זי"ע] זצ"ל ממעשזיבוש תורה זו: כתיב בתפלת שחרית לשבת, "ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת" ששום בריאה בעולם לא הי' בכח להתחיל לשבח ולהודות להשי"ת, עד שהיום השביעי הוא שבת קודש בעצמו התחיל לשבח להשי"ת, "לפיכך יפארו ויברכו לאל כל יציריו" אחר שהשבת קודש בעצמו התחיל לשבח אז אח"כ הי' יכולים כל היצורים להלל ולשבח להשי"ת. והוסיף החי' הרי"מ זי"ע בזה"ל: ממאמר הזה הרגשתי מתיקות בפי שנה שלימה.

(שיח שרפי קודש - שבת אות נ)

באמירתו הכל יודוך הצפורים רקדו ועלזו והעשבים נזדקפו

כשהיה הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע אומר בצפרא דשבתא, "הכל יודוך והכל ישבחוך והכל יאמרו אין קדוש כד'", הכניס כח גדול בכל הבריאה לשבח לד', והיו יכולין להכיר שנזדקפו העשבים, והצפורים רקדו ועלזו. וזהו כחו של צדיק אמת שבעת שמשבח לד' מביא גם אחרים לשבח עמו.

(מגן אבות באבוב - למען תספר דף תשז)

נשמת בגודל היראה

סיפר הרה"ק רבי אליעזר זאב מקרעטשניף מגדולת עבודת התפלה מאביו הרה"ק מוהר"מ, וסיפר שאביו הק' אמר לו פעם בזה"ל: כשהייתי בימי חורפי לא ידעתי והערכתי את רכושי הגדול שרכשתי בעת שאמרתי 'המשובח והמפואר והמתנשא מימות עולם' (בפיוט הכל יודוך), לא ידעתי שהנני עומד בתוך הגוף.

(רזא דעובדא, קרעטשניף - עמוד לז)

ע"ב שמות בזמר אל אדון

מנהגו בקודש של הרה"ק ר' אברהם יהושע פריינד מנאסוד זלה"ה הי', שבשבת קודש בעת ששר הזמר אל אדון, בתפלת שחרית, הי' מעיין בסידור כתר נהורא (לייחד השמות שנרשמו שם), בהשמות אשר נרשמו בקריאת שמע לייחד אותם בכאן.

(גדולת יהושע - ח"א מנהגים אות לז)

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגאון רבי משה מנחם וויים שליט"א

רב ואב"ד קהילתינו הק' בלאנדאן יע"א

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום ב' פרשת ראה תשפ"ג לפ"ק

רבינו: שלום עליכם, אזא גאסט.

וואס איז מען עפעס דאהי?

רב דקהילתינו לאנדאן: איך בין געקומען פון לאנדאן אויף עטליכע וואכן, ווייל איך בין שטארק בקשר מיט דעם מוסד ה'יומען ק'עיר ס'ערוויסעס (עיטש-סי-עס), פאר די נישט קיין געזונטע קינדער, זיי האבן בנינים איבעראל.

א' הנוכחים: נעבן אונזער 'ברך משה' קאנטרי האבן זיי געדונגען א פלאץ אויפן זומער, 'שאלעי' האט עם געהייסן אמאל...

רבינו: אה, דארט אין וואודבארן... דאס איז געווען א האטעל אמאל.

א' הנוכחים: ס'איז פארדינגען פאר די קראנקע קינדער, זוממער אלס א קעמפ.

רב דקהילתינו לאנדאן: איך שטיי שוין מיט דעם מוסד א דרייסיג יאר, און ס'איז דא שטארקע שאלות אין דעם מוסד, בכלל פיקוח נפש שאלות, און אלעס, שווערע שווערע שאלות.

רבינו: שטאטיש קינדער?

רב דקהילתינו לאנדאן: הייסיש קינדער פון איבעראל, נישט קיין געזונטע קינדער.

דער מוסד איז א גרויסע מוסד זייער פארצווייגט, זיי האבן הונדערטער הונדערטער קינדער וואס זענען אונטער זיי, דארט אליינס איז דא ארום זעכציג קינדער, יעדעס קינד האט צוויי מענטשן איבער זיך, ס'איז אלץ דא הלכה שאלות, ביי די יונגלעך, ביי די מיידלעך, די שאלות קומען אהן צו מיר ביז לאנדאן.

יעצט וועז איך בין דא, דאווען איך אינדערפרי טאקע בשבינות דארט אין וואודבארן אין קרית ברך משה, דעם רבי'נס זון ר' חיים הערש איז דארט,[1] ס'איז א פיין מקום, א פיין ביהמ"ד.[2]

רבינו: ווי גייען די אלע נישט געזונטע קינדער אין סקול וועז זיי זענען אין די שטאטס?

רב דקהילתינו לאנדאן: ס'איז אזוי, זיי האבן הייזער, ס'איז דא וואס וואוינען דארט ביי זיי, און זיי גייען אין פארשידענע פלעצער, און זיי אליין האבן, ס'איז זייער א גרויסער מוסד.

אין לאנדאן איז נעבעך נישטא וואו זיך אן עצה צו געבן מיט די סארט קינדער, דא געט מען זיך אינגאנצן אפ מיט זיי זיבן טעג א וואך, ס'איז דאך אידישע קינדער, חסידישע קינדער.

רבינו: יא, ס'איז א גרויסע זכות. אונז דאהי זעמיר געווען די ערשטע וואס אונז האמיר געטוהן פאר די סארט קינדער

(כאשר יסד רביה"ק הברך משה ז"ל במסי"נ המוסד הק' 'שערי חמלה' בעיר קרית יואל יצ"ו).

רב דקהילתינו לאנדאן: אוודאי אוודאי, כידוע.

---

1 הגה"צ רבי חיים צבי טייטלבוים שליט"א רב דביהמ"ד עצי חיים ס'גוט, נתמנה ע"י רבינו שליט"א לכהן פאר כאב"ד קרית ברך משה.

2 בית המדרש המפואר 'בנין יהודא' בקרית ברך משה, מנדבת לבו של הרבני הנגיד מוה"ר אברהם דוב יהודא הלוי מאנדל הי"ו.

דער עולם ווייסט נישט גענוג וואס דאס מיינט, אין לאנדאן איז דא ל"ע אזעלכע קינדער און מ'קען זיך נישט קיין עצה געבן, ס'איז איום ונורא, ווער ס'האט נאך אן אמעריקאנער גרין–קארד קומט אהער דא, אבער ס'איז דא וואס זיי קומען אריין וויינען זיי האבן נישט וואס צו טוהן מיטן קינד, דאס מאכט חרוב די שטוב.

רבינו: אונז האבן מיר דאס אויך געמאכט וויל מענטשן האבן זיך געבעטן וואס זאלן מיר טוהן מיט די קינדער, זיי האבן בלית ברירה געמוזט שיקן צו די גוי'אישע סקול'ס.

רב דקהילתינו לאנדאן: נאכדעם ווערט שאלות צי זיי האבן א דין שוטה צי זיי האבן נישט קיין דין שוטה. פול מיט שאלות.

אבער אז מקען שיקן אין א מוסד ווי דאס איז א געוואלדיגע זאך, אויסגעהאלטן און ערליך, דאס לעבט אויף די גאנצע שטוב.

*

רב דקהילתינו לאנדאן: כ'האב געוואלט ברענגען פאר'ן רבי'ן א גרוס פון אנשי שלומינו אין לאנדאן, קודם פון די מוסדות, און דאס ביהמ"ד, די ישיבה, כ'האב פארהערט אין די ישיבה יעצט מסכת גיטין, די בחורים האבן זיך פארהערט גאנץ מסכת גיטין און פיין געקענט.

עקסטער וויל איך געבן א גרוס, ברוך ה' דער היכל התורה (היכל התורה המפואר 'היכל ישעי' זאב' שע"י בית מדרשינו הגדול) איז ממש לשם ולתפארת, און דאס איז אלעם דעם רבי'ן צו פארדאנקן, אז דער רבי פאדערט מזו מען נאכקומען.

רבינו: מ'הערט צוריק שיינע גריסן ב"ה, דאס איז היינט אין לאנדאן דער מקום תורה.

רב דקהילתינו לאנדאן: נישט נאר אין לאנדאן, אין גאנץ יוראפ. וועלכער איד עס קומט אריין ווערט נתפעל, כ'האב פונקט געזאגט, אין לאנדאן איז דאך דער זמן פון ערב שבת, יעצט זומער שפעט, ארום ניין אזייגער, כ'גיי ארויס אסאך מאל פרייטאג זיבן אזייגער קען מען זעהן דארט צוויי הונדערט אידן זיצן און לערנען, ס'איז מורא'דיג.

רבינו: אונז זעמיר דארט געווען האב איך געזעהן אז ס'איז רייף, ס'איז דא א חלל אין דעם ענין, און ב"ה ס'האט געטוישט גאנץ לאנדאן, כ'בין געווען אין לאנדאן און כ'האב געפרעגט דארט דעמאלטס, וואס טוט מען פון פרייטאג מיטאג ביז זונטאג אינדערפרי? און ס'איז נישט געווען קיין תירוץ.

רב דקהילתינו לאנדאן: דער רבי וויסט אז מ'קומט אריין וויינטער דארט פרייטאג צונאכט'ס נאך די סעודה ס'איז אהנגעפילט, אידן זיצן דארט שעות ארוכות, קיין איין בענקל איז נישט ליידיג, און א חלק לערנט אפילו אין היכל הביהמ"ד מחוסר מקום, אלעם קאכט זיך...

רבינו: ס'איז דאך אן ערליכע שטאט, און ס'איז געווען גארנישט געטוהן אין דעם ענין, ס'האט געפעלט...

רב דקהילתינו לאנדאן: ס'איז היינט מורא'דיג, דער עולם לערנט דערט יעדן טאג, פארמיטאג, נאכמיטאג און ביינאכט, וועלכע שעה אין טאג מ'גייט אריין זיצט מען און מ'לערנט, און מ'קומט פון איבעראל.

רבינו: יא, פון איבעראל, כ'האב דעמאלטס געזאגט דארט מ'דארף נישט קיין פאס אריינצוקומען.

רב דקהילתינו לאנדאן: ברוך ה', ס'איז א מורא'דיגע זאך.

א' הנוכחים: ס'איז שוין אפילו אביסל שווער געווארן וויל מ'קומט פון די גאנצע שטאט און ס'איז נישטא קיין פלאץ פאר'ן היימישן עולם.

רבינו: ווער ס'וויל לערנען וועט שוין טרעפן פלאץ....

רב דקהילתינו לאנדאן: אבער ס'איז באמת געפאקט ממש, ס'איז נישטא קיין פלאץ, נאר ווער ס'קומט שפעט גייט אריין אינעם היכל פונעם בית המדרש, דארט איז שוין אויך פול היינט.

אבער דאס יא, ס'איז הערליך צוגעשטעלט, ס'איז דא טויזענטער ספרים און ס'איז אהערגעשטעלט מיט אלע באקוועמליכקייטן, נאר לערנען דארף מען.

רבינו: און מ'לערנט טאקע, ישראל קדושים הן.

רב דקהילתינו לאנדאן: יא, מ'לערנט ס'איז נישטא קיין קופקעס, ס'איז נישטא די גאנצע זאך, ס'איז בלויז פאר תורה.

רבינו: אינעם היכל איז דא די מעלה, מ'דאוועט נישט דארט, ס'איז נאר פאר לערנען.

רב דקהילתינו לאנדאן: מבוקר עד ערב, פרייטאג שבת מוצאי שבת, ס'איז געפאקט אלעמאל.

שוין, נאכדעם ברוך ה' א גרום פון די מוסדות, דער כולל, די בית רחל, בליעה"ר ס'איז אוועק געשטעלט יעצט מיט די תקנות, און נאכדעם שיינע גרוסן פונעם חדר מיט די ישיבה.

רבינו: כ'הער זייער גוטע גרוסן פון די ישיבה, מ'לערנט גוט דארט.

רב דקהילתינו לאנדאן: יא, די בחורים לערנען פלייסיג, חסידישע בחורים.

רבינו: מ'שטייט אויף פארטאג'ס לערנען?.

רב דקהילתינו לאנדאן: יא, אוודאי אוודאי.

רבינו: דאס איז אויך א נייעם אין לאנדאן.

רב דקהילתינו לאנדאן: ס׳איז די איינציגסטע ישיבה מיט א סדר אינדערפרי [ללמוד באשמורת לפני התפילה].

רבינו: ס׳איז נאך דערווייל די איינציגסטע ישיבה? קיינער האט נאכנישט נאכגעמאכט?

רב דקהילתינו לאנדאן: ס׳איז דא וואם אמאל געהאט און האבן שוין נאכגעלאזט... ב״ה אונז האבן מיר נישט נאכגעלאזט.

רבינו: כ׳האב געמיינט מ׳וועט נאכמאכן.

רב דקהילתינו לאנדאן: ברוך ה׳, על שמועות טובות מברך הטוב והמטיב (שו״ע או״ח סי׳ רכב, א).

*

רב דקהילתינו לאנדאן: מיר זענען עוסק יעצט פאר׳ן נייעם כולל, ר׳ מיכל (האברך ר׳ יחיאל מיכל מארקאוויטש הי״ו מעפסקני קהלתינו בעיה״ב לאנדאן) איז מיט געקומען, דער רבי ווייסט דאך מ׳האט מחדש געווען נאך א כולל פאר אינגעלייט,[3] מ׳לערנט יורה דעה, און מ׳האט שוין געלערנט מליחה, בשר בחלב, מיט תערובות, מ׳גייט יעצט לערנען טריפות. טריפות איז היינט א זאך וואם נישט אלע כוללים לערנען עם.

רבינו: וויפיל יונגעלייט איז דארט דא?.

רב דקהילתינו לאנדאן: פופציג יונגעלייט. ס׳איז א גרויסער מספר פאר לאנדאן.

רבינו: וואו איז דאס געשטעלט?

רב דקהילתינו לאנדאן: דערווייל אין אווינקל אינעם היכל התורה.

א׳ הנוכחים: דער היכל ביי אונז איז אויסגעשטעלט אביסל אנדערש, אזוי אז ס׳איז דא א ווינקל פאר דעם, ס׳האלט א קול תורה א גאנצן טאג, און ס׳העלפט אז די בעלי בתים זאלן קומען לערנען, עם שטעלט אוועק דעם היכל. באמת קומט עם נישט אזוי, מ׳דארף מסדר זיין א מקום קבוע דערפאר, דער היכל איז נישט געמאכט פאר קיין כולל, אבער צוביסלעך אי״ה.

רב דקהילתינו לאנדאן: אבער איך זאג זיי א גאנצע צייט אז דאס בויעט אויף דעם היכל. דאס האלט א קול תורה.

וציוה רבינו להביא כיבוד

רב דקהילתינו לאנדאן: כ׳האב געוואלט פרעגן דעם רבי׳ן, כ׳האב געזעהן אז די נעמען פון די קינדער וואם מ׳שרייבט דא מיט די קינדער פון בית רחל האט דער רבי אדורך געקוקט, בלומא שרייבט דער רבי מיט א וואי״ו?

רבינו: איך שרייב מיט א וואי״ו וויל כ׳האב געזעהן דעם דברי חיים (שמות נשים אות ב׳ סק״ח) אזוי שרייבן,[4] אבער די היינטיגע מורי הוראות ברענגן מ׳זאל שרייבן מיט א יו״ד.[5]

רב דקהילתינו לאנדאן: דער מהרש״ם רעדט דערפון, אלעם האט צוטוהן מיט די הברה.[6]

רבינו: דער מנחת יצחק אין א תשובה (ח״ז סי׳ קכ״א) שרייבט אויך בלימא מיט א יו״ד.

דער תשורת ש״י איז דער ערשטער וואם שרייבט מיט א יו״ד. דער תשורת ש״י (מהדו״ק סי׳ קנ״ב) זאגט אז די הנחת השם איז אז מ׳דרוקט בלימא דעם למ״ד מיט א שטארקן חירו״ק (הל׳ בדגוש) איז עס א יו״ד און נישט קיין וואי״ו,

רב דקהילתינו לאנדאן: כ׳האב געהאט יעצט א וויכוח, ס׳איז געווען איינער וואם האט געטוהן א שידוך, ער האט געמאכט א תנאים, און זיי האבן גע׳טענה׳ט אז מ׳שרייבט בלומא מיט א וואי״ו, כהאב זיי געזאגט אז אסאך פוסקים שרייבן מיט א יו״ד.

וואם טוט דער רבי׳?

---

3 כוללנו המפואר כולל יטב לב דסאטמאר בעיה״ב לאנדאן מתנהל זה רבות בשנים ע״י הגאון המפורסם רבי שמעי׳ לעוו שליט״א הדומ״ץ וראה״כ, ולאחרונה ניתוסף סניף חדש לחבורת צעירי אברכים, תחת הדרכת ראש החבורה הרה״ג ר׳ דוד אהרן וייס שליט״א בנו של הגה״צ הרב שליט״א.

4 וז״ל מרן הדברי חיים שם: ׳ואין להסתפק ע״ש בלימה, רק על שם הפרח, דמה לנו לבלימה, דאין שייכות לשם כלל וכו׳, ובלשוננו בלומא ע״ש הפרח הנקרא בלום, וגם על פי מבטא מדינתינו יש שינוי הרבה במבטא בין תיבת בלומא לבלימה, ופסול אם כתב בלימה.

5 דהנה בפת״ש שם בש״נ אות ב׳ ציין למש״כ בתשובת מים חיים (סימן ס״ג אות ו׳) אודות אשה אחת מפאליסא שהיה נשמע קריאת שמה בלומא כאילו הלמ״ד נקודה קמץ ומלאפום כפי המורגל באלה המדברים לשון גסה אשר אין שם אות ותנועה בלשון הקודש מורה על הברה זו, והורה בזה אביו הגאון ז״ל לכתוב בגט כפי עיקר הנחת השם המוזכר בסדר שמות היינו בוא״ו לחוד אחר הלמ״ד המורה על תנועת מלאפום.

ובהגהות שי למורה על גליון השו״ע כ׳ על דברי הגר״ש אלו: לפי דעתי היה נראה דיש לכתוב בלימה ביו״ד אחר הלמ״ד וה״א בסוף על שם הקרא (איוב כ״ו ז׳) תולה ארץ על בלימה, אמנם בשמות נשים אין משגיחים על זה דעל פי הרוב הם שמות לעז.

6 ומביא ראיה מדברי השו״ת דברי חיים (ח״ב א״ע סי׳ ק״מ ק״י) אודות השם ׳בונא׳, דאם מדגישין החיריק יכתבו בינא ביו״ד דכללא הוא דהכל לפי המבטא שבמדינה, ואף שכתבו דבנידון דידן נתייסד השם על ענין פרח שהוא בלאם, מ״מ א״א לשנות המבטא, ובפרט אם התמת א״ע כן ולכן לענ״ד יש לכתוב ביו״ד אחר הלמ״ד. וגם בהגהות מהרי״ש נטאנזאהן על הט״ז כתב שלדעתו יש לכתוב בלימה על שם הכתב תולה ארץ על בלימה, ומניח בצ״ע.

רבינו: כ׳וועל אייך זאגן, איך טוה אזוי ווי מ׳התמ׳ט. כ׳קוק לויט ווי אזוי איר התימה איז.[7]

רב דקהילתינו לאנדאן: דעמאלטם אז מ׳התמ׳ט זיך מיט א יו״ד קען מען שרייבן מיט א יו״ד.

רבינו: יא.

רב דקהילתינו לאנדאן: טאמער א איד פרעגט ווי אזוי זאל איך שרייבן מיט א וואו״ו צי מיט א יו״ד.

רבינו: אז מ׳קומט שוין פרעגן איז א פראבלעם, ס׳איז מיר זייער שווער צו גיין קעגן א דברי חיים.

רב דקהילתינו לאנדאן: עם קען זיין אז די הברה איז געווען אנדערש.

רבינו: צי די הברה איז געווען אנדערש ווי אזוי מ׳האט געזאגט ׳בלומא׳ אין גאליציע, כ׳וויים נישט.

רב דקהילתינו לאנדאן: ס׳איז געווען דא א איד וואס האט געמאכט א תנאים פאר די טאכטער און ער האט געשריבן מיט א וואו״ו, זיין טאטע איז געקומען פון די שווייץ, און כ׳פרעג זיין טאטן ווי אזוי האט מען געשריבן? זאגט ער מיר אזוי, זיין מאמע האט געשריבן בלומא מיט א וואו״ו, אבער די באבע נאך וועמען זיין מאמע האט געהייסן האט זיך געשריבן בלימא מיט א יו״ד, די באבע האט געוואוינט אין ארץ ישראל, דארט זאגט מען דאך מיט א מלאופם ׳בלומא׳ קומט עם לכאורה מיט א וואו״ו. אבער בעצם כ׳האב געפרעגט דאהי אלע וואס זיי שרייבן, אלע שרייבן מיט א יו״ד.

רבינו: יא, עפי״ר היינט אלע שרייבן מיט א יו״ד.

רב דקהילתינו לאנדאן: נו וואס דארף איך ווייטער טוהן?

רבינו: כ׳זאג אייך, וועז מ׳קומט מיט א שאלה להלכה למעשה היים איך טוהן ווי אזוי מ׳התמ׳ט, איך פארלאז מיך אויף די התימה.

דער טורי זהב (ס״ק י״ז) גייט אויך שטארק נאך די התימה (כ״כ התו״ז לגבי שם גדליה או ירמיה, שאם חותם את עצמו באל״ף, פסול אם כתב בה״א)

רב דקהילתינו לאנדאן: און וועז א איד פרעגט, רובא דרובא האבן דאך נישט קיין התימה, א מיידל האט דאך נישט קיין התימה?

רבינו: זי האט יא, פארקערט היינט האבן זיי שוין יא א התימה, זיי שרייבן דאך אין סקול, מ׳האט אלע אויסגעלערנט צו שרייבן, טאקע וועגן דעם, דאהי האב איך איינגעפירט אין בית רחל, איינם פון די ערשטע זאכן וואס מ׳לערנט אויס ביים שרייבן, מ׳זאל וויסן וויי אזוי די אייגענע נאמען קומט געשריבן, טאקע כדי ס׳זאל זיין וויניגער שאלות, ממילא האבן זיי א התימה, די התימה איז זייער שטארק.

רב דקהילתינו לאנדאן: הייסט דאס אז ס׳איז נישט אויסגעמאכט צי מ׳שרייבט מיט א יו״ד צי מיט א וואו״ו.

רבינו: אמאל בין איך געווען זייער שטארק מיט א וואו״ו, אבער כ׳האב געזעהן אז לויט די הברה איז אנדערש, ׳שמש–זון בן–זין׳ דאס איז דאך דער כלל, דאס הייסט אזוי, ס׳וועגדט זיך איינעם דגוש, קומט אויס אז וועז מ׳דרוקט דאס שטארק דארף זיין מיט א יו״ד.[8]

צי מ׳האט אין גאליציע אנדערש געררעדט וויים איך נישט, ס׳איז שוין נישטא קיין גאליציאנער אידן וועמען צו פרעגן.... וועגן דעם האב איך משלים געווען אז איך קוק אויף די התימה.

און באמת נאך פאר״ן דברי חיים שטייט אויך בלומא מיט א וואו״ו, די פריער׳דיגע האבן אלע געשריבן מיט א וואו״ו. ביי אונז אין די משפחה איז אויך דא דער נאמען, ׳רויזא בלומא׳ (ה״ה הרבנית הצ׳ רויזא בלומא ט״ב ע״ה אשת הגה״ק רבי אלעזר ניסן ט״ב ז״ל),[9] און כ׳זעה מ׳האט אלץ געשריבן בלומא מיט א וואו״ו.

רב דקהילתינו לאנדאן: אבער שפעטער דער אהלי שם (מהגאון רבי שלמה גאנצפריד ז״ל בעל קיצשו״ע), דארט איז שוין אויך נישט קלאר וואס ער האלט.

רבינו: דער תשורת ש״י איז דער ערשטער וואס ער שרייבט מיט א יו״ד, און ער איז שוין געווען אין סיגוט [מאראמאריש, אונגארין] און ער שרייבט מיט א יו״ד.

און כ׳האב שוין געזאגט, אין מנחת יצחק איז דא א תשובה (הנ״ל) ער שרייבט אויך מיט א יו״ד.

רב דקהילתינו לאנדאן: זיי מוטשענען זיך אויפן דברי חיים אז ער זאגט מ׳זאל שרייבן מיט א וואו״ו.

---

7 עיין בס׳ גט מסודר (סי׳ ט״ז ה״ד סקי״ח) שכתב לגבי שאלה זו אם חותם בוי״ו ומבטא העולם הוא בחיריק, דיש בזה חילוקי דעות, דמהטיב גיטין (ש״א אות ב סקט״ז) משמע דיש לכתוב כמו שחותם, אבל בשו״ת חסד לאברהם (סי׳ ל״ד) כתב בא׳ שחתם עגמו אביש ביו״ד ונקרא בפי כל ועולה לכ״ת אבוש בשורק דאין משגיחין על התימתו, ע״ש.

8 סימנא מילתא היא, דהיינו מילת ׳שמש׳ בלשון אידיש אומרים ׳זון׳ בלי דגוש לכן כותבים בוואו״ו, ומילת ׳בן׳ בלשון אידיש אומרים ׳זין׳ בדגוש לכן כותבים ביו״ד, וזהו הסימן לכל כיוצא בו.

9 מרן הייטב לב קרא את שם ספרו ״רב טוב״ על שם אמו הרבנית ע״ה, וזל״ק בהקדמת ספרו: ״קראתי שם הספר ר״ב טו״ב ע״ש אמי ר׳ווא ב׳לומא ט׳ייטלבוים״, עיי״ש.

רבינו: יא, און ער איז שארף ער זאגט א ס׳איז פסול מיט א יו״ד.

ס׳איז אינטערסאנט, עס איז דא א משפחה וואס די עלטער באבע איז געבוירן געווארן פרשת בראשית, האט מען איר א נאמען געגעבן ׳בלימה׳ וועגן תולה ארץ על בלימה (איוב כו, ז), אן אנדערע בלימה, שרייבן זיי אלע מיט א יו״ד און מיט א ה״א.[10]

רב דקהילתינו לאנדאן: ס׳איז גארנישט דער נאמען פון א בלום [פרח] נאר א לשון הפסוק.

רבינו: זיי האבן אינזון געהאט אויף דעם,[11] אלס ׳תולה ארץ על בלימה׳ ווייל זי איז געבוירן געווארן פ׳ בראשית.

רב דקהילתינו לאנדאן: דאכט׳זיך אז דער דברי חיים דערמאנט עפעס וועגן תולה ארץ על בלימה.

רבינו: דאס וועט לכאורה טוישן דעם נאמען צו א לשון הקודש נאמען.

רב דקהילתינו לאנדאן: כ׳געדענק אין אגרות סופרים איז דא א שמועס בשם דעם חתם סופר, ער רעדט דארט ארום צי מ׳זאל געבן א שם הקודש צי א שם החול, ער זאגט אז די נשמה איז נישט דער נאמען וואס מ׳גיט פארן קינד, די נשמה איז די אותיות פונעם נאמען, במילא זאגט ער אפילו דער נאמען איז א שם החול איז די אותיות א שם הקודש.

וכיבדו רבינו לברך על היין

רבינו: אין ארץ ישראל איז זייער פראבלעמאטיש, דארט האבן זיי ארויס געווארפן אלע כללים, די וואס רעדן זייער שפראך [לשון הכופרים] העברעאיש, די האבן ארויס געווארפן די אלע כללים וואס איז מקובל, און זיי שרייבן היינט אלע נעמען, ׳זעליג׳ שרייבט מען אהן א ע׳, און ׳בעריש׳ שרייבט מען איך אהן א ע׳, און אלעם מיט א ה׳ צום סוף, ׳גאלדא׳ שרייבן זיי מיט א וא״ו און מיט א ה׳ צום סוף ג׳ו׳ל׳ד׳ה׳, ווערט עם א הלכה פראבלעם.

אין די פוסקים ווערט דערמאנט ג׳א׳ל׳ד׳א׳, ווייל א אל״ף איז א קמץ (ע״י בבית שמואל שמות נשים אות ג׳), און אין ארץ ישראל האבן אסאך משנה געווען און געמאכט דארטן א וא״ו, און צום סוף א ה״א, און ס׳איז א גרויסער חילוק, א לשון קודש׳דיגן נאמען איז א ה״א צום סוף, און א ע״ז איז אל״ף,[12] און מ׳טאר עס נישט משנה זיין, און אז מ׳שרייבט פארקערט איז א גרויסע שאלה.

בכלל האבן זיי מאדערניזירט די נעמען פון אידיש אויף די ציוניסטישע שפראך, פון ׳שיינדל׳ איז געווארן ׳יפה׳, און פון ׳גאלדא׳ איז געווארן ׳זהבה׳.[13]

רב דקהילתינו לאנדאן: רובא דרובא התימות פון די מיידלעך ווערט אפילו נישט ארויס געברענגט קלאר זייער נאמען, בשעת ווען מ׳חתמ׳ט שרייבן זיי נישט אפילו געהעריג דעם נאמען, נאר אזוי ווי מ׳רופט זיי, ׳גאלדי׳

---

10 עיין בשו״ת האלף לך שלמה (אבה״ע סימן קס״ב) שדן בההוא אמינא שלו שצירכה ב׳ גיטין, א׳ באל״ף ואי׳ בה״א, אבל למעשה הוא מכירע שם להדיא דדי בגט א׳, וצריכים לראות אם היא הותמת או נקראת באות וא״ו [מלשון פרח] וצריכה אל״ף בסופה, ואם באות יו״ד צריכה ה״א בסופה [כמו שכותבים כל שמות נשים של לשון הקודש באות ה״א בסופה].

ואגב, עי׳ בלשונו שם שהשם בלימה באות ה״א בסופה, היא עפ״י דברי הגמ׳ במס׳ נדה, וז״ל: ״האם יש לכתוב ׳בלומא׳ בה״א דהוא לשון הקודש, משום שנצמח מפסוק תולה ארץ על בלימה, והכוונה יוצא מדברי הש״ס במס׳ נדה (ל״א ע״ב) דקאמר שם דזכר הוי ״זה כר״, דכיון דבא זכר בא ככרו עמו, ונקבה ״נקי׳ באה״, ולכך על שם נקי׳ באה הוי שם ״בלימה״, דבלי מה נולדה רק נקי׳ באה, ואין דומה לזכר שבא ככרו עמו״,עיי״ש.

וכעין זה בשו״ת מהרש״ם (ח״ד סימן נ׳) בשם הגאון ר׳ יוסף שאול נאטאנזאהן ז״ל בעל שואל ומשיב שמביא ג״כ ענין זה.

11 עיין בשו״ת דברי שלום מהגאב״ד אודווארי ז״ל (ה״ו) שאם יודעים שנתנו לה את השם בפר׳ בראשית בוודאי קורין לה באות ה״א, אבל אם נתנו לה סתם השם הנ״ל, אז כותבים באל״ף.

12 כלל ידוע בהפוסקים שבסוף שמות כאלו כותבים עם א׳, כי רק שם שמקורו מלשון קודש כגון שרה רבקה לאה וכדו׳ מסתיימת באות ה׳, משא״כ שמות שהם בלשון הגמרא או בלשון אידיש צריך להסתיים באות א׳ כגון פיגא בילא הינדא וכדו׳.

13 בס׳ זכר צדיק לברכה מביא שאחד מאנשי שלומינו נכנס פעם א׳ אל הקודש פנימה עם קוויטל, ובהקוויטל כתב ״ישראל בן שושנה״. ושאל אותו רבינו האם אמך באה מבית ספרדים, וענה ואמר שאמו נולדה בעסטרייך והוא דורי דורות מבית אשכנזים. וענה לו רבינו בתמיה: אם כן הרי שמה הוא ״רויזא״ ולא ״שושנה״ ולמה אתה כותב שם ״שושנה״, ורבינו ציוה אותו שיכתוב עוה״פ הקוויטל בשם ״רויזא״.

סיפור דומה לזה סיפר הרב החסיד המפו׳ רבי חנני׳ יו״ט ליפא שווארץ ז״ל את אשר אירע בשנת תשי״ט בעת אשר הגיע רבינו הק׳ לארה״ק, ואחד מתלמידי הישיבה אשר הגיע יחד עם רבינו לארץ ישראל נתארס כאן באר״י ורבינו נתכבד לקרוא התנאים. רבינו התחיל לקרוא התנאים וכשהגיע לשם הכלה ראה שנכתב בשם ״זהבה״ במקום ״גאלדא״, ונעמד אז רבינו במלוא קומתו וענה ואמר: ״זי הייסט גאלדא און נישט זהבה״ כי אני בעצמי זוכר היטב את זקנה אשר אחריה נקרא נכדתה הכלה באשר היתה מגיע אלי עם קוויטלעך, וקראו אותה ״גאלדא״ ולא ״זהבה״. ורבינו שאל אז בתמיה את כותב התנאים היתכן שהוא כותב את השם בלשונם הטמא, וציוה אז לחזור ולכתוב עוה״פ את כל התנאים ויכתבו שמה ״גאלדא״.

אדער ׳רחי׳, זיי שרייבן נישט גאלדא, ווען זיי וועלן שרייבן א קוויטל וועלן זיי שרייבן אנדערש.

די פוסקים ברענגען דאם אז ביי א מיידל זאל דייקא נישט העלפן קיין חתימה.

רבינו: ווייל אמאל איז נישט געווען, די פרויען האבן נישט גע׳חתמ׳ט, במילא איז נישטא קיין חתימה. אבער היינט איז שטארק דא א חתימה ביי זיי, מ׳לערנט זיי אויס צו שרייבן דעם געהעריגן נאמען.

עם זאל נישט פארקומען – ביי א גט שרייבט מען אריין די אלע נעמען פון די קריאה, די ווייבער׳ישע נעמען.

וברכו רבינו: לחיים, סייעתא דשמיא, דער אויבערשטער זאל העלפן הצלחה ורוב ברכה.

רב דקהילתינו לאנדאן: אונז טוהן מיר עפעס עפקנות פארן נייעם כולל, מיט ר׳ מיכל ער איז געקומען ספעציעל פאר דעם, דער רבי זאל אונז געבן א ברכה.

רבינו: דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל האבן הצלחה.

אז מ׳גייט מאכט מען געלט, אז מ׳מאכט נישט קיין געלט איז א סימן אז מ׳איז נישט געגאנגען.

*

רב דקהילתינו לאנדאן: כ׳האב געוואלט פרעגן דעם רבי׳ן א שאלה וועגן די געיל׳קייט ביי א ברית, מ׳האט מיר געזאגט אז מ׳האט געפרעגט דעם רבי׳ן.

כ׳האב געטראפן זייער א גוטן דיוק בכלל וועגן די געיל׳קייט, די גמרא (שבת קלד:) ברענגט דארט די מעשה, אז ס׳איז געווען א קינד וואם איז געווען רויט,[14] און ס׳איז געווען א קינד וואם איז געווען געהל, ביים קינד וואם איז געווען רויט זאגט ער כ׳האב געזעהן דאם קינד, און מ׳זאל נישט מאכן דעם ברית, נאכדעם האט מען געברענגט א געהל׳ע קינד ׳והצצתי בו׳, פריער האט ער נישט געזאגט ׳והצצתי בו׳, איז משמע אז ביי די געיל׳קייט דארף מען גוט קוקן, נישט סתם אז איך זעה אויפן פנים, נאר מ׳מוז אויך זעהן דעם גאנצן גוף.[15]

במילא דא כאפט א שטיקל פראבלעם, אז מ׳זעהט נאר אויף די אויגן, אדער נאר אויף די נאז, נאר אויף די פנים, דא איז משמע אז דאם אליינס איז נאכנישט געגנג.

רבינו: ווייל רויטקייט איז זייער ניכר, ממילא דאם זעהט מען גלייך.

רב דקהילתינו לאנדאן: אבער ביי די געיל׳קייט שטייט דאם לשון ׳והצצתי בו׳, איז משמע אז כ׳האב מעהר געקוקט, נישט סתם, זעהט מען אז ס׳מוז זיין א שטערקערע זאך.

ווי אזוי פירט זיך דער רבי מיט דעם?

רבינו: איך לאז דאם פאר די מוהלים, דאם איז זייער מומחיות.

רב דקהילתינו לאנדאן: ווייל דער מציאות האט זיך געטוישט ווי אמאל, אין שולחן ערוך שטייט אז געהל איז א פראבלעם, איז עס א קלארע זאך, אבער כהיום היינט האלטן די דאקטורים – די רובי טעסט – אז ס׳באקומט פון די מאמע אסאך, אבער די לעבער קען ארבעטן נארמאל.

רבינו: ס׳איז אזוי, כ׳געדענק בימיו פונעם טאטן ז״ל, דעמאלטס איז געווען רבנים וואם זענען ארוים געקומען מיט א קול קורא וועגן פארשידענע נאמבער׳ס, אבער דער טאטע האט נישט מיטגעהאלטן, ער האט נישט געוואלט אונטערשרייבן, ער האט געהאלטן אז עס וועגדט זיך לפי ראות עיני המוהל צי דאם קינד איז געהל אדער נישט.[16]

---

14 וז״ל הגמ׳: ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דסומק דאכתי לא איבלע ביה דמא ליתרחו ליה עד דאיבלע ביה דמא ולימהלוה דירוק ואכתי לא נפל ביה דמיה ליתרחו עד דנפל ביה דמיה ולימהלוה, דתניא א״ר נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאת אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת, שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא אדום, אמרתי לה המתיני לו עד שיבלע בו דמו, המתינה לו עד שנבלע בו דמו, ומלה אותו וחיה, והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי.

שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת, שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא ירוק, הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית, אמרתי לה המתיני לו עד שיפול בו דמו, והמתינה לו ומלה אותו וחיה, והיו קורין שמו נתן הבבלי על שמי.

15 אגב, עיי׳ בס׳ איש חמודות מהגאון הצדיק רבי מיכאל בער וויסמאנדל ז״ל מנייטרא (עמ׳ תמ״ח) שבעת מילת בנו הוא דרש פלפול ארוך והביא ראיות חזקות שכוונת הגמ׳ במילת ירוק אינו מילת צהוב כפי המורגל בזמנינו, אלא מחלת גרי״ן ולא געה״ל, עיי״ש באריכות.

16 ומן הראוי להעתיק בכאן תשובת הגר״ש וואזנער ז״ל (שו״ת שבט הלוי ח״ט סימן ר״ז) וז״ל: ואשר שאל מעלת כבודו נ״י היות כי כבודו נמנה בין תלמידי הגה״צ מהר״י גר ינואלד זצ״ל גאב״ד פאפא, ולפני כמה שנים הוציא כרוז ואתו כמה רבנים לענין ירקות הילדים לפני הברית, שאם הירקות עוברת ה׳ מעלות לא יעשו הברי״מ לע״ע, ואם עובר עשרה מעלות צריכים להמתין ז׳ ימים עד שיבריא, וכבודו שאל בצדק היות כי דעה זו כבר נתבטלה, והרופאים בפה אחד דעתם מן הנסיון דדוקא לחשוש מי״ב והלאה, וגם זה לא בבחינת חולי כל הגוף, וכבר שאל אותי כ״ת ע״ז בע״פ, ואמרתי לו מן הנסיון כי קרוב שדעת הרופאים בענין לפי הנסיון ושקול דע״ת עכ״פ בחלקו נכון, וכן הסכים או הגאון האמיתי בעל מנחת יצחק זצ״ל גאב״ד ירושלים ת״ו.

ואומר הפעם כי כבר כתבתי בכמה מקומות שאם רואים חכמי הדור שנשתנו הטבעים, אין בזה שום סתירה אפילו לדברי רז״ל כמבואר בראשונים כמה פעמים שסמכו ע״ז בשופי, וכן בדידן אם נתברר בברור גמור שסוג זה של ירקות הוא למעלה מכל ספק בגדר של אינו מחלה, הרי דע״ת מחייב דאין חיוב לחכות אחרי הירקות ז׳ ימים כדין חולה כל הגוף ...

הרב וואזנער (הגאון הגדול בעל שבט הלוי זי"ל) **איז א תשובה** (שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רט"ו) **שטעלט עם אויך אזוי אוועק אז דאס אלעס דארף מען אהננעמען לפי ראות עיני המוהל.**

רב דקהילתינו לאנדאן: אמאל האט מען טאקע וויניגער געווואוסט, היינט איז דאך דא די בלוט טעסט.

כ'זאג נאך כסדר אז ס'איז דא א מעשה, דער בריסקער רב איז אמאל געווען אויף אן אסיפה, און א בעל דרשן האט ג'דרש'נט א דרשה, ער האט נאכגעזאגט עפעס א תוספות, האט זיך דער בריסקער רב אהנגערופן אז ס'איז נישטא אזא תוספות אין ש"ס, האט ער אים געפרעגט, איר קענט עפעס אלע תוספות'ן אין ש"ס? האט ער געזאגט ניין, נאר וויפיל תוספות'ן איך קען וויים איך אז אזא תום' איז נישטא.

כ'מיין נאר ארוים צו ברענגען אז מ'זעהט אפילו די אמאל'יגע האבן געמאכט דערפון אן עסק, איז יתכן אז מ'האט אנדערש געקוקט אויף דעם מציאות.

רבינו: דאס איז א זאך וואס דער מוהל דארף מחליט זיין, א מוהל מומחה וואס פארשטייט.

רב דקהילתינו לאנדאן: עס איז א זאך וואס מ'מוטשעט זיך מיט דעם יעדן טאג. ווייל ס'איז דאך טאקע געווען א פראבלעם, אז דאס קינד איז געווען שטארק געהל איז א פראבלעם, און היינט איז דא דאקטורים שומרי תורה ומצוות וואס זאגן אז אויב דאס קינד נעמט צו וואג און ער גייט ארויף איז גוט.

רבינו: מ'קען זיך נישט אויף דעם פארלאזן אנדערש ווי ס'שטייט אין שולחן ערוך.

אמת יעצט זאגן זיי טאקע אזוי, אבער מ'קען נישט וויסן וואס דער אמת איז, אין צוואנציג יאר ארום וועלן זיי אנדערש זאגן, אזוי ווי מ'זעהט דאך ביי אסאך זאכן, זיי זאגן היינט אנדערש ווי פאר צוואנציג יאר צוריק. אסאך זאכן איז אנדערש.

אויף דאקטורים קען מען זיך נאר פארלאזן ווען זיי זאגן אויף א חולה צי ער איז יא געזונט אדער נישט געזונט.[17]

רב דקהילתינו לאנדאן: דאס איז געווען א וויכוח דער מהר"ם שיק און די אלע אונגערישע רבנים, איבעראל איז דא תשובות אין דעם, אלע זענען דן אין דעם, רבי שלמה קלוגער און נאך, די זיבן טאג שטייט בכלל נישט אין שולחן ערוך, דאס איז א שפעטער'דיגע זאך,[18] אין שולחן ערוך שטייט געהל איז א חולה און פערטיג,[19] עס שטייט נישט וואספארא מין חולה.

שפעטער איז מען געקומען מיט דעם צי ס'הייסט אפשר א חולה כל הגוף מיט די אלע סארט זאכן, דא ווערט אויך א דיוק צי מ'הייסט א חולה כל הגוף, ס'איז דא וואס האלטן אז ביז פופצן הייסט נישט קיין חולה כל הגוף, ס'איז געהל און מ'טאר נישט מאכן דעם ברית, אבער ווארטן זיבן טאג דארף מען נישט נאר העכער פופצן.

רבינו: זיי זאגן אז העכער פופצן איז שוין דאס גאנצע גוף געהל, ניכר.[20]

רב דקהילתינו לאנדאן: היינט האלט מען אז ס'איז א חשש, אז בעצם די געהל'קייט איז נישט קיין פראבלעם, נאר דער חשש איז אז ס'קען ארויף גיין אויבן אויפן מה און דעמאלטס קען עס ווערן א פראבלעם, אבער נישט אז ס'איז בעצם א פראבלעם.

רבינו: אבער דאס אז ס'איז הויכע נאמבער'ס זעהט מען אז עפעס איז דא, ס'איז שוין ניכר.

ונפרד רבינו ממנו בברכה: פיין, הצלחה רבה א גוט געבענטשט יאר און א כתיבה וחתימה טובה.

רב דקהילתינו לאנדאן: כ'האף אי"ה נאך דא צו זיין ביים רבי'ן אין קרית יואל אויף א שבת פאר איך פאהר צוריק אהיים.

רבינו: פיין, בשורות טובות אלעס גוט'ס, א גוטע נאכט.

---

17 **וזהו לשון הרמב"ם** (פ"א מהל' מילה הל' יח) **אין מלין אלא ולד שאין בו שום חולי שסכנת נפשות דוחה את הכל, ואפשר למול לאחר זמן, ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם.**

ועיי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קמ"ה) **דהיכא שמפורש בדברי חז"ל שיש סכנה בדבר, אין להשגיח כלל בדברי הרופאים שמקילין נגד דבריהם.**

18 **עיי' בס' אות חיים ושלום** (סי' רס"ג) **שמביא כל השיטות בנידון זו, ע"ש.**

19 **וז"ל המחבר** (סי' רס"ג סעיף א) **קטן שהוא ירוק סימן שלא נפל בו דמו ואין מלין אותו עד שיפול בו דמו, ויחזור מראהו כמראה שאר הקטנים וכן אם נמצא אדום סימן שלא נבלע דמו באיבר אלא בין עור לבשר ואין מלין אותו עד שיבלע בו דמו וצריך ליזהר מאד באלו הדברים שאין מלין ולד שיש בו חשש חולי דסכנת נפשות דוחה את הכל שאפשר לו למול לאחר זמן ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם.**

20 **עיי' בשו"ת שבט הלוי** (ח"ח סי' רט"ו) **...ואשר שאל בענין הוראה של ירקות הנולדים הרכים לדין מצות מילה, הנה מנהגינו שכל שעברה מספר של חמש עשרה או גם חמש עשרה עצמו, מחכים ז' ימים כדן חולי כל הגוף, וכך אישר לי רופא מומחה ג"כ, פחות מזה ולמראית עין הוא צהוב הרבה נדחה הברית לכתחילה עד שיהיה נקי לגמרי מצהבת, ואמנם לפעמים מקילים אם הוא פחות מעשרה והצהבת לפי סימנים פוחת והלך... ע"ש.**

ויבן אלקים את יצח"ק

ד'סאטמאר
בני ברק

יעלה ויבוא ויגיע איחוליו, ברכת מזל טוב מעומק לבביו, קדם ידידיו וידיד נפש כל ח'
ודקתו וחסדו מפורסם לשם ולתהילה, לא ישבות יומם ולילה, במסירות נפלאה עד אין קץ
חכם לב יקח מצוות בפעליו הכבירים, ויזרע יצח"ק מאה שערים, להגדיל תורה באמיץ כח
קרוב בכל עת ועידן אליו, מריחוק מקום וקירוב לב מצודתו פרוסה עליו, כל השומע לו יצח"ק

הרבני הנגיד החסיד חמרומם

הרה"ג

ר' יצחק שוואַרטץ

שליט"א

מנהל מסגרת "תורתך שעשועי" העולמי

לרגל השמחה שבמעונו, רומטות קל בגרונו

בנישואי בנו החתן החשוב והעלה נ"ו
למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

תבורך בזאת הברכה, בכל אשר יפנה ישכיל בהצלחה, ישלם ה' פעלו, וישוב לו גמולו בראש
וזכות ליעוד התורה דרבים תעמוד לו להתברך ברב ברכות אשר על ראשו יופיע
רוכב ערבה, יברכו בברכה מרובה, בברכת ברוך אשר יקים דברי התורה, להנחיל אוהבי "ש
תהי ברכותינו לראשו עטרה, בשיר הלל ושירה, וכל הברכות האמורות בתורה הקב"ה ישפיע
כל היום חונן ומלוה וזרעו לברכה, רב נחת מכל המשפחה, אושר ועושר וכל טוב עד בלי די

המברכים ביקרא דאורייתא

שמעון יואל בראך

בשם

לומדי חבורת "תורתך שעשועי"
ד'סאטמאר בני ברק יצ"ו

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר

נתייסדה ע"י רבינו הגה"ק
מהרי"ם מ"ב זצוקללה"ה

בני ברק
תש"ך

בנשיאות
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

סימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעונינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעינו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל שמחת הולדת נכדתו תחי' למז"ט

אצל חדב"נ הגה"צ רבי **יוסף רוקח** שליט"א
רב ביהמ"ד קול אליהו בקרית יואל יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו